

Una mica d'escultura, si us plau!

L'escultura europea
del segle XX

FUNDACIÓ
DE
LES **ARTS**
I ELS
ARTISTES

Les dades que acompanyen alguns títols de les escultures són les dels seus models originals i/o primeres edicions.

Edicions de la Fundació de les Arts i els Artistes
www.fundaciondelasartes.org

Edita: Infiesta Editor

Disseny de coberta: Fernando Marín

Disseny, fotomecànica i producció: Alfa

Fotografies: Dani Rovira

Muntatge: José Antonio Santander

ISBN: 978-84-940659-6-5

Dipòsit Legal: B-18.462-2014

Aquest catàleg ha estat possible gràcies als convenis de col·laboració signats amb LAPOGI, SL, LA CAPELLETA, SL i MASINJO, SL

Una mica d'escultura, si us plau!

L'escultura europea del segle XX

Director de la col·lecció: José Manuel Infiesta

Introducció: Jorge Egea

Catalogació: Juan Carlos Bejarano

Setembre-October 2014

MEAM
■ Museu Europeu d'Art Modern ■

www.meam.es

UNA PRESENTACIÓ APASSIONADA

Victor Segoffin
Tête de la Danse sacrée

L'escultura és la gran oblidada de la nostra societat. En parlem, i molt, de música i de dansa, d'arquitectura i de pintura... tot lo qual està molt bé, però... i d'escultura?

No sempre va ser així, ja que en el passat, en èpoques d'extraordinària sensibilitat i riquesa espiritual, la escultura va ser protagonista destacada de la vida social i cultural. Florència, Roma, Atenes, i els grans museus de París i Londres, són bona mostra de tot això.

La col·lecció que es presenta ara en el MEAM és una col·lecció privada. I, com a tal, indefectiblement condicionada pel sentit de l'estètica, pel gust i també, perquè no dir-ho, per les limitacions econòmiques del seu creador. Això genera llacunes terribles, ans i tot lamentables. Això fa que manquin noms que és imperdonable que no hi siguin, però que no estan a l'abast de tothom... Però també és veritat que això desperta visions i plantejaments que mai una iniciativa oficial no es podria permetre...

El conjunt de les prop de 300 escultures que tenim al davant dels ulls, entre els marbres i els bronzes, els guixos i les terracotes, no vol ofendre ni molestar ningú en la seva selecció, no vol prendre partit per un moviment estètic o per un període històric, i menys per absències no desitjades... Aquest conjunt —inèdit al nostre país fins ara— només vol una cosa: vol apassionar. Si després d'aquesta exposició, es genera una mica més d'afició a la plàstica escultòrica, l'exposició haurà estat un autèntic èxit.

És aquesta una col·lecció presentada amb tota humilitat que només pot ser la obra d'un individu enamorat de l'escultura, d'un apassionat fins a les seves darreres conseqüències... i que, molt tristament empès per una crisi econòmica massa llarga, es veu obligat a despendre's d'obres tan estimades. Aquesta exposició és, doncs, un comiat, un desinteressat comiat d'un conjunt que, al que l'ha creat, li ha proporcionat moments d'intensa felicitat, la felicitat que només trobem en la contemplació de l'obra d'art.

I, abans de la seva inauguració, al que subscriu encara li queden forces per llançar a tota la societat un crit de desesperació, un crit que li surt de l'ànima:

«Una mica d'escultura, si us plau!!!»

JOSÉ MANUEL INFIESTA

UNA EXPOSICIÓ DE LA ESCULTURA EUROPEA DEL SEGLE XX

Jorge Egea

El protagonisme de l'escultura

La mostra d'escultura europea que presenta el MEAM proposa un recorregut molt particular per l'escultura realitzada a Europa entre la segona meitat del s. XIX i la primera meitat del s. XX. Lluny dels giravolts de les teories avantguardistes i dels moviments experimentals que han camuflat el gran art de l'escultura, la continuïtat de la representació de la figura humana no ha cessat de ser la manifestació principal per a l'escultor al llarg del segle XX, en contra de l'aparença que podria suscitar la lectura del discurs oficial. En el recorregut escultòric que presentem són les obres, les escultures, les protagonistes que organitzen el discurs, i no a l'inrevés. Per això exposarem breument algunes de les idees directrius d'aquesta col·lecció per tal d'oferir al visitant de l'exposició els elements bàsics que permetin entendre aquesta mostra i gaudir-la en major mesura.

La col·lecció

El primer element que cal destacar és el fet que ens trobem davant una col·lecció privada, realitzada des de la passió del col·leccionista per remarcar aspectes d'aquest art tan específic que en diem 'escultura', els fonaments del qual se centren en la creació del volum i en l'amor pel material en la configuració de l'obra.

No és una característica menor el fet que es tracti d'un col·lecció privada, i per això ressaltem aquest fet.

Les col·leccions públiques tracten de crear un discurs acadèmicament historicista, en ocasions inclús de sentit neutral, tot

seguint directius com ara la fortuna crítica del autor en l'esdevenir de la història, en aquest cas, tot mostrant les obres dels escultors més afortunats per la transcendència de la seva obra. Aquest criteri ens ajuda a admirar la història dels escultors més famosos, però ens priva del gaudi d'altres tants d'artistes, igualment mereixedors d'aparèixer a les sales dels museus, la fortuna crític-històrica dels quals va ser però menor. Aquestes obres conformen en moltes ocasions el corpus dels magatzems dels museus públics, i queden reservats només als estudiosos que els visiten. Bones obres amagades de la delectació del públic.

La col·lecció privada es configura de manera molt diferent i pot atendre a altres criteris. Més enllà de la qüestió del gust, que sempre n'és present, el col·leccionista es va creant a sí mateix al mateix temps que configura la seva pròpia col·lecció, per la qual cosa es genera una especial sinèrgia entre aquest binomi. Una relació indissoluble mitjançant la qual la col·lecció adquireix un sentit orgànic, una diversitat i fins i tot una certa autonomia; contemporàniament, el col·leccionista es permet aguditzar l'apreciació de la qualitat de les obres i centrar-se en els valors estrictament escultòrics que, juntament a l'adquisició d'escultures dels artistes més afamats, li permeten posar en valor a escultors de menor transcendència, les obres dels quals però cerquen la mateixa perfecció i potència que la d'aquells més reputats per la història.

Aquesta 'llibertat' de qui col·lecciona de forma autònoma ens permet apreciar uns altres aspectes de la història de l'art. Aspectes que són absolutament reals i tangibles, ja que generen una 'intra-història', es a dir, una història extra-oficial de l'escultura europea d'aquest període.

L'exposició és, per tant, una possibilitat única per poder veure a les mateixes sales i, conseqüentment revalorar, obres i noms d'escultors pràcticament desconeguts per al gran públic en diàleg directe amb escultures d'autor tan reconeguts com ara Rodin, Maillol, Bartholomé, Bourdelle o Dalou... una oportunitat pràcticament irrepetible i absolutament inusual a la nostra ciutat.

L'exaltació del cos

La preponderància de la figura humana en la col·lecció és el segon element a destacar en aquestes escultures. El cos humà ha estat i continuarà essent el gran tema de l'escultura, sens dubte. Això no significa que l'escultura renuncia al sentit abstracte de la forma, ans el contrari: l'escultura no és una duplicitat del cos, sinó una construcció d'aquest en una forma i matèria noves. Aquesta construcció està sotmesa als canvis de les diverses èpoques, a les diferents maneres de formalitzar que cada tècnica i material escultòrics precisen i, òbviament, a l'enginy de l'artista escultor, allò que sovint diem 'estil'.

De ben segur que el fet de reunir vora tres-centes escultures figuratives en un mateix espai suposa un gran impuls a la tradició de la representació i, de forma explícita, una exaltació del cos en l'escultura a aquest període al qual fem referència. Un moment molt interessant, ja que correspon al naixement dels anomenats moviments d'avantguarda, moviments que acaben amb l'ocupació dels espais oficials de l'art i conseqüentment amb la deshumanització de la necessitat inherent a l'ésser humà de sentir-se representat en les més sublimes formes del cos.

Moments de canvis i de renovació, en què els artistes i els estils evolucionen, fins i tot en la manera de representar el cos. També l'art figuratiu se'n fa ressò d'aquests canvis, i a l'exposició veiem obres com ara en 'La Faunesa' Charles Malfray (p.257) o en el 'Retrat del professor Henri Vignes' de Jan et Joel Martel (p.279)

Les formes canvien però aquesta representació primordial de la figura es fa palesa en els diferents apartats temàtics de la mostra:

el culte al cos, la bellesa del nu, la dansa i el moviment, l'esport, l'obra commemorativa, les figures al·legòriques, el costumisme o l'erotisme...

Són en definitiva els grans temes de la figura humana que apareixen al llarg dels temps.

Els materials de l'escultura

Un tercer element a tenir en compte és el de la revalorització de la matèria de l'escultura. Es aquest un aspecte primordial, molt propi de l'àmbit de l'escultura ja que és en aquesta disciplina en la qual la dependència del fet material és essencial. Representar la figura mitjançant la matèria i la tridimensionalitat és l'afer propi de l'escultor. Tradicionalment els materials per l'escultor s'havien dividit en nobles (marbre, bronze i fusta) i no-nobles (tota la resta). Però a partir de la segona meitat del s. XIX aquestes convencions sofreixen un daltabaix i, afortunadament els materials més senzills com ara l'argila o menys freqüents (des del luxós ivori a l'innovador polièster) formaran part d'aquesta nova perspectiva en la qual l'escultor observa el material com a part integradora de l'obra a l'hora de realitzar la seva representació.

Des d'un altre punt de vista l'elevació del material suposa rendir culte al coneixement d'aquests artistes per desenvolupar les seves idees i emocions. Cada material suposa la saviesa d'un o de diversos oficis interrelacionats de l'escultura, el seu desenvolupament fins a la perfecció tècnica però també, i més important, la superació d'aquest virtuosisme per a aconseguir el goig de la bellesa final de l'obra.

Aquest vincle entre el contingut i el material de l'escultura ens permet apreciar, per exemple, la subtil delicadesa del marbre blanc en l'expressió de la fragilitat del detalls (veure 'La sirena i el poeta' d'Emmanuel Hannaux, p.69) que ha estat un dels materials més emprats a l'escultura al llarg dels temps. Per contra, la magnífica talla directa realitzada per Bourdelle, 'La vierge à l'offrande' (pp. 144), representa una manera més lliure d'en-

frontar-se a la pedra, i l'elecció de pedres menys fines que aporten color i textura a l'obra.

L'argila ha estat normalment la base de l'escultura, no obstant això històricament havia quedat relegada com a material secundari. En aquest moment pren nou protagonisme. La ductilitat de la terracuita y el propi cromatisme del fang ens permet potenciar la proximitat de l'escultura amb el color del cos, tal i com podem comprovar en obres com les de l'italià Pina (p. 245), en la suavitat de les formes de Blondat (pp.121-123) o en l'expressió del fang aconseguida al 'Relleu' del belga Meunier (p. 48).

Aquesta expressivitat del modelatge és molt sovint traspasada a bronze en figures i gestos impossibles de traduir a la pedra o a d'altres matèries dures, com es fa palès en les més conegudes obres de Rodin (pp. 54-58).

La fusta és un material escultòric amb una tradició pròpia. Molt emprat en l'àmbit de l'escultura religiosa, ara perd aquestes connotacions. Trobem tres realitzacions en talla escultòrica: unes d'inspiració més clàssica com ara la 'Maternitat' realitzada per Iselin (p. 83) o el 'Bust d'home' d'Alphonse Saladin (p. 118) i d'altres com l'obra 'El collaret' d'Ernest Wijnants (p.221) que presenta influència de l'art primitiu i de l'exotisme oriental i africà.

Una única escultura ha estat realitzada en ivori. Es tracta de 'El petit ferit' de George Minne, símbol de l'imperi belga en tant que recorda la importància dels moltíssims objectes realitzats en ivori a les colònies.

No podríem acabar aquest punt sense destacar la nombrosa presència d'obres en guix. De la mateixa manera que el fang, el guix havia estat menyspreat com a material definitiu per a l'escultura. Però són aquests guixos les obres originals a partir de les quals s'arribaren a confeccionar bronzes o marbres, per la qual cosa ens trobem davant de peces del major valor artístic per a apreciar la qualitat de l'escultor. Podem veure el 'Cap d'Apol·lo' de Bourdelle (p. 145) o les figures de Bartholome (pp. 30-34). En la segona meitat del s. xx trobem l'equivalent del guix en les resines de polièster, como podem contemplar en

el totèmic 'Monument als combatents' de Joseph Rivière (p. 276). Passat el moment històric de menyspreu pel material, ara les considerem peces úniques, tot constituint una nova percepció del sentit material de l'escultura.

Els límits de la col·lecció

El quart aspecte a destacar d'aquesta col·lecció correspon a les seves limitacions geogràfiques i temporals. Els autors d'aquestes escultures es concentren geogràficament en el centre d'Europa: principalment abasten un espai geogràfic des de Bèlgica a Itàlia i de França a Alemanya, tot i que tenim representants finlandesos, suecs i txecs, o el greco-xipriota resident a París, Cavacos.

D'entre els escultors destaquem igualment la nova consideració de la dona escultora. Es ben cert que potser el cas més cèlebre ha estat el de la deixeble i amant d'en Rodin, Camille Claudel encara que malauradament no disposem de cap obra d'aquesta artista. Podem contemplar, però, obres d'artistes com ara l'austríaca Olga Behr, activa en París entre finals del XIX i principis del s. XX, especialment en la Union des Femmes Peintres et Sculpteurs; les franceses Marie-Jo Bourron, Noémie Debienne o Cécile Douard o Anna Bass; la sueca Dagmar Dadie-Roberg; la belga i també membre de la Union des femmes peintres et sculpteurs Claire Colinet. Si bé és una representació percentualment minoritària, és molt important aquesta nova apreciació de l'artista femenina i posa de relleu el nou paper social de la dona en el món de l'art.

Respecte al recorregut temporal, les obres presentades discorren al voltant d'un segle dedicat a l'escultura, grosso modo des de la meitat del XIX a la meitat del XX. Aquests són moments de grans canvis sobre tot respecte als models socials, econòmics i polítics. Cent anys crítics i de crisis: el fin de siècle, la Belle Époque, la Primera Guerra Mundial, el període entre guerres, la Segona Guerra Mundial...

En l'àmbit estrictament artístic ens trobem un període que comença amb un moment de molt eclecticisme corresponent a la

segona meitat del XIX, que aplega des de l'escultura 'realista' fins a l'escultura 'Art Nouveau' amb la qual s'acomiada el segle; o bé l'anomenat 'impressionisme escultòric' que mitjançant l'art de Rodin influirà tant per semblança com per oposició en tot el començament del nou segle. Els excessos del modernisme deixaran pas a l'estilització geometritzant de l' 'Art Déco' i el retorn a un nou classicisme, així com una posterior aproximació al expressionisme o la 'Nova Objectivitat' alemanya.

Període de canvis on els moviments se solapen i superposen en funció de les trajectòries personals de cadascú dels artistes, de la seva pròpia evolució individual i de l'àmbit en el qual desenvolupen la seva producció escultòrica. Trobem en alguns autors

un cert retorn a l'academicisme, així com la influència del 'retour a l'ordre' que aprofiten els règims polítics totalitaris. La qualitat d'autors llueix per sobre de la ideologia sota la qual van haver de treballar.

La qualitat de l'escultura és en resum l'aspecte que aquesta col·lecció vol remarcar. D'aquesta manera, la col·lecció d'escultura europea de la "Fundació de les Arts i els Artistes", de Barcelona, que s'exposa al MEAM, presenta un ampli panorama d'un art no sempre ben valorat. Una ocasió irrepetible pels amants de l'escultura.

JORGE EGEA

«UN RECORREGUT ICONOGRÀFIC PER L'ESCULTURA DE FINALS DE SEGLE I EL PERÍODE D'ENTREGUERRES»

Irene Gras Valero i Cristina Rodríguez Samaniego

Universitat de Barcelona

El Museu Europeu d'Art Modern presenta l'exposició *Escultura Europea*, una mostra singular que proposa al visitant un compendi de l'escultura feta al nostre continent a finals d'època moderna i principis de la contemporània. Es tracta d'una col·lecció particular, reunida en el decurs de molts anys, i que es presenta al públic com a conjunt per primera i única vegada. Atès aquest motiu, i la indiscutible qualitat de les obres que en formen part, l'exposició constitueix una ocasió incomparable per a gaudir de la força i la bellesa d'una disciplina artística tan arrelada a la nostra cultura.

Les obres que conformen l'exposició pertanyen a autors diferents i aborden subjectes variats, per bé que no es presenten a l'espectador estrictament en funció d'aquests aspectes, sinó que ho fan de forma orgànica, i estableixen un diàleg entre elles tot comptant amb l'evolució estilística com a fil conductor. No obstant això, totes elles remetent a cinc grans idees, cinc grans objectius perseguits, que són també vertebradors de l'escultura de totes les èpoques, i especialment de la de finals del segle XIX i principis del XX.

D'una banda, el culte al cos, etern i atemporal, capturat en la seva plenitud, en moviment o estàtic, en tensió o en repòs. De l'altra, la voluntat de recordar una persona o una gesta, a través del retrat o del monument. També hi descobrim la plasmació de figures pertanyents a l'univers de la mitologia, la llegenda i l'espiritualitat; alegories, evocacions i símbols que prenen forma material en l'escultura. Finalment, l'amor –com a llenguatge universal–, i la passió carnal, donen el contrapunt a la representació de fets i personatges aparentment sense transcendència, que amb la seva presència sense pretensions ocupa, tanmateix, un lloc preponderant en l'escultura del canvi de segle.

Culte al cos

Tal i com recorda Jorge Egea a la introducció del present catàleg, el cos humà és el tema per excel·lència de l'escultura occidental, des dels seus inicis. Posteriorment, ha mantingut la seva rellevància en el decurs de la nostra història, i gaudeix d'una importància creixent en l'actua-

litat, al segle XXI, un moment en què es palesa una revifalla de la figuració i de les tècniques i plantejaments creatius vinculats a la tradició. Els cossos plètòrics en el seu esplendor, quiets o en moviment mentre dansen o s'exerciten, representen una part molt significativa de l'exposició i s'erigeixen en homenatge a la perfecció de les formes i dels volums de l'anatomia humana.

La bellesa del cos

En harmonia, proporcionada i poderosa és la figura femenina que plasmen els escultors de l'exposició. De la seva banda, el nu masculí té una plaça molt més residual en l'escultura del canvi de segle, gairebé sempre relacionada amb l'univers de la mitologia, l'esport o les referències i reinterpretacions de l'estatuària clàssica.

Des de les formes fràgils de l'adolescent, amb el seu cos núbil i delicat, fins a la contundència i la rotunditat de la dona madura, la figura femenina és estudiada i representada sota perspectives diverses, i totes elles complementàries. A vegades, la descobrim acompanyada d'accessoris que emfasitzen el seu component narratiu; mentre que en d'altres ocasions se'ns presenta sintètica i descontextualitzada. Tanmateix, més enllà de les seves característiques formals, en l'escultura moderna i contemporània, el cos de la dona esdevé el vehicle idoni per a la transmissió d'emocions, d'idees, de conceptes. Aquesta capacitat es posa de manifest, per exemple, a *La Meditació* de Robert Ullmann (1903-1966)

1. Robert Ullmann
(Mönchengladbach, 1903 –
Viena, 1966)
La Meditació
Terracota. 34 cms.

[fig.1], una de les obres més conegudes i celebrades de l'autor austríac, que es reproduí amb fins comercials en porcellana de Meissen la dècada de 1940.

Es tracta d'una figureta de dimensions reduïdes, en terra cuita, que representa una figura femenina asseguda, amb els genolls doblegats, tot retirant-se el cabell que li cau sobre el rostre amb ajuda de la mà esquerra. De volums massissos i ànima terrena, la dona d'Ullmann aconsegueix transmetre sensacions i continguts, sense necessitat de narrativa. Desproveïda de complements o atributs, són els volums del seu cos els que permeten a l'espectador inferir-ne l'essència.

En aquest sentit, contrasta amb la proposta d'altres escultors, com és el cas del bretó Louis-Henri Nicot i la seva *Après le bain* (Després del bany) [fig.2], en la que una dona jove es pentina la llarga cabellera, asseguda de costat. El marbre de Nicot, de qualitat excepcional, és de regust simbolista i es val d'un recurs literari, d'una

anècdota, per a determinar tema i tipologia. En la peça, que desprèn una delicadesa i una elegància ben notables, destaca el treball de l'esquena en contorsió de la dona, a través del qual l'escultor aconsegueix emfasitzar-ne el ritme.

El tema de les banyistes esdevingué molt popular en l'art europeu del tombant de segle, per bé que es tracta d'un subjecte amb molta trajectòria en l'art occidental. Amb una càrrega eròtica indiscutible, a finals del segle XIX sembla desvincular-se del reialme de la mitologia i del recurs a l'orientalisme que havia acompanyat aquest tipus de representacions durant el mil vuitcents, tot encarnant-se en dones de carn i ossos, fet que suposà una renovació del gènere. Passada l'època simbolista, amb el Nou classicisme de principis del segle XX, la importància de les banyistes en l'escultura persistí, tot combregant, això sí, amb el gust per allò mediterrani que marcà l'activitat artística de l'Europa del moment.

Robert Wlérick fou un dels escultors més destacats d'aquest Nou classicisme en el context francès, i es convertí en un dels artífex de la seva generació amb més influència en la pràctica posterior de la disciplina. L'exposició compta amb una obra de l'autor, una dona a la seva *toilette* [fig.3], tema molt proper al de la banyista. La producció de Wlérick traspua senzillesa, serenitat i equilibri, i se centra en la figura humana tot defugint, alhora, tant l'excés d'idealisme com el de realisme.

2. Louis-Henri Nicot
(Rennes, 1878 – París, 1944),
Après le bain
(*Després del bany*) (1905)
Marbre. 56 cms.

3. Robert Wlérick
(Mont-de-Marsan, 1882 –
París, 1944),
La Toilette (1928).
Bronze. 61 cms.

Wlérick formà part de l'agrupació d'escultors coneguda com a «Bande à Scnegg», reunits a redós de Lucien Schnegg (1864-1909), que preconitzaren les possibilitats plàstiques del llenguatge clàssic renovat en l'escultura moderna. Refusaven, per tant, l'empremta de Ro-

din i l'estètica del fragment que havien agafat volada vora el 1900, un posicionament estètic que els acostava al de Aristides Maillol (1861-1944). Altres integrants de la Bande foren Émile-Antoine Bourdelle (1861-1929), o Charles Despiau (1874-1946) també representats a l'exposició amb diverses obres, entre les quals *Assia*, de Despiau [fig.4], es troba plenament en sintonia amb els paràmetres pels que advocava Wlérick.

La dansa i la música

Capturar el ritme i el lirisme de la dansa ha estat una de les voluntats dels escultors de finals de segle XIX i principis del XX. Es tracta, però, d'una empresa àrdua, la dificultat de la qual radica, evidentment, en la tria d'una solució formal que cristal·litzi de forma adequada totes les subtilitats del cos en moviment.

A principis del segle passat, diverses propostes artístiques perseguiren aquest objectiu. D'una banda, la forma ondulant i orgànica que predominava a qualsevol tipus de disciplina relacionada amb l'Art Nouveau i es manifestava de manera especial a través del dinamisme corporal femení. Altrament, cal destacar els coneguts treballs dels futuristes italians, que exploraven la relació entre les formes en moviment i l'espai que aquestes ocupaven, tot atorgant una rellevància especial a la música, el ritme i la dansa. També són recordats els esbossos que l'escultor Josep Clarà (1878-1958) féu de la seva amiga, la ballarina nordamericana Isadora Dun-

4. Charles Despiau
(Mont-de-Marsan, 1874 –
París, 1946),
Assia (1937).
Terracota. 86 cms.

can (1877-1927), amb qui coincidí a París; un exercici de gran bellesa i subtilitat en el que, amb la volumetria característica dels dibuixos d'escultor, copsa l'elegància de la dansa moderna.

Les consideracions entorn del moviment en les figures no han cessat de preocupar els escultors en el decurs del segle XX, en són bona mostra diverses obres que conformen la present exposició. D'entre elles, destaca *La fugida* de Raoul Lamourdedieu (1877-1953) [fig.5], amb el cos en arabesc, el tors i el cap en línia horitzontal amb la cama dreta, en una posició de «T» respecte la base de la peça. Tot i haver estat creada pels volts de 1920, l'obra sembla voler prefigurar l'Art déco, que més tard cultivaria l'escultor. Tant en les proporcions

espigades de la figura, com en les qualitats que aquesta transmet –elasticitat, ductilitat–, Lamourdedieu aconsegueix expressar la lleugeresa i elegància del cos en dansa. En la seva condició d'integrant de l'agrupació *Douce France*, juntament amb d'altres autors com Ossip Zadkine (1890-1967), François Pompon (1855-1933) o els germans Jan i Joël Martel, representats també a l'exposició, reivindicà la importància de la talla directa, considerada la tècnica per antonomàsia del veritable ofici escultòric.

D'altres obres de la present exposició, com ara Gràcia de Max Le Verrier (1891-1973) [fig.6], o les Ballarines de Maurice Gottlob (1885-1970) i Georges Halbout (1895-1986) parteixen d'una mateixa inquietud i manifesten una vibració similar. La composició de Verrier, de les darreries de la dècada de 1920, deriva directament d'una de les seves obres més celebrades, *Claredat* (1928). Ja plenament dins l'Art Déco, *Claredat* presentava una figura femenina de puntetes sobre una esfera, que sostenia amb les mans juntes una bombeta, tot convertint-se en una làmpada, un objecte útil i decoratiu ensem.

La força i la lluita

En contrast amb el cos en repòs, amb la gracilitat de la dansa, l'exposició presenta un conjunt d'obres que es concentren en posar de relleu la morfologia de la figura humana en exercici. En elles, l'atenció es fixa en la plasmació de l'acuitat del moviment, a més de la tensió i el

5. Raoul Lamourdedieu
(Fauguerolles, 1877 – id., 1953),
La fugida (c. 1920).
Bronze. 54 cms.

6. Max Le Verrier
(Neuilly-sur-Seine, 1891 –
Paris, 1973),
Gràcia (c.1930).
Bronze. 28 cms

vigor de la musculatura. Atletes, guerrers i herois conformen un itinerari escultòric caracteritzat per l'expressió de la força i la intensitat del *pathos* expressiu.

En aquest sentit, no podem deixar d'esmentar el projecte *Hommage aux Démineurs*, part del monument erigit el 1952 a Alsàcia en homenatge als soldats caiguts als camps minats de la regió durant la Segona Guerra Mundial [fig.7]. La figura de Joseph Rivière (1912-1961) se situava en horitzontal, suspesa sobre tres columnes piramidals que emulaven l'esclat d'un explosiu.

7. Joseph Rivière
(Tours, 1912 – Bordeus?, 1961),
Hommage aux Démineurs:
Ballon d'Alsace (1952)
(*Saint-Maurice-sur-Moselle*).
Polièster. 100 x 150 cms.

8. Victor Ségoffin
(Tolosa, 1867 – id., 1925),
Màscara de la Dansa Sagrada
(altrament, *L'home que crida*) (1905).
Bronze. 48 cms.

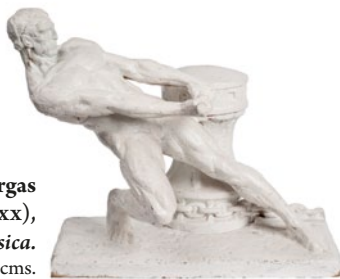

La peça capturava la brusquedat de l'impacte, a més de la impotència i l'horror experimentats per la víctima. El cos de l'home, fràgil i desprotegit de l'atac en la seva nuesa, és al mateix temps, compacte i massís, gairebé com un gimnasta. En la seva contorsió, recorda d'altres obres coetànies, com ara *El riu* del seu compatriota Aristides Maillol, per bé que en el cas de Rivière, el matís expressionista hi ocupa un espai preponderant, que no conté la peça de l'escultor rossellonès.

En el decurs de la seva carrera, Victor Ségoffin (1867-1925) explorà les possibilitats plàstiques del cos en tensió, una preocupació que evidencia la que fou la seva obra mestra, *La dansa sagrada* –també coneguda com a *La dansa guerrera*–. La peça fou una comanda de l'Estat francès, que Ségoffin dugué a terme el 1903 juntament amb *La dansa profana*, i de la qual es conserva un exemplar en marbre al Museu d'Orsay de París. El bronze de l'exposició que aquí ens ocupa, *L'home que crida* [fig.8] deriva directament d'aquesta obra. És, en realitat, una màscara del rostre de l'escultura original. En ella, destaca l'expressió del rostre, feroç i agitada, d'evocació arcaica i de sentiment barroc. S'adscriu a la gestualitat típica del teatre clàssic, amb el seu dramatisme i visceralitat.

Les representacions d'atletes i cossos exercitant-se permeten a l'escultor desplegar tots els seus coneixements anatòmics, en favor d'una composició en la que el moviment i l'espai són també factors determinants. Els guerrers de Max Le Verrier i els arquers d'Alfredo Pina

9. Henri Bargas
(actiu el primer terç del segle xx),
La força física.
Terracota patinada. 40 cms.

(1883-1966) i Víctor Demanet (1895-1964) en són bona prova, des de l'Art Déco, i el classicisme expressionista i l'expressionisme ple, respectivament. De la seva banda, la terracota patinada *La força física* d'Henri Bargas (actiu el primer terç del segle xx) [fig.9], deixeble de Vermare, presenta el cos d'un home en escorç, tot concentrant les seves forces en fer girar un engranatge. La particularitat de l'obra radica, precisament, en la supèrbia de la seva musculatura, i en l'agençament de la figura en tensió.

OBRA COMMEMORATIVA

L'escultura commemorativa té el seu origen en la voluntat de perpetuar la memòria d'una gesta, d'un personatge, i té un caràcter eminentment públic i monumental. Tot i que existeix des de l'antiguitat com a tipologia, el segle XIX i principis del XX visqué un esplendor molt notable, i un procés de modernització sense parangó en la història de l'art. Aquest procés s'originà per diverses

raons, entre les que cal considerar els moviments nacionals i l'expansió urbana, que afectaren l'esdevenir de l'escultura commemorativa a l'espai públic, tant a Europa com a Amèrica. De caràcter també commemoratiu és el retrat escultòric, per bé que aquest gènere és més versàtil, perquè tant pot formar part de conjunts monumentals –en escultura exempta o relleus–, com estar concebuda per a ser col·locada en l'àmbit privat.

Cap de Balzac del cèlebre escultor francès Auguste Rodin (1840-1917) és una de les obres més destacades que figuren a l'exposició [fig.10]. Per a aquest projecte, Rodin elidí representar fidelment els trets de l'escriptor, en benefici d'un retrat que posés de relleu el sentiment, la intimitat del personatge representat. Així, s'hi privilegia la seva imatge de geni creador, la mirada intensa de visionari, l'expressió turmentada, en un joc de contrastos entre els volums i els relleus. El sistema de treball de Rodin, conegut gràcies als nombrosos estudis publicats sobre la figura de l'escultor francès, implicava la realització d'un gran nombre d'esbossos pre-

10. Auguste Rodin
(Paris, 1840 – Meudon, 1917),
Cap de Balzac (c.1897).
Bronze. 28 cm.

11. Alfredo Pina
(Milà, 1883 o 1887 –
Mesves-sur-Loire, 1966),
Bust de Ludwig van Beethoven (1914).
Bronze. 27 cms.

12. Théodore Rivière
(Tolosa, 1857 – París, 1912),
Monument a Ludwig van Beethoven (estudi).
Terracota. 80 cms.

paratoris, que l'autor reelaborava posteriorment o reaprofitava per a d'altres obres si s'esqueia. Aquest *Cap de Balzac* prové de la fosa en bronze d'un dels darrers models en els que Rodin treballà cara a la realització del seu famosíssim Monument a Balzac, vers 1897.

Tot seguint l'estela de Rodin, el milanès Alfredo Pina, deixeble del mestre entre 1909 i 1910, creà un *Retrat de Beethoven* [fig.11]. La retratística, monumental o no, és una faceta destacada en la producció de Pina, autor també de bustos de Wagner i de Victor Hugo. Amb el semblant en tensió i el cabell voluminos envoltant-li el rostre, el Beethoven de Pina sembla trobar-se immers en una simfonia, concentrat i emportat per la intensitat de la música. De dimensions reduïdes, el retrat de Pina té una força que atrapa i que dona fe de la qualitat d'un dels millors escultors italians de la seva generació.

Lluny del romanticisme inherent a l'obra de Pina, el *Monument a Ludwig van Beethoven* de Théodore Rivière [fig.12] mostra al compositor en ple procés creatiu, amb un fórmula compositiva molt més convencional però no per això menys eficaç. Tot sembla indicar que el projecte no arribà mai a realitzar-se. Rivière, que es consagrà a partir de 1900 a l'escultura monumental i als encàrrecs públics, envolta el seu Beethoven de diverses figures, que fan al·lusió a la seva inspiració i a la seva sordesa. Als seus peus, unes partitures funcionen a mode d'atribut i aporten narrativitat al conjunt.

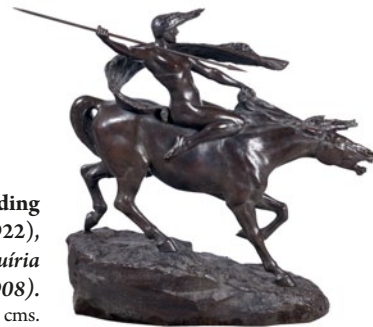
L'exposició incorpora un seguit d'obres de l'escultor alemany Arno Breker (1900-1991). Breker ha estat una figura controvertida amb motiu de la seva etapa com a escultor oficial del règim nazi, càrrec que compartí amb l'austriac Josef Thorak (1889-1952). Tanmateix, la seva qualitat artística és indiscutible, i es fa par-

13. Arno Breker
(Elberfeld, 1900 – Düsseldorf, 1991),
Retrat de Salvador Dalí (c.1975).
Bronze. 25 cm.

14. Stephan Sinding
(Trondheim, 1846 – Paris, 1922),
Valquíria
(*Brunilda a cavall*) (1908).
Bronze. 80 cms.

ticularment palesa en l'escultura monumental i la retratística. En el període d'entreguerres, estigué molt vinculat a l'avantguarda cubista i a l'Escola de París, fet que marcà la seva obra, tot matisant el classicisme grec de les seves composicions de primera joventut. Els seus retrats d'Aristide Maillol en medalla (c.1942), els del diplomàtic i intel·lectual francès Paul Morand (c.1965) i el de Salvador Dalí (c.1975) [fig.13] donen fe de la relació d'amistat establerta amb l'alemany i, alhora, manifesten de forma subtil però clara el tarannà dels representats. El llenguatge naturalista de Breker en aquestes obres s'empra amb l'objectiu de transmetre particularitats del caràcter i imprimir humanitat al personatge. En aquest sentit, el retrat de Dalí és especialment eficaç, atès que en ell hom hi pot llegir certa altivesa i extravagància, tamisada per la serenitat de la mirada, la pell arrugada i el cabell minvant que corresponen a l'edat madura.

Des de bell antuvi, l'escultura eqüestre ha conformat una part molt important de l'escultura commemorativa de caràcter públic. El líder a cavall fou popularitzat a la Roma clàssica i gaudí d'èxit durant el Renaixement. Al segle XIX alguns escultors lluitaren per modernitzar el gènere, emprant-lo per a representar personatges ja no estrictament vinculats a la història. una línia en la que podem situar al danès Stephan Sinding. El 1908, Sinding creà la *Valquíria* (*Brunilda a cavall*) [fig.14], una obra en la que es conjuguen dues de les línies de treball preferides per l'escultor, el Simbolisme i el Realisme. La peça que consta a l'exposició és una reproducció d'un monument que es troba al parc Churchill de Copenhage. El fenomen de la reproducció en formats més reduïts d'obres conegudes i/o de caràcter públic és molt propi de l'últim terç del segle XIX i principis del XX, quan, mercès a la proliferació del gust per l'escultura de saló i les millores en la producció industrial, es fa possible produir-les ja no només de forma artesanal, sinó

també seriada. *La Valquíria* de Sinding, amb el seu ritme diagonal i la força i l'elegància de les seves formes, s'adapta tant a les dimensions monumentals com a les pròpies de l'escultura de saló.

AMOR I EROTISME

Sí, com deia Adolf Loos en la Viena de finals de segle, «tot art és eròtic», la sensualitat del cos nu molts cops emergeix de manera deliberada o bé instintiva, reflectint en qualsevol cas les exigències pulsatives que romanen a l'inconscient. A través d'un recorregut entre l'amor ideal i la passió devoradora, observem els diferents graus que poden assolir les emocions, tot adoptant unes formes que amb freqüència es contorsionen i es retorcen sobre sí mateixes, fonent-se en una sola entitat matèrica. Aquest aspecte, de fet, constitueix el tret principal de moltes de les obres simbolistes de Rodin i els seus seguidors a finals del segle XIX i començaments del segle XX. El batec que fa tremolar els seus cossos, destil·la un hedonisme que impregna cadascun dels contorns d'una força marcadament expressiva.

És el cas, per exemple, de *L'abraçada* (1910) de Michel-Léonard Beguine (1855-1929) [fig.15], on la figura masculina pren amb força un cos defallit a causa del mateix desig. La llarga i desfeta cabellera femenina, símbol inequívoc de voluptuositat, s'escampa i es perd

15. Michel-Léonard Beguine
(Uxeau, 1855 – París, 1929)
L'abraçada (1910).
Terracota. 60 cms

16. Louis-Marie-Blaise Latour
(c. 1860-?),
Els amants.
Marbre. 51 cms.

sobre el cos de l'ésser estimat. La peça va ser presentada al Saló dels Artistes Francesos de 1910.

Un major dinamisme, de caràcter eminentment rodiniana, observem a l'obra homònima de Louis-Marie-Blaise Latour (c. 1860-?) [fig.16], ja que els amants semblen sorgir d'una mena d'onada que els arrossega

en el seu deliri passional. Encerclats de manera eterna a través d'una abraçada, els seus cossos s'elevan per una espiral que evoca el clímax amorós.

De vegades, però, especialment en el Simbolisme, l'erotisme es plasma de manera insistent en el voluptuós cos de la dona, tot expressant aleshores el poder destructiu que pot arribar a assolir la sexualitat femenina, segons la percepció d'una masculinitat temedora del seu alliberament. Efectivament, cap a finals del segle XIX, el desig d'emancipació social i professional de la dona, juntament amb la presa de consciència del gaudi de la seva pròpia sexualitat, va provocar en determinades sensibilitats masculines, un terror a la castració simbòlica, que es barrejava amb una morbosa fasciació. Podem parlar aleshores d'una figura en concret, la *femme fatale*, que amb mirada lasciva i cos temptador, exterioritza la seva libido de manera impúdica i reflecteix, tant les fantasies eròtiques de l'artista, com els seus més profunds temors.

Aquesta obra d'Ernst Hegenbarth (1867-1944) [fig.17] ho exemplifica perfectament. Malgrat que els encants femenins romanguin mig ocults a la vista de l'espectador, la mirada desafiant i l'altiu posat de la figura resulten del tot eloqüents. Tanmateix, l'element que més reforça el tema tractat i que atorga una sensació d'horror, és la pila de despulles masculines sobre la qual s'erigeix la trona d'aquesta *femme fatale*, en clara analogia amb la pila d'ossos que anava amuntegant la terrible esfínx a les portes de Tebas, abans de ser derrotada per Edip. La

17. Ernst Hegenbarth
(Ullrichsthal, 1867 – Viena, 1944),
El poder de la dona
(*altrament, Victòria*) (1908)
Bronze / 39 cm.

18. Paul-Hippolyte Roussel
(París, 1867 – íd., 1928),
Dona amb serp.
Marbre i bronze / 42 x 36 cm.

poma que du a la mà la relaciona amb el pecat original i accentua la seva inherent perversitat

Paul Hippolyte Roussel (1867–1928), per la seva banda, [fig.18] ens mostra una jove reclinada que s'ofereix impudorosament a l'espectador. Sembla fins i tot que estigui adormida, però el seu posat resulta, enganyosament passiu. Enroscada a la seva cama, s'erigeix la més terrible de les serps, una cobra reial, la qual, des del cen-

tre del conjunt escultòric i de manera llampant, amb un color daurat, reflecteix de manera simbòlica la depravació de la dona. L'*animalitat* instintiva a la qual aquesta resulta associada pot adoptar diverses formes: des d'una serp –de reminiscències bíbliques– fins a una pantera, però el significat sempre és el mateix. Aquesta peça en concret també es pot relacionar amb Cleòpatra, una altra de les icones finiseculars de la fatalitat.

MITES I AL·LEGORIES

Quan la imatge esdevé símbol, una realitat més enllà d'allò aparent i presencial es manifesta de mode transcendent. En aquests casos, l'artista dóna forma a unes obres que, lluny de resultar merament anecdòtiques o descriptives, ens transmeten, de manera més o menys suggestiva, un seguit d'idees, valors o estats d'ànim. Atès que hi ha coses que no és possible designar directament, el símbol s'erigeix com a conductor d'un significat que amb freqüència cal endevinar o intuir, tot impregnant d'un valor místic conceptes intangibles.

Estats d'ànim

El Simbolisme és un moviment relacionat amb un tipus específic de sensibilitat: aquella melangiosa i introvertida, evasiva, que es complau i mira de cercar consol en l'expressió dels propis sentiments. Fruit precisament d'aquesta introspecció, però, les emocions no es

plasmen directament en el rostre de les figures, sinó que aquest sovint roman ocult pels cabells o per la torsió del mateix cos. Més enllà del desig d'experimentació formal, que potencia el dinamisme de les figures, aquests nus evocuen així una manera de sentir i de percebre el món que ens mostra la interioritat de l'artista.

Alfredo Pina és un artista italià que, tot influït per Rodin gaudeix modelant els contorns de manera marcadament expressiva. Replegats sobre sí mateixos, molts dels seus cossos mostren el sentiment de neguit i tristesa a través d'aquest mateix posat. No ens cal, per tant, visualitzar els seus rostres per captar el reflex de la seva ànima. És el cas, per exemple, de la figura que reproduïm a continuació, *Home nu sobre una roca* [fig.19], o bé de d'una obra de títol prou eloqüent: *Desesperació*.

19. Alfredo Pina
(Milà, 1883 o 1887 –
Mesves-sur-Loire, 1966),
Home nu sobre una roca.
Bronze. 40 x 27 cm.

20. Albert Bartholomé
(Thiverval-Yvelines,
1848 – París, 1928),
*Jove plorant sobre
una roca* (1901).
Terracota. 29 cms.

21. Raymond Martin
(París, 1910 – Cachan, 1992),
El Vençut.
Bronze. 50 cms.

Albert Bartholomé (1848-1928), per la seva banda, tot influït per la mort de la seva dona en 1886, impregna de malenconia un seguit de figures afligides que amaguen el seu rostre entre les seves mans o els seus braços, com ara *Jove plorant sobre una roca* (1901) [fig.20]. Podem percebre clarament el seu desconsol, talment com fem en diverses de les obres més conegudes del catalans Josep Llimona (1864-1934) i Miquel Blay (1866-1936). Són innegables a més els lligams amb l'escultura simbolista funerària. Tant aquesta peça com l'esmentada d'Alfredo Pina, recorden altrament *La Danaide* (1885) de Rodin.

En línia diferent trobem *El Vençut*, de Raymond Martin (1910-1992) [fig.21]. En aquest cas la seva cara es troba al descobert, però els seus ulls estan igualment clucs. El cap, inclinat cap a un costat, reflecteix un estat d'abandonament i resignació, sentiment que es veu reforçat per la laxitud amb què els seus braços descansen sobre un cos que es manté en forçada tensió, atès que no troba cap superfície on recolzar-se.

22. George Minne
(Gant, 1866 – Laethem-Saint-Martin, 1941),
El petit ferit (1898).
Marfil / 36 cm. alt.

Infantesa

Un dels artistes que més es van sentir atrets pel tema de la infantesa va ser el simbolista belga George Minne. De fet, a partir de 1895, aquest va esdevenir el seu motiu iconogràfic principal. Tanmateix, les peculiaritats formals i el significat que posseeixen les seves peces, s'allunyen força d'altres obres de temàtica similar. Tal com veiem a *El petit ferit II* (1898), de Georges Minne (1866-1941) [fig.22], l'artista aspira a desposseir de materialitat l'escultura i atorgar-li una transcendència de caire espiritual, a partir de la màxima depuració i simplicitat formals. Tot i establint un clar paral·lelisme amb els dibuixos d'un compatriota seu, Maurice Materlinck (1862-1949), es pretén així sacrificar el realisme per tal d'explorar les possibilitats expressives de la màxima estilització figurativa. Com explica el poeta Émile Verhaeren, a propòsit de les obres de Minne, els seus personatges provenen i es dirigeixen cap el Més Enllà, on únicament hi pot subsistir la Idea.

Replegats sobre sí mateixos, els nens que representa Minne són figures fràgils i desamparades, melangioses, que no gosen mirar directament als ulls de l'espectador. El seu ascetisme d'influència freudiana ens mostra la repressió sexual pròpia de l'adolescència, ja que en aquesta etapa el desig esdevé introspectiu i només pot canalitzar-se cap endins, a través de l'onanisme. En una línia similar trobaríem els descarnats dibuixos del vienès Egon Schiele, dins l'àmbit de l'expressionisme alemany. Així mateix, resulta innegable la influència de l'emotivitat dels nusos de Rodin i del misticisme plàstic de Puvis de Chavannes (1824-1898). Tot i que es conserven altres versions en bronze i pedra, cal ressaltar que aquesta peça es troba realitzada en ivori, fet que atorga a l'obra una lluminositat especial.

23. Rich Klein
(Munic, 1890 - 1967),
Leda i el cigne.
Bronze. 23 cms.

Mites

Des de l'Antiguitat els artistes s'han inspirat en la mitologia clàssica a l'hora donar forma a les seves obres, tot plasmant valors i significats diferents. A la present exposició trobem la representació de mites i de personatges diversos, relacionats amb la dansa (faunes i bacants), l'erotisme (les aventures sexuals de Zeus) o fins i tot allò monstruós (la Gorgona). Tot i desposseït de la sacralitat que el caracteritzava en el seu origen, el mite es recupera per expressar així de manera simbòlica determinades idees.

Tant aquesta obra de Richard Klein (1890-1967) [fig.23], com una altra de Jean-Jacques Feuchère (1807-1852), ens mostren el conegut episodi mític de *Leda i el Cigne*. Com ens explica Ovidi, Zeus va adoptar la forma d'un bell cigne per tal de posseir l'esposa de Tindareu, Leda, qui va acabar donant a llum Helena i Pòlux, fruit d'aquesta unió. El fet d'emprar aquest mite permet a l'artista endinsar-se en els àmbits de l'erotisme, no de manera explícita, sinó més aviat suggerent, tot i que resulta innegable la càrrega sexual que copsem en la dinàmica fusió dels cossos i la mateixa forma allargada –o fàlica– del coll del cigne. Cal destacar igualment l'adopció d'un estil art déco.

Claire Colinet (1880-1950), per la seva banda, ens introdueix en el mite de Narcís [fig.24], aquell jove que es va enamorar de la seva pròpia imatge reflectida en l'aigua, i va es va anar esllanguint fins a morir, davant la

24. Claire Colinet
(Brussel·les, 1880 - ?, 1950),
El somni de Narcís.
Guix. 48 cms.

26. Alfredo Pina
(Milà, 1883 o 1887 –
Mesves-sur-Loire, 1966),
Cap de Gorgona. (c. 1920-1925).
Bronze. 50 cms.

25. Emmanuel Villanis
(Lille, 1858 – París, 1914),
La Sibila.
Bronze. 72 cms.

impossibilitat d'estimar-se a sí mateix. Per tant, podem parlar de *desdoblament* en la figura del *doble*, que constitueix l'*alter ego* de l'artista. El caràcter egotista i introspectiu que caracteritza aquest personatge es veu en aquest cas potenciat per l'estat evasiu i somniós en el qual es troba sumit. És per aquest motiu que podríem fer referència novament als estats de l'ànima.

Una altra de les figures més relacionades amb el sentit visionari del moviment Simbolista és la de la Sibila,

aquella endevina que profetitzava el futur, inspirada molts cops per Apol·lo. Emmanuel Villanis (1858-1914) ens la mostra a través d'aquest bust en bronze [fig.25], que pren l'aparença d'una jove bella i melangiosa. A banda d'aquest tipus de temàtica de caire mitològic, l'artista francès acostumava a reproduir heroïnes de l'àmbit de l'òpera o la literatura. A nivell formal, aquesta peça ens recorda força *La Nimfa* de l'escultora austríaca Olga Behr, molt influïda també per l'estil Art Nouveau.

Alfredo Pina, al seu torn s'inclina per mostrar-nos aquest *Cap de Gorgona* (c. 1920-1925) [fig.26], concretament el de Medusa, la única mortal entre els tres monstres, que tenia serps en comptes de cabells, com a càstic infligit per la dea Atenea. Disposava del fatídic poder de petrificar els homes davant la seva terrible mirada, abans que Perseu seccionés el seu cap. L'expressió iracunda del seu rostre ens fa recordar els seus orígens com a força primigènica de la natura, a l'igual que la constituïen les Fúries o Erínies, divinitats totes elles anteriors a la generació Olímpica. Podem copsar

similituds formals i temàtiques amb el ja esmentat *L'home que crida*, de Victor Ségoffin [fig. 8], motiu que recupera la visió més ancestral i primitiva de les civilitzacions antigues.

Figures bíbliques

A la mostra es recullen diverses versions d'una mateixa figura bíblica: el jove David, símbol de l'heroisme fonamentat sobre la valentia, l'astúcia i la fe incondicional. És gràcies a aquests valors que el pastor, armat únicament amb una fona, va poder vèncer al temible Goliat, un gegant filisteu versat en l'art de la guerra.

Aquest *David* (c. 1924-1933) [fig.27] de Raymond Delamarre (1890-1986) ens presenta una versió dife-

27. Raymond Delamarre
(París, 1890 – id.,? 1986),
David (c. 1924-33).
Bronze. 75 cms.

rent a la coneguda escultura de Miquel Àngel: en aquest cas, el jove es troba representat en el moment previ del llançament de la pedra. Tots els músculs del cos es troben en tensió, denotant un dinamisme contingut. El seu rostre, al seu torn, expressa sentiments de confiança i absoluta determinació, tal com veiem també reproduïts al bust sobre *David* elaborat pel mateix artista. Cal dir que l'obra de Delamarre va estar influenciada per la seva pròpia experiència com a militant de l'exèrcit francès durant la Primera Guerra Mundial. D'aquí l'atracció pel tema de l'heroi i del guerrer. Tanmateix, a aquest motiu se superposa un altre: el de l'esport, en la línia que veiem en nombroses altres obres de l'exposició. Com el propi escultor reconeix, la figura de David resultava també molt adient per tal de representar un jove atlètic que, a l'igual que aquells jugadors que a l'Antiguitat es llençaven una pilota a les voreres del Tíber, simbolitza la força i la virilitat de la joventut.

A nivell estilístic, ambdues obres s'adscriuen dins un tipus de producció de regust neoclàssic.

La versió efectuada per Paul Landowski (1875-1961) [fig.28] resulta força més dinàmica que l'anterior. Novament, l'artista aprofita aquest episodi bíblic per tal d'expressar la imatge de l'heroi. Tanmateix, en aquest cas, més que força i determinació, Landowski ha volgut transmetre la tendresa i la fragilitat pròpies de la joventut. Per aquest motiu el seu David sembla més jove que l'anterior i és molt més prim. La seva posició, al seu torn, malgrat ser més dinàmica, resulta també

28. Paul Landowski
(París, 1875 –
Boulogne-Billancourt, 1961),
David combatent (1900).
Bronze. 80 cms.

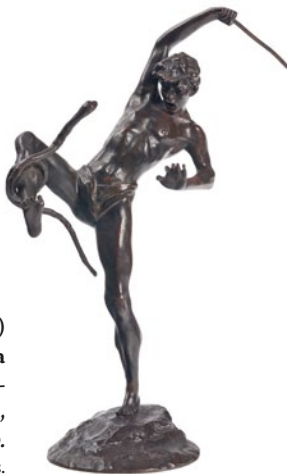
més inestable. A propòsit d'aquests aspectes més formals, cal fer esment de la seva afició per la boxa i per les lliçons d'anatomia, la qual cosa el va dur a assistir a les classes sobre disseccions de l'Escola de Medicina de París. Gràcies a aquesta obra, l'artista va guanyar el Premi de Roma de 1900 i va poder residir a Itàlia durant quatre anys, fet que va potenciar enormement el seu classicisme.

Una altra de les obres de temàtica bíblica va ser el conjunt *Els fills de Caïm* (1903). I, per suposat, el conegut *Crist Redemptor* de Rio de Janeiro (1921-1926).

L'ANÈCDOTA I L'ESCULTURA SOCIAL

Lluny dels grans discursos, lluny de les tendències que vertebraren bona part de l'escultura europea de la segona meitat del segle XIX, proliferà un tipus de pràctica que privilegiava els temes anecdòtics, vinculats a l'esfera d'allò més íntim i d'allò popular. Evocacions orientals, tipus etnogràfics, escenes de la vida quotidiana, etc. són la font d'inspiració per als autors que es consagren a aquesta línia de treball, que tindrà el seu públic més important en la baixa i mitjana burgesia. Aquest tipus de producció es coneix habitualment amb els termes –certament discutibles– d'Anecdotesisme o Costumisme.

29. Francesco (o Francis)
La Monaca
(Catanzaro, 1882 -
Washington, 1935),
Noi lluitant contra una serp.
Bronze. 32 cms.

Noi lluitant contra una serp [fig.29] és un bon exemple de l'escultura que aquí ens ocupa, obra de Francesco La Monaca (1882-1935), autor d'origen italià afincat a An-

glaterra i format a França amb Gabriel-Jules Thomas (1824-1905) i amb Antonin Injalbert (1845-1933), escultor, aquest darrer, també present a l'exposició. Per bé que La Monaca excel·lí particularment en la retratística, demostrà el seu domini de la tècnica amb peces de temes més trivials, com aquesta representació d'un noi jove que tracta de fer fugir una serp que té enrotllada a la cama dreta. El subjecte, la història que ens explica, és lleugera; una excusa per a treballar el cos humà capturat enmig d'una acció que incorpora moviment i gestualitat.

En sintonia amb aquest tipus de producció, existeix també un mercat creixent, ja des de mitjan segle XIX, per a les escultures que encarnen les diverses facetes del món del treball, una línia que germina amb el Realisme pictòric i el Naturalisme literari francesos. El gran artífex dins d'aquesta tendència és el belga Cons-

tantin Meunier (1831-1905). Escultor relacionat amb el socialisme i conscienciat amb moviment obrer, destacà per les seves representacions de treballadors, sobretot, miners. Al seu cèlebre *Miner amb destral* de 1901 [fig.30], atorga una dignitat i una solemnitat a la figura masculina representada, que l'acosta a representacions pictòriques aproximadament coetànies, com les fetes per Honoré Daumier (1808-1879). El miner de Meunier és un individu, però és alhora una símbol universal.

Semblantment, el francès Jules Dalou (1838-1902), és autor de diverses obres que consten a l'exposició i que presenten persones entregades a les seves tasques, molt més influïdes per l'estètica rodiniana [fig.31]. Es tracta, però, d'una línia força residual en la producció de Dalou, que destacà en l'escultura monumental i que rebé

30. Constantin Meunier
(Etterbeek, 1831 - Ixelles, 1905).
Miner amb destral (1901)
Bronze / 44 cm. alt.

31. Jules Dalou
(París, 1838 - íd., 1902),
L'espigolaire.
Bronze. 7 cms.

nombrosos encàrrecs públics, tot convertint-se en un dels escultors oficials de la seva generació a França. Malgrat això, Dalou manifestà inquietuds polítiques republicanes i progressistes. El 1889 concebé un projecte que deixaria inacabat a la seva mort, un monument al treballador de dimensions col·lossals, pel que realitzà gran quantitat d'esbossos, alguns dels quals apareixen a la present exposició. Tanmateix, potser les obres de Dalou tendeixen menys a la solemnitat i a la universalitat que les de Meunier, i romanen ancorades en l'esfera del sentiment individual i en el món de la pagesia rural, en una línia més poètica propera a la del pintor Jean-François Millet (1814-1875).

CONCLUSIONS

Com hem pogut comprovar, doncs, durant l'extens període que ens ocupa els artistes es van veure atrets per diversos motius iconogràfics, tot atenent a la voluntat de mostrar diferents idees o valors, a partir de l'adhesió a un determinat corrent artístic. Trobem així el Realisme anecdòtic, que dóna preponderància als temes més íntims i quotidians. L'idealisme simbolista, que beu de les fonts del sentiment, l'erotisme i l'evasió. L'Art Nouveau, que es complau en el moviment propi del ball o de la dansa. O l'Art Decó, que rendeix culte a la força, a l'esport i a la velocitat. Més enllà d'aquests estils, però, a la present exposició trobem un bon nombre d'obres que segueixen els preceptes d'un classicisme de regust mediterrani que s'expressa a través de la serenitat i de la depuració formal. Existeix, tanmateix, un fil conductor que uneix els diferents motius i els diversos corrents estilístics: l'admiració cap al cos, especialment el cos nu, el qual mostra de manera esplendorosa la bellesa humana.

CATÀLEG GENERAL
EXPOSICIÓ

MEAM
■ Museu Europeu d'Art Modern ■

Setembre-October 2014

Giovanni Maria Benzoni
(Songavazzo, 1809 – Roma, 1873)
Allegoria de l'Hivern (1865)
Marbre / 55 cm. alt.

Albert Bartholome

(Thiverval-Yvelines, 1848 – Paris, 1928)

*Jeune femme explorée contre un mur (études de les figures del
Monument als morts, cementiri de Père-Lachaise, Paris , 1899)*

Guix / 41 cm. alt.

Albert Bartholome
(Thiverval-Yvelines, 1848 – Paris, 1928)

Jeune femme pensive

Guix / 43 cm. alt.

Albert Bartholome
(Thiverval-Yvelines, 1848 – Paris, 1928)

Jeune femme éplorée sur un rocher

Guix / 29 cm. alt.

Albert Bartholome
(Thiverval-Yvelines, 1848 – Paris, 1928)

Jeune femme drapée dans ses cheveux

Guix / 66 cm. alt.

Albert Bartholome

(Thiverval-Yvelines, 1848 – París, 1928)

La Gloire (part del monument a J.J. Rousseau al Pantheon (1907-1912))

Guix / 60 cm. alt.

Jean-Jacques Feuchère
(Paris, 1807 – 1852)

Leda i el Cigne

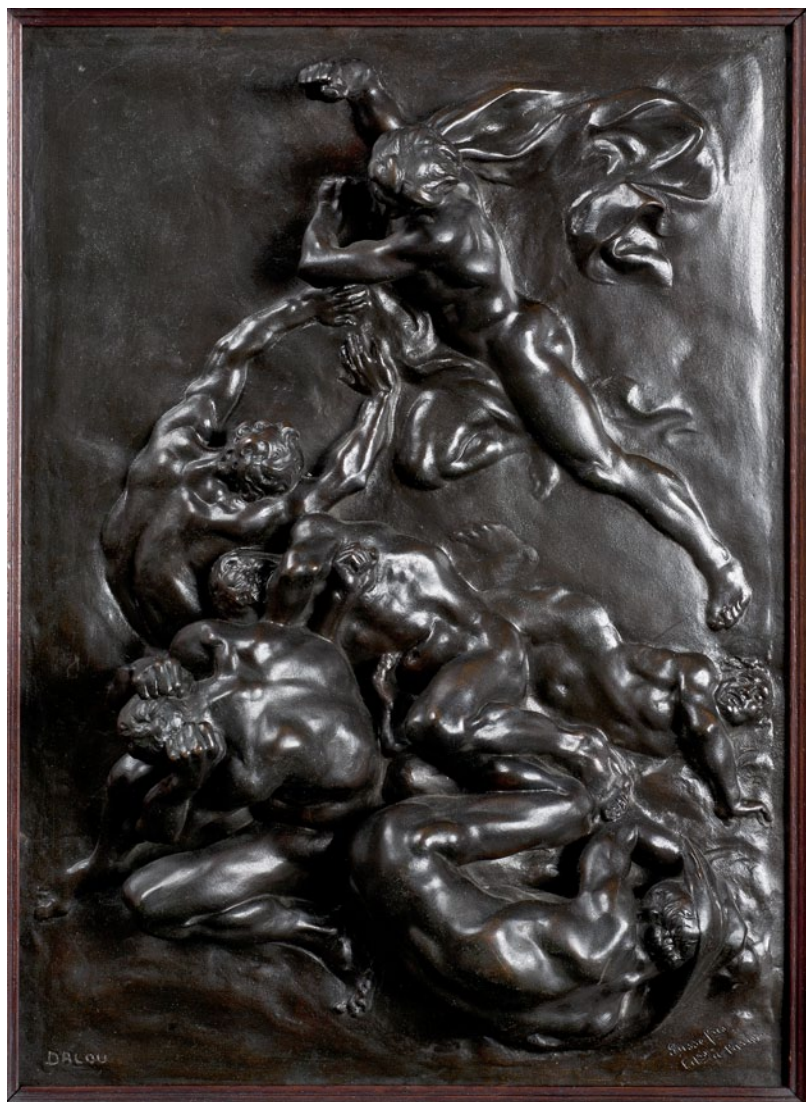
Bronze / 19 cm. alt.

Aimé-Jules Dalou
(Paris, 1838 – 1902)

Frontispice des Châtiments

Relleu en bronze / 35 × 25 cm.

Aimé-Jules Dalou
(Paris, 1838 – 1902)

Travailleur

Bronze / 31 cm. alt.

Aimé-Jules Dalou
(Paris, 1838 – 1902)

Monument als Treballadors (1889 – 1902)

Escorxador afilant el seu ganivet
Bronze / 22 cm. alt.

Camperol
Bronze / 11 cm. alt.

El picapedrer
Bronze / 12 cm. alt.

L'espigolaire
Bronze / 9 cm. alt.

Home assegut
Bronze / 7 cm. alt.

La lletera
Bronze / 11 cm. alt.

Home amb una pala
Bronze / 12 cm. alt.

La portadora de gavelles
Bronze / 9 cm. alt.

El gavellador
Bronze / 7 cm. alt.

Aimé-Jules Dalou
(Paris, 1838 – 1902)
Statue de Lavoisier (1887)
Bronze / 52 cm. alt.

Constantin Meunier
(Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)

L'Abreuvoir (1889)

Bronze / 85 cm. alt.

Constantin Meunier
(Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)

La Glèbe (1892)

Bronze / 45 × 48 cm.

Constantin Meunier
(Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)
Le Puddleur (1888)
Bronze / 35 cm. alt.

Constantin Meunier
(Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)

Forger (1896)

Bronze / 58 cm. alt.

Constantin Meunier
(Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)

Le Débardeur (1893)

Bronze / 47 cm. alt.

Constantin Meunier
(Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)

Mineur à la hache (1904)

Bronze / 44 cm. alt.

Constantin Meunier
(Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)

Relleu

Bronze / 21 × 17 cm.

Constantin Meunier
(Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)

Le pêcheur de crevettes (1891)

Bronze / 45 cm. alt.

Constantin Meunier

(Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)

La Indústria (estudi, 1892 – 1896)

Relleu en gres / 56 cm. alt.

Anònim
Composició
Marbre / 62 × 50 cm.

Paul Moreau-Vathier

(Paris, 1871 – Ruffigny, 1936)

Diana sorpresa en sortir del bany

Terracuita / 69 cm. alt.

Louis E. Barrias
(Paris, 1841 – 1905)

La nature se dévoilant devant la science (1899)

Bronze / 65 cm. alt.

Lorenzo Bozzi – Goldscheider
(San Lorenzo Maggiore, 1864 – ?, 1897?)

L'esclava (figura de Goldscheider)

Terracuita / 156 cm. alt.

Emmanuel Frémiet
(Paris, 1824 – 1910)

Adolescent

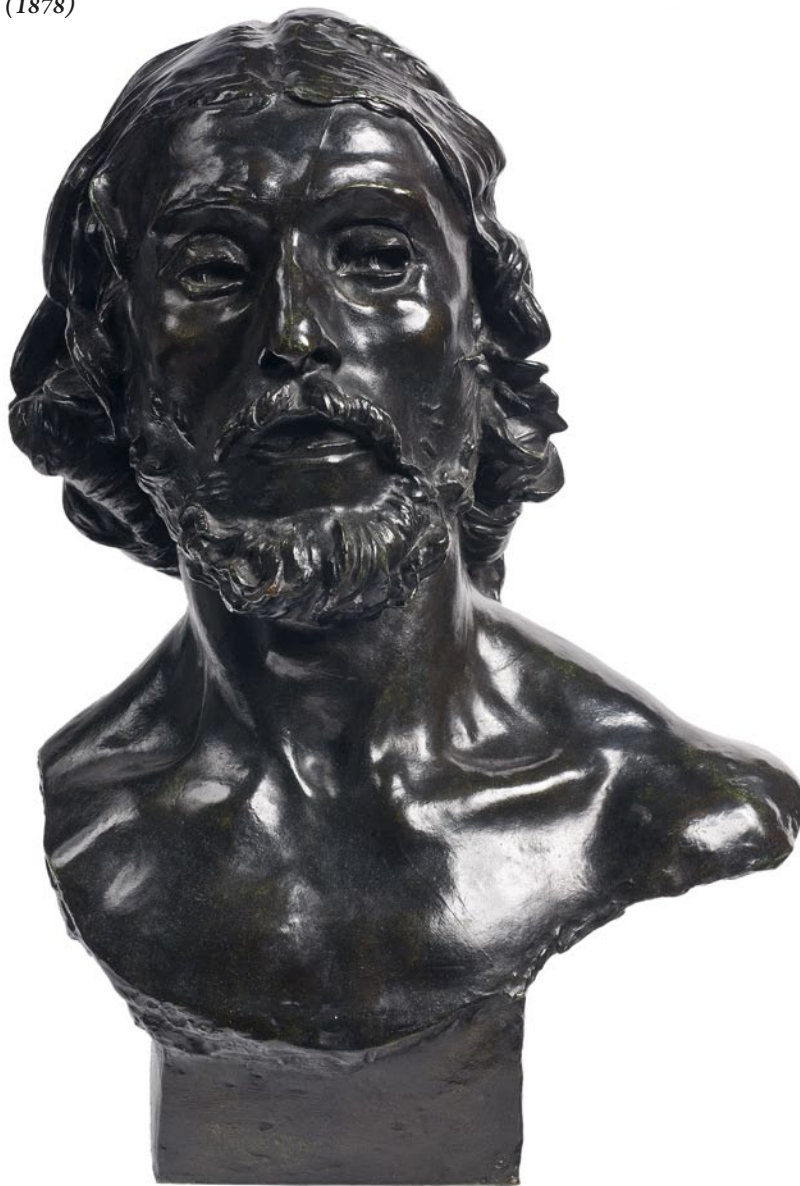
Marbre / 63 cm. alt.

Auguste Rodin

(Paris, 1840 – Meudon, 1917)

Bust de Sant Joan Bautista (1878)

Bronze / 55 cm. alt.

Auguste Rodin
(Paris, 1840 – Meudon, 1917)
L'Homme qui tombe (1882)
Bronze / 27 cm. alt.

Auguste Rodin

(Paris, 1840 – Meudon, 1917)

Le petit homme au nez cassé (1880)

Bronze / 21 cm. alt.

Auguste Rodin
(Paris, 1840 – Meudon, 1917)
Cap de Balzac (1897)
Bronze / 28 cm. alt.

Auguste Rodin
(Paris, 1840 – Meudon, 1917)
Le Desespoir (1890)
Bronze / 18 cm. alt.

Charles Pierre van der Stappen
(Saint-Josse-ten-Noode, 1843 – Bruxelles, 1910)

Estudi pel Monument al Treball (1909)

Bronze / 40 cm. alt.

Charles Pierre van der Stappen
(Saint-Josse-ten-Noode, 1843 – Bruxelles, 1910)
La Tyrannie de l'idée fixe (1895)
Bronze / 165 cm. alt.

François Raoul Larche
(Saint-André-de-Cubzac, 1860 – Paris, 1912)

La Tempête et les nuées (1899)

Bronze / 87 cm. alt.

Giuseppe Gambogi
(Pisa, 1862 – ?, 1938)

Tres nimfes de les roques

Marbre / 94 cm. alt.

Anònim

Estudi per a una font

Guix / 67 × 35 cm.

Theodore Louis August Rivière
(Toulouse, 1857 – Paris, 1912)

Monument a Beethoven

Terracuita / 80 cm. alt.

Van der Stuardo
Cap de dona
Marbre / 64 cm. alt.

Henryk Kossowski
(Cracòvia, 1855 – París, 1921)

La Victòria

Bronze / 98 cm. alt.

Emmanuel Hannaux
(Metz, 1855 – Paris, 1934)
Mercuri o Jove Guerrier (1894)
Bronze / 57 cm. alt.

Emmanuel Hannaux
(Metz, 1855 – París, 1934)
Jove Guerrer o Mercuri
Bronze i marfil / 19 cm. alt.

Emmanuel Hannaux
(Metz, 1855 – Paris, 1934)

La sirène et le poète

Marbre / 77 cm. alt.

Paul Roussel
(Paris, 1867 – id., 1928)

Femme au serpent

Marbre i bronze / 42 × 36 cm.

Georges van der Straeten
(Gante, 1856 – 1941)

Sarah Bernhardt en el paper de Medea

Escaiola policromada / 100 cm. alt.

Édouard Fortini

(Florència, actiu entre 1870 i 1921)

Bust amb flors

Marbre / 66 cm. alt.

Ciampi

Cap de dona

Marbre / 60 cm. alt.

L. Felli

Nu femení

Marbre / 87 cm. alt.

Edme-Marie Cadoux
(Blacy, 1853 – Thizy, 1939)

La Coquille (Medaille bronze Expo Paris 1900)

Marbre / 88 cm. alt.

Johann Scherpe
(Viena, 1855 – 1929)

Figura femenina

Terracuita policromada / 62 cm. alt.

Emmanuel Villanis
(Lille, 1858 - Paris, 1914)

Melodie

Marbre / 80 cm. alt.

Emmanuel Villanis
(Lille, 1858 – Paris, 1914)

Lucrèce

Marbre / 74 cm. alt.

Emmanuel Villanis
(Lille, 1858 – Paris, 1914)

La Sibylle

Bronze / 72 cm. alt.

Affortunato Gory
(Florència, 1895 – París, 1925)

Dona

Marbre / 74 cm. alt.

Affortunato Gory
(Florència, 1895 – París, 1925)

Bust de dona

Bronze i marbre / 50 cm. alt.

Affortunato Gory
(Florència, 1895 – París, 1925)

Danseuse arabe

Bronze i marbre / 94 cm. alt.

Georges Iselin
(Clairegoutte, 1877 - Épinay-sur-Seine, 1952)

Maternitat

Fusta / 59 cm. alt.

Olga Behr

(Àustria, activa a París entre 1893 i 1907)

Bust decorat

Bronze policromat / 33 cm. alt.

Anònim

Rellotge

Bronze / 58 × 50 cm.

Anònim
Figura Art-Deco
Bronze / 46 cm. alt.

Vitecomi

Bust de dona

Marbre / 60 cm. alt.

Stanislaus Capèque

(Jičín, 1874 - ?, després de 1915)

Rellotge amb campana (1905)

Terracuita policromada / 64 cm. alt.

J. P. Gasq
(Dijon, 1860 – Paris, 1944)

Els Amants

Marbre / 88 cm. alt.

Anònim

Bust de jove

Marbre / 53 cm. alt.

Anònim
Conjunt Art-Deco
Bronze / 97 × 100 cm.

Godefroid Devreese
(Courtrai, 1861 - Brussel·les, 1941)

La Romaine

Bronze / 55 cm. alt.

Guglielmo Pugi
(Fiesole, c. 1850 - ?, 1915)

Noia ajupida

Marbre / 59 cm. alt.

Guglielmo Pugi
(Fiesole, c. 1850 - ?, 1915)

Noia sentada

Marbre / 27 cm. alt.

Georges Minne
(Gant, 1866 – Laethem-Saint-Martin, 1941)
Le petit blessé (1898)
Marfil / 36 cm. alt.

Hans Müller
(Viena, 1873 – íd., 1937)

Sanctus Hubertus

Bronze / 66 cm. alt.

Hans Müller
(Viena, 1873 – Viena, 1937)

Retrat de Richard Wagner

Bronze / 56 cm. alt.

Hans Müller
(Viena, 1873 – Viena, 1937)

Escrivanía

Bronze / 38 × 22 cm.

Franz Peleschka-Lunard
(Viena, 1873 – ?, década de 1930)

Figura femenina

Bronze / 29 cm. alt.

Alexandre Descatoire

(Douai, 1874 – Marquette-lez-Lille, 1949)

Bust d'homme (1913)

Bronze / 59 cm. alt.

Anònim

Bust d'home

Bronze / 40 cm. alt.

Jules Jouant

(Paris, 1882 - ?, 1921)

Bust de Frédéric Chopin

Bronze / 49 cm. alt.

Félix Benneteau-Desgrois
(Paris, 1879 - Nogent-sur-Marne, 1963)

Els amants

Bronze / 88 × 59 cm.

R. Pujol

Alegre

Marbre / 56 cm. alt.

Julien Caussé
(Bourges, 1869 – ?, 1914?)

Femenina

Marbre / 82 cm. alt.

Anònim

Bust d'home

Bronze / 43 cm. alt.

Alberto Bazzoni
(San Nicomede di Salsomaggiore, 1889 – Milano, 1973)

El domador de cavalls

Bronze / 78 × 23 cm.

Pedro Torre Isunza

(Badajoz, 1892 – Madrid, 1928)

Bust de la gitana tiradora de cartas (1928)

Bronze / 45 cm. alt.

Louis Henri Nicot
(Rennes, 1878 – Paris, 1944)

Après le bain (1905)

Marbre / 58 cm. alt.

Ernst Hegenbarth

(Ullrichsthal, 1867 – Viena, 1944)

El poder de la dona (o Victòria), 1908

Bronze / 39 cm. alt.

Rich Klein
(Munic, 1890 – Wessling, 1967)
Leda i el Cigne
Bronze / 23 cm. alt.

Bani

Niobe

Bronze / 36 × 15 cm.

Ernest Henri Dubois
(Dieppe, 1863 – Paris, 1930)
Le Pardon (1894)
Bronze / 73 cm. alt.

Claire Jeanne Roberte Colinet
(Brussels, 1880 - ?, 1950)

Sleep of Narcissus

Guix / 48 cm. alt.

Claire Jeanne Roberte Colinet
(Brussel-les, 1880 - ?, 1950)

Bailarina de Tebas

Marbre / 54 cm. alt.

Michel-Léonard Beguine
(Uxeau, 1855 – Paris, 1929)
L'abraçada (1910 / 1927)
Terracuita / 60 cm. alt.

Henri Bargas
(París, actiu en el primer terç del segle xx)

La força física

Terracuita / 40 cm. alt.

Alphonse Saladin
(Epinal, 1886 – Le Havre, 1953)

Bust masculì

Fusta / 70 cm. alt.

Victor Tournier
(Grenoble, 1834 – Paris, 1911)

A l'aguait (1903)

Marbre / 70 × 57 cm.

Alphonse Terroir
(Marly, 1875 – Paris, 1955)

Retrobament (1912)

Terracuita / 56 cm. alt.

Max Blondat
(Crain, 1872 – Paris, 1925)

Le Baiser (1914)

Terracuita / 73 cm. alt.

Max Blondat

(Crain, 1872 – Paris, 1925)

Les Ages de la Jeunesse (model per una font) (1911)

Terracuita / 69 cm. alt.

Max Blondat

(Crain, 1872 – Paris, 1925)

La jeunesse, o les Trois Filles

(model per un monument) (1904 - 1907)

Guix / 90 cm. alt.

Max Blondat
(Crain, 1872 – París, 1925)

Nena amb flors

Marbre / 64 cm. alt.

Max Blondat
(Crain, 1872 – Paris, 1925)

Le Printemps

Marbre / 93 cm. alt.

Amadeo Genarelli
(Napoli, 1881 - Paris, 1966)

Figura Art-Deco

Terracuita / 75 × 25 cm.

Amadeo Genarelli
(Napoli, 1881 - Paris, 1966)
Jeune fille souriante
Marbre / 50 cm. alt.

Amadeo Genarelli
(Napoli, 1881 - Paris, 1966)

Bust

Marbre / 41 cm. alt.

Amadeo Genarelli
(Napoli, 1881 - Paris, 1966)

Cap de nen

Marbre / 22 cm. alt.

Amadeo Genarelli
(Napoli, 1881 - Paris, 1966)

Dona dormint

Marbre / 32 × 13 cm.

Amadeo Genarelli
(Napoli, 1881 - Paris, 1966)

Cap infantil

Marbre / 22 cm. alt.

Amadeo Genarelli
(Napoli, 1881 - Paris, 1966)

Le Désespoir

Terracuita / 30 cm. alt.

Amadeo Genarelli
(Napoli, 1881 - Paris, 1966)

Allongée

Terracuita / 81 × 21 cm.

Louis Prost
(Lyon, 1876 – Paris, 1935)
L'Amor ferit
Marbre / 83 cm. alt.

Paul Philippe
(Thorn, 1870 – Paris, 1930)

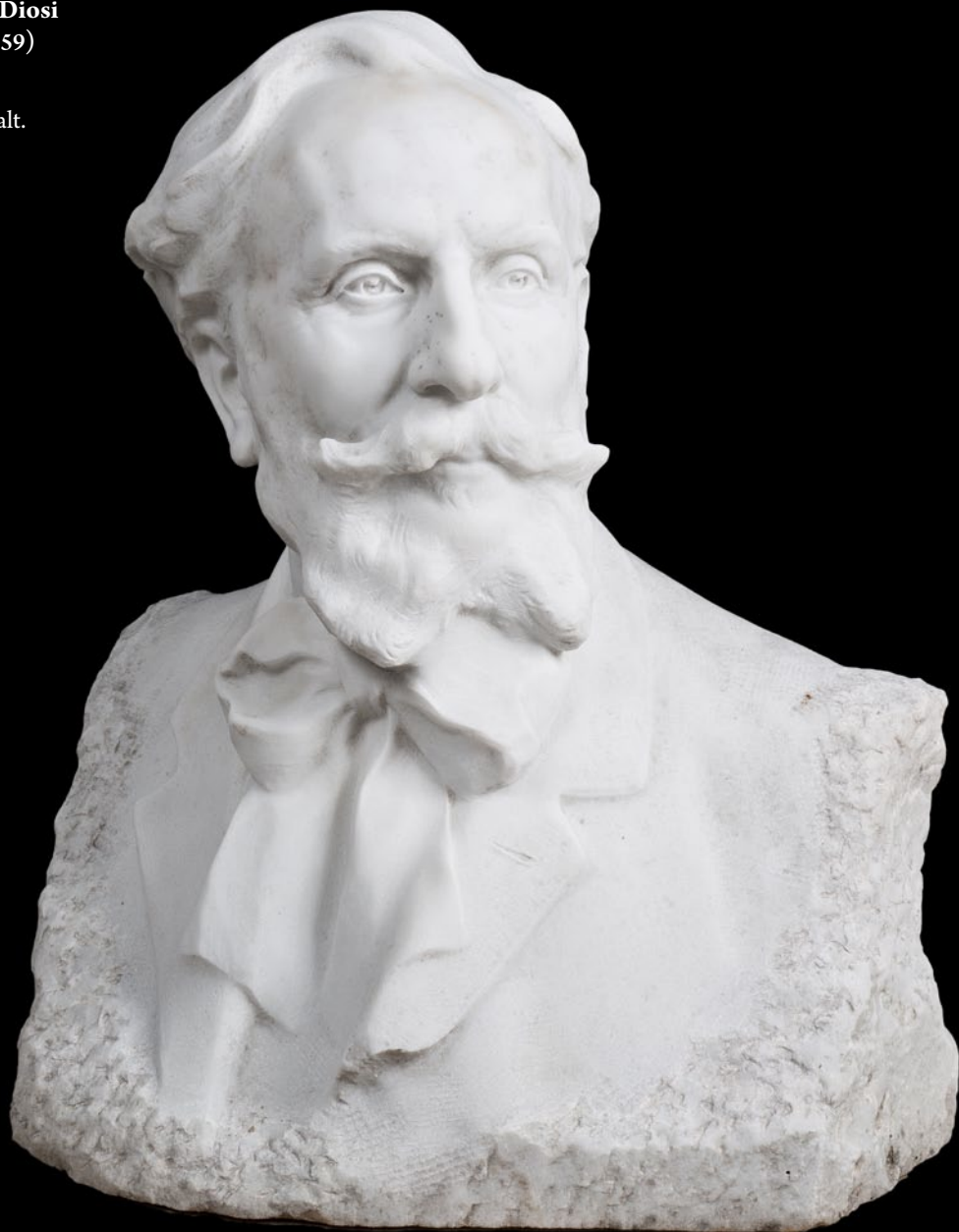
El Despertar

Marbre / 80 cm. alt.

Ernest Charles Diosi
(Paris, 1881 – 1959)

Bust d'homme

Marbre / 56 cm. alt.

Giovanni Cipriani
(Napolí, actiu a començaments del s. xx)

L'Eco

Marbre / 72 cm. alt.

Giusto V.A.

Cap de jove

Marbre / 56 cm. alt.

Pierre Le Faguays
(Rezé, 1892 – Paris, 1962)
Bust d'home
Bronze / 50 cm. alt.

Pierre Le Faguays
(Rezé, 1892 – Paris, 1962)
Dona amb raïms o Ménade
Bronze / 22 cm. alt.

P. Laurel (seudònim de Le Faguays)
(Rezé, 1892 – París, 1962)

Dona ajupida

Bronze / 30 cm. alt.

Pierre Le Faguays
(Rezé, 1892 – Paris, 1962)

La palme de la victoire
Bronze / 70 cm. alt.

Trophée (Paix et Victoire) (1925)
Bronze / 64 cm. alt.

*«Zum Ruhme des Sports»
(Olimpiade 1936)*
Bronze / 61 cm. alt.

Noémie Debienne
(Moulins, activa a començament del s. XX)

Figura femenina

Marbre / 80 cm. alt.

Emile Antoine Bourdelle
(Montauban, 1861 – Le Vésinet-Yvelines, 1929)

La vierge à l'offrande (1920)

Talla directa en marbre / 69 cm. alt.

Emile Antoine Bourdelle
(Montauban, 1861 – Le Vésinet-Yvelines, 1929)

Tête d'Apollon (1900-1909)

Guix / 68 cm. alt.

Emile Antoine Bourdelle

(Montauban, 1861 – Le Vésinet-Yvelines, 1929)

La Force (1918)

Bronze / 37 cm. alt.

Emile Antoine Bourdelle
(Montauban, 1861 – Le Vésinet-Yvelines, 1929)

Le Chevalier de la Chimère

Bronze / 22 cm. alt.

Emile Antoine Bourdelle

(Montauban, 1861 – Le Vésinet-Yvelines, 1929)

Les Amants (1899-1901)

Bronze / 49 cm. alt.

Louise Marie Blaise Latour
(França, 1860)

Les Amants

Marbre / 51 cm. alt.

Angli Hez

Maternitat

Marbre / 40 cm. alt.

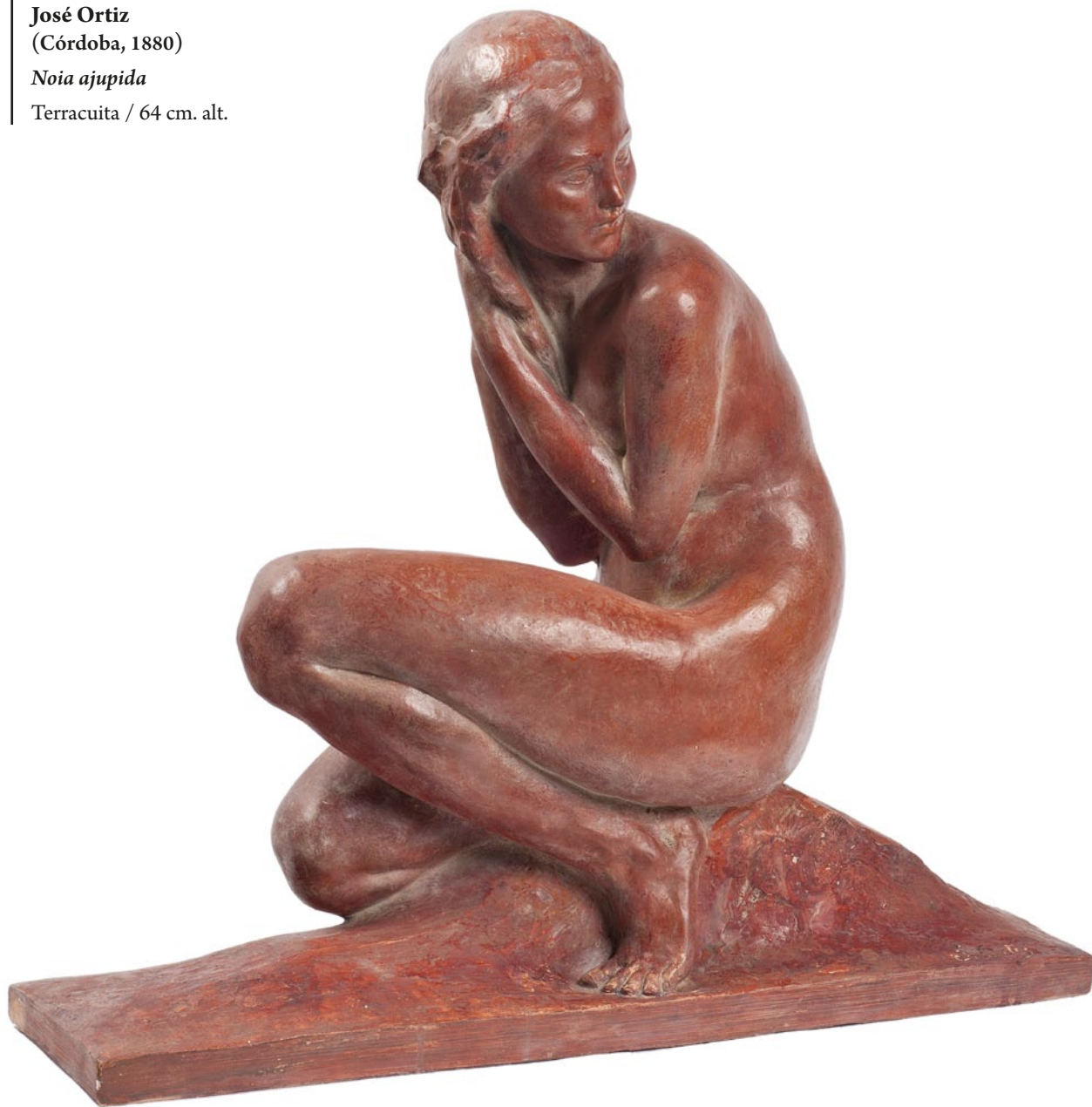
José Ortiz
(Córdoba, 1880)

Le desespoir

Marbre / 65 cm. alt.

José Ortiz
(Córdoba, 1880)
Noia ajupida
Terracuita / 64 cm. alt.

Max Le Verrier
(Neuilly-sur-Seine, 1891 – Paris, 1973)

Emboscade

Bronze / 65 × 29 cm.

Max Le Verrier

(Neuilly-sur-Seine, 1891 – París, 1973)

Gràcia

Bronze / 28 cm. alt.

Max Le Verrier
(Neuilly-sur-Seine, 1891 – París, 1973)

Guerrer amb espasa (1937)

Bronze / 81 cm. alt.

Anònim

Lluitadors

Terracuita / 18 cm. alt.

Louis Dejean
(Paris, 1872 – ?, 1954)

Jeune femme à sa toilette (1901)

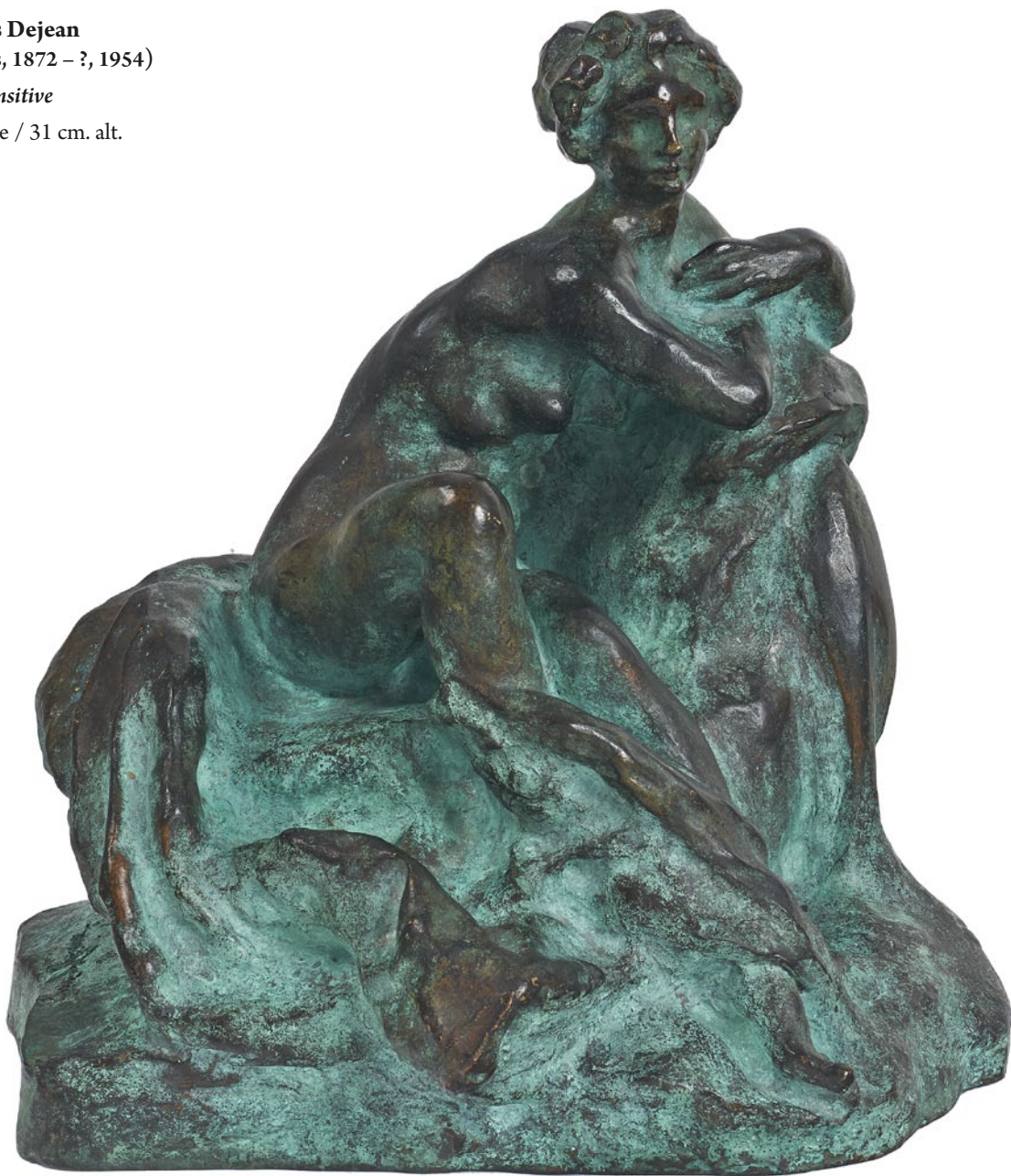
Guix / 28 cm. alt.

Louis Dejean
(Paris, 1872 – ?, 1954)

La Sensitive

Bronze / 31 cm. alt.

Louis Dejean
(Paris, 1872 – ?, 1954)

Column (1900)

Bronze / 110 cm. alt.

Louis Dejean
(Paris, 1872 – ?, 1954)

Nu femení

Marbre / 128 cm. alt.

Édouard Fraise
(Beaune, 1880 – Paris, 1945)
Model per a un monument
Bronze / 52 cm. alt.

Constant Roux
(Marsella, 1865 – 1929)
Aquil·les nen (1925)
Marbre / 50 cm. alt.

Constant Roux
(Marsella, 1865 – 1929)

La colère d'Aquil·les o Buste de Phrygien

Bronze / 32 cm. alt.

Raoul Lamourdedieu
(Fauguerolles, 1877 – 1953)

La fugida (1920)

Bronze / 54 cm. alt.

Jan Stursa
(Nové Město na Moravě, 1880 – Praga, 1925)

Ferit (1916-1921)

Bronze / 53 cm. alt.

Jacques Loysel

(Courcelles-de-Touraine, 1867 – Paris, 1925)

Nu estirat

Terracuita / 32 × 12 cm.

Jacques Loysel
(Courcelles-de-Touraine, 1867 – Paris, 1925)

Ballant

Bronze / 33 cm. alt.

Jacques Loysel

(Courcelles-de-Touraine, 1867 – Paris, 1925)

Femme nue

Bronze / 22 cm. alt.

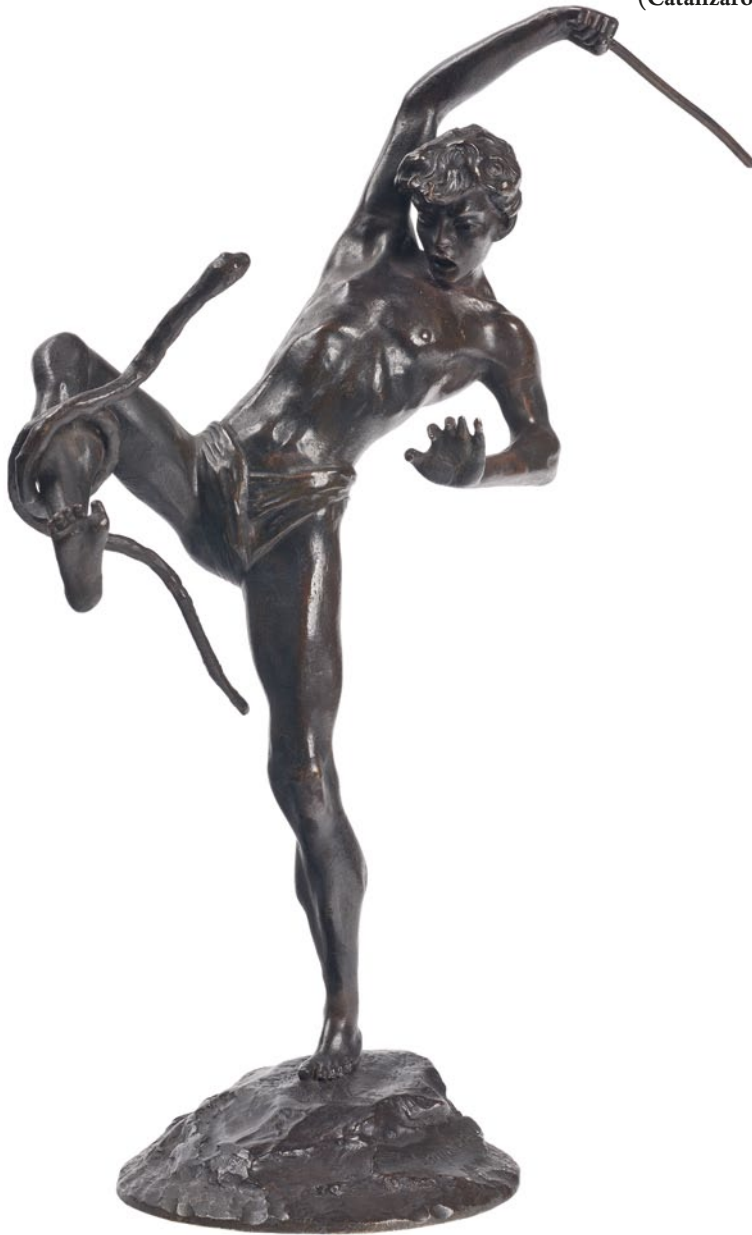

Francis La Monaca
(Catanzaro, 1882 - Washington, 1935)

L'enchanteur de serpents

Bronze / 32 cm. alt.

Anònim

Deessa

Terracuita / 19 cm. alt.

Alix Marquet
(Oudan, 1875 – Prémery, 1939)

Dona sentada

Guix / 42 cm. alt.

Alix Marquet

(Oudan, 1875 – Prémery, 1939)

Pricked by a Thorn

Bronze / 28 cm. alt.

Auguste Carli
(Marsella, 1868 – París, 1930)

La Música

Marbre / 81 cm. alt.

Kastel

El descans

Marbre / 72 × 40 cm.

Eugene Bourgoïn
(Reims, 1880 – París, 1924)
L'expulsió d'Eva del Paradís
Marbre / 52 cm. alt.

André César Vermare
(Lyon, 1869 – Bréhat, 1949)

Pierrot suppliant

Marbre / 72 cm. alt.

Friedrich Moritz Brodauf
(Gross-Hartmannsdorf, 1872 – Edwards, 1939)

Das Liebespaar

Bronze / 47 cm. alt.

Paul François Berthoud
(Paris, 1870 – 1936)

Sarah Bernhardt

Marbre i bronze / 45 cm. alt.

Emile Fernand Dubois
(Paris, 1869 – Villejuif, 1952)

Preludi d'amor

Marbre / 45 cm. alt.

Albert Heinrich Hussman
(Lüdingworth, 1874 – Fürstenberg, 1946)

Amazona

Bronze / 68 cm. alt.

Stephan Sinding
(Trondheim, 1846 – Paris, 1922)

Walquiria (1908)

Bronze / 80 cm. alt.

Gaston Hauchecorne

(Le Havre, 1880 – Paris, 1945)

El pirata malai o El sentinella (1930)

Bronze / 74 × 34 cm.

Maurice Gottlob
(Paris, 1885 – Grasse, 1970)

El Ball

Bronze / 53 cm. alt.

Emile Oscar Guillaume

(Paris, 1867 – Neuilly-sur-Seine, 1942)

La Délivrance

Bronze / 38 cm. alt.

Daniel Joseph Bacqué
(Vienne, 1874 – Paris, 1947)

La joie de vivre
Bronze / 32 cm. alt.

René Paul Marquet
(Port Louis, 1875 - ?, 1939)

Dansa del vi

Bronze / 44 cm. alt.

Anònim

La Dansa

Bronze / 38 cm. alt.

Albert David
(Liernais, 1893 – Saulieu, 1970)

Oímpic

Bronze / 52 cm. alt.

Edouard Drouot
(Sommevoire, 1859 – Paris, 1945)

Pastoret tocant l'aulos

Bronze / 52 cm. alt.

Leon Ernest Drivier

(Grenoble, 1878 – París, 1951)

El rapte d'Andròmeda (1910-1920)

Guix / 83 cm. alt.

Leon Ernest Drivier
(Grenoble, 1878 – Paris, 1951)
Le Deluge (Les Amants)
Bronze / 64 cm. alt.

Leon Ernest Drivier
(Grenoble, 1878 – Paris, 1951)

Maternité

Bronze / 64 cm. alt.

Jean Antoine Injalbert
(Béziers, 1845 – Paris, 1933)
Buste de Jeune femme (1882)
Bronze / 40 cm. alt.

Léon Gobert
(Wasmès, 1869 - Mons, 1925)
Miner agenollat (1904)
Bronze / 35 cm. alt.

Victor Segoffin
(Toulouse, 1867 – id., 1925)
Tête de la Danse Sacrée (1905)
Bronze / 48 cm. alt.

Victor Segoffin
(Toulouse, 1867 – *id.*, 1925)
La Suppliante (1899)
Bronze / 57 cm. alt.

Josue Dupon
(Ichtegem, 1864 – Berchem, 1935)

Genet a sobre d'un cavall (1911)

Bronze / 53 cm. alt.

David Fahrner

(Freudenstadt, 1895 – id., 1962)

Feminitat (1941)

Bronze / 35 cm. alt.

August Maillard
(Paris, 1864 – Neuilly-sur-Seine, 1944)

Dona sentada

Guix / 100 × 68 cm.

Cécile Douard

(Rouen, 1866 – Brussel-les, 1941)

Ramasseuse d'escarbilles

Guix / 70 cm. alt.

Naoum Aranson
(Kreslavka, 1872 – Nova York, 1943)

Infantesa

Marbre / 43 cm. alt.

Pierre de Leonard

(França, actiu a finals del segle XIX
i començaments del XX)

Le Desespoir

Marbre / 49 cm. alt.

Elie Ottavy
(Lyon, 1887 – Paris, 1951)

El Descans

Marbre / 75 × 38 cm.

Paul Landovsky

(Paris, 1875 – Boulogne-Billancourt, 1961)

David combatent (1900)

Bronze / 80 cm. alt.

Jacques Marin
(Brussel·les, 1877 – Nivelles, 1950)

Noia sentada

Marbre / 50 cm. alt.

Jules Pierre van Biesbroeck
(Portici, 1873 – Brussel-les, 1965)

Il Contadino (1923)

Bronze / 103 cm. alt.

Georges Halbout
(Paris, 1895 – Bourdeilles, 1986)

La Dansa

Bronze / 40 cm. alt.

Milly Steger

(Rheinberg, 1881 – Berlín, 1948)

Najade (1934)

Bronze / 70 cm. alt.

François Pompon
(Saulieu, 1855 – Paris, 1933)
Bust d'André Leproust (1904)

Guix / 60 cm. alt.

Bohumil Kafka

(Nová Paka, 1878 – Praga, 1942)

Estatua eqüestre de Jan Zizka (1932)

Bronze / 96 cm. alt.

Joseph Bernard
(Vienne, 1866 - Boulogne-Billancourt, 1931)
Faune dansant (1912)
Bronze / 72 cm. alt.

Alberic Collin
(Anvers, 1886 – 1962)
La Penseuse (1912)
Bronze / 37 cm. alt.

Victor Démanet
(Givet, 1895 – Ixelles, 1964)

Le Travail

Bronze / 90 cm. alt.

Victor Démanet
(Givet, 1895 – Ixelles, 1964)
Hércules Archer (1925)
Bronze / 50 cm. alt.

Aristide Maillol
(Banyuls de la Marenda, 1861 – 1944)
Tête de jeune fille
Bronze / 23 cm. alt.

Charles Despiau

(Mont-de-Marsan, 1874 – Paris, 1946)

Apollon (1937)

Bronze / 116 cm. alt.

Charles Despiau
(Mont-de-Marsan, 1874 – Paris, 1946)

Les Heures claires (1921)

Relleu en bronze / 13 × 14 cm.

Charles Despiau
(Mont-de-Marsan, 1874 – Paris, 1946)

Le Faune (1912)

Bronze / 98 cm. alt.

Charles Despiau
(Mont-de-Marsan, 1874 – Paris, 1946)

Assia (1937)

Terracuita / 86 cm. alt.

Robert Wlérick

(Mont-de-Marsan, 1882 – Paris, 1944)

La Toilette (1928)

Bronze / 61 cm. alt.

Ernest Wijnants
(Mechelen, 1878 – Aldaar, 1964)
El Collar (1930)
Fusta / 90 cm. alt.

Oscar de Clerck
(Ostende, 1892 - Sint-Stevens-Woluwe, 1968)

Nimfa de mar (1930)

Terracuita / 72 cm. alt.

Carl Milles
(Lagga, 1875 – Lidingö, 1955)

La lluita per la Vida (1900)

Bronze / 20 cm. alt.

Jean Decoën

(Bruxelles, 1890 – Ixelles, 1979)

Ofrena

Marbre / 58 cm. alt.

Jean Decoën
(Bruxelles, 1890 – Ixelles, 1979)

Les minutes de la vie (1917)

Marbre / 90 cm. alt.

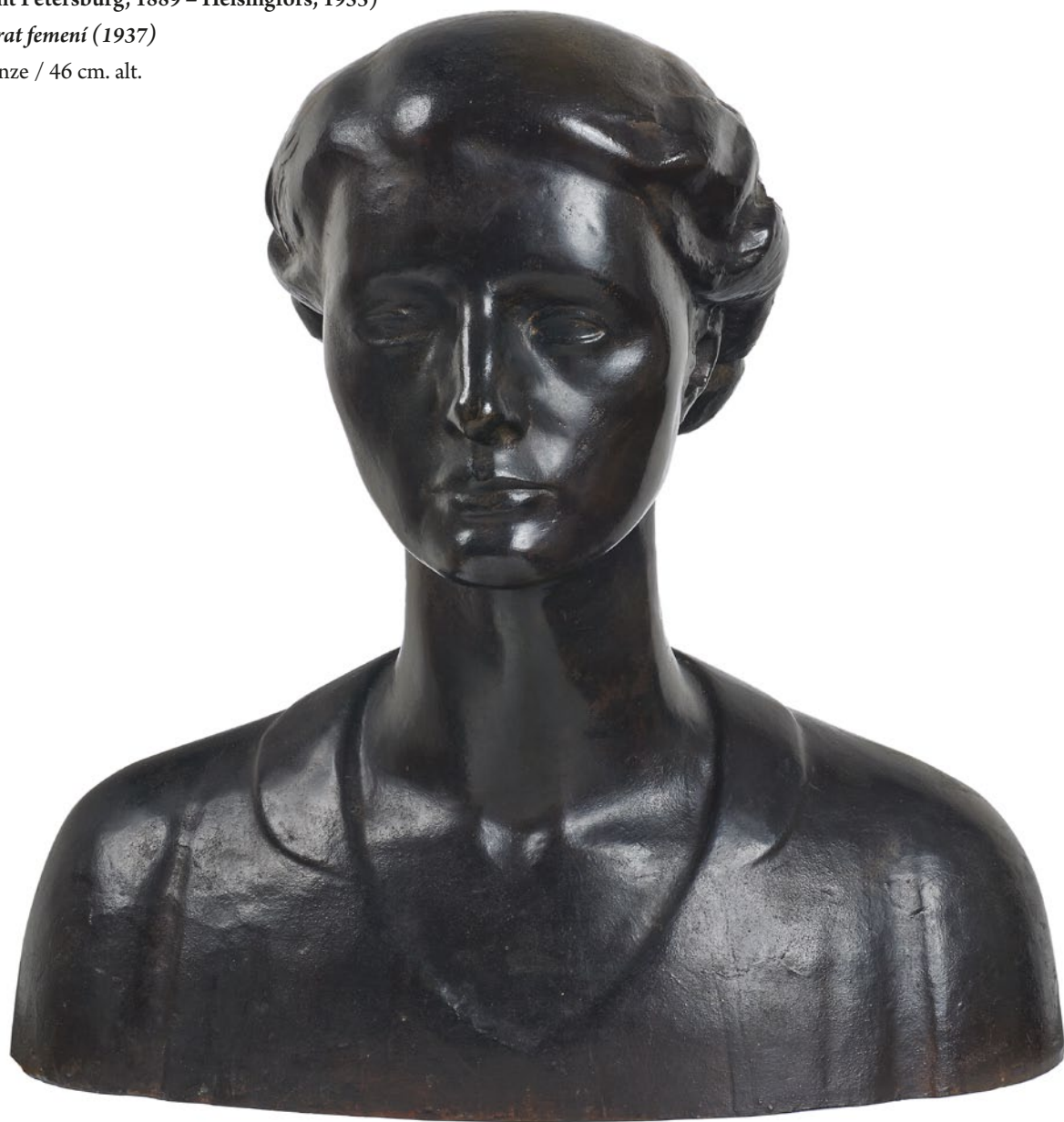

Carl Wilhelms

(Sant Petersburg, 1889 – Helsingfors, 1953)

Retrat femení (1937)

Bronze / 46 cm. alt.

Wilhelm Neuhäuser
(Katzhütte, 1885 – Dachau, 1960)

Bust de Artur Schopenhauer (1934)

Bronze / 39 cm. alt.

Fritz Klimsch
(Frankfurt, 1870 – Friburg, 1960)

Joventut (1940)
Bronze / 65 cm. alt.

Joventut (1940)
Bronze / 157 cm. alt.

Fritz Klimsch
(Frankfurt, 1870 – Friburg, 1960)
Die Schauende (1932)
Bronze / 49 cm. alt.

Fritz Klimsch
(Frankfurt, 1870 – Friburg, 1960)
Frühling (1926)
Bronze / 177 cm. alt.

Fritz Klimsch
(Frankfurt, 1870 – Friburg, 1960)
Die Hockende (1926)
Bronze / 42 cm. alt.

Fritz Klimsch
(Frankfurt, 1870 – Friburg, 1960)
Melodie (Adagio) (1941)
Bronze / 72 cm. alt.

Fritz Klimsch
(Frankfurt, 1870 – Friburg, 1960)
Nostalia (1948)
Bronze / 45 cm. alt.

Josef Thorak

(Salzburg, 1889 – Castell de Hartmannsberg, 1952)

Das Licht (La llum) (1944)

Marbre / 336 cm. alt.

Kurt Schmid-Ehmen
(Torgau, 1901 – Starnberg, 1968)
Bust de la Sra. Schmid-Ehmen (1934)
Guix / 33 cm. alt.

Georg Kolbe
(Waldheim, 1877 – Berlin, 1947)
Pietà (Mausoleo Thyssen) (1925)
Bronze / 44 cm. alt.

Robert Ullmann
(Mönchengladbach, 1903 – Viena, 1966)
Die Sinneude (1940)
Terracuita / 34 cm. alt.

Richard Scheibe
(Chemnitz, 1879 – Berlin, 1964)

Cap de nena

Bronze / 26 cm. alt.

Arno Breker
(Elberfeld, 1900 – Düsseldorf, 1991)

Tête du jeune Romanichel (1928)

Bronze / 29 cm. alt.

Arno Breker

(Elberfeld, 1900 – Düsseldorf, 1991)

Tors d'home (1928)

Bronze / 50 cm. alt.

Arno Breker
(Elberfeld, 1900 – Düsseldorf, 1991)

Bust de Paul Morand (1964)

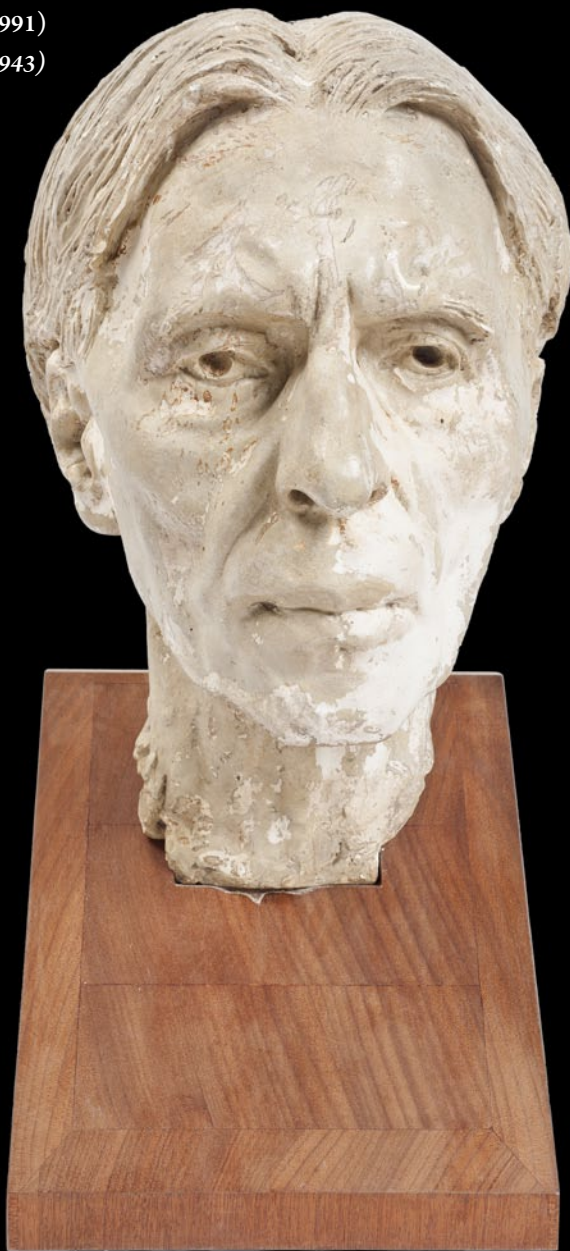
Bronze / 52 cm. alt.

Arno Breker

(Elberfeld, 1900 – Düsseldorf, 1991)

Bust de Alfred Cortot, pianista (1943)

Guix / 50 cm. alt.

Relieu d'Aristide Maillol (1943)
Bronze / 15 cm. alt.

Bust de Salvador Dalí (1975)
Bronze / 25 cm. alt.

Bust de Richard Wagner (1939)
Bronze / 19 cm. alt.

Alfred Pina

(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Hèacles arquer

Bronze i pedra / 56 cm. alt.

Alfred Pina
(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Le Desespoir

Terracuita / 68 cm. alt.

Alfred Pina

(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Nudité féminine

Marbre / 58 cm. alt.

Alfred Pina
(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Réveil à la Nature (1910)

Marbre / 65 cm. alt.

Alfred Pina

(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Le Buveur

Bronze / 70 cm. alt.

Alfred Pina
(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Femme assise sur un rocher

Bronze / 25 cm. alt.

Alfred Pina

(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Cap de Gorgone

Bronze / 50 cm. alt.

Alfred Pina
(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

El suprem esforç
Bronze / 44 cm. alt.

Alfred Pina

(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Homme nu sur un rocher

Bronze / 40 × 27 cm.

Alfred Pina
(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Cap de Pisanella

Bronze / 60 cm. alt.

Alfred Pina

(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Bust de Ludwig van Beethoven (1914)

Bronze / 27 cm. alt.

Alfred Pina
(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Nudité

Terracuita / 52 cm. alt.

Alfred Pina

(Milano, 1883 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Bust d'home

Bronze / 25 cm. alt.

Charles Malfray
(Orleans, 1887 – Dijon, 1940)

La Faunesse (1932)

Bronze / 58 cm. alt.

Charles Malfray
(Orleans, 1887 – Dijon, 1940)

Le Silence (1918)

Bronze / 31 cm. alt.

Charles Malfray
(Orleans, 1887 – Dijon, 1940)

L'homme recroquevillé

Relleu en bronze / 17 × 12 cm.

Charles Malfray
(Orleans, 1887 – Dijon, 1940)

Torse accroupi (1939)

Terracuita / 18 cm. alt.

Charles Malfray
(Orleans, 1887 – Dijon, 1940)

Torse accroupi

Bronze / 35 cm. alt.

Emmanuel Cavacos

(Potamos, 1885 – París, 1976)

Goig

Terracuita / 59 cm. alt.

Serge Yourievitch
(Paris, 1876 - Boulogne-Billancourt, 1969)

Tête de Pierrot

Bronze / 15 cm. alt.

Ary Bitter

(Marsella, 1883 – París, 1973)

Bacus nen (1937)

Marbre / 30 cm. alt.

Ary Bitter
(Marsella, 1883 – París, 1973)

Diana casadora (1931)

Bronze / 85 cm. alt.

Enrico Mazzolani
(Senigallia, 1876 – Milano, 1968)

Nudo femminile

Bronze / 56 cm. alt.

Dagmar Dadie-Roberg
(Estocolm, 1897 – Hindás, 1966)

The Golem

Bronze / 32 cm. alt.

Lucien Gibert

(Saint-Etienne, 1904 - Paris, 1988)

Bust de l'aviador Jean Mermoz (1936)

Bronze / 44 cm. alt.

Raymond Delamarre
(Paris, 1890 – 1986)
Cap de David (1924)
Bronze / 34 cm. alt.

Raymond Delamarre

(Paris, 1890 – 1986)

David (1924)

Bronze / 75 cm. alt.

Raymond Delamarre
(Paris, 1890 – 1986)

La Bolognaise (1937)

Bronze / 125 cm. alt.

Raymond Delamarre

(París, 1890 – 1986)

Les Connaissances Humaines (estudi per al conjunt del Palau de Chaillot a París) (1937)

Guix / 127 cm. alt.

Raymond Delamarre
(Paris, 1890 – 1986)

Tors d'home (1938)

Guix / 180 cm. alt.

Miroslav Pangrác
(Rakovník, 1924 – 2012)

*Noia amb violí (estudi per la figura de la Música,
pel monument a František Škroup, a Rotterdam) (1960)*

Bronze / 67 cm. alt.

Anna Bass
(Strasbourg, 1876 – Paris, 1961)
Ensomni, Rellu decoratiu
Guix / 49 × 100 cm.

Joseph Rivière
(Tours, 1912 – Bordeaux, 1961)
Les Combattants (monument)
Polièster / 220 cm. alt.

Joseph Rivière
(Tours, 1912 – Bordeaux, 1961)

La Liberté (1948)

Guix / 113 cm. alt.

Joseph Rivière

(Tours, 1912 – Bordeaux, 1961)

L'Homme qui tombe (Monument aux Morts, Alsace) (1952)

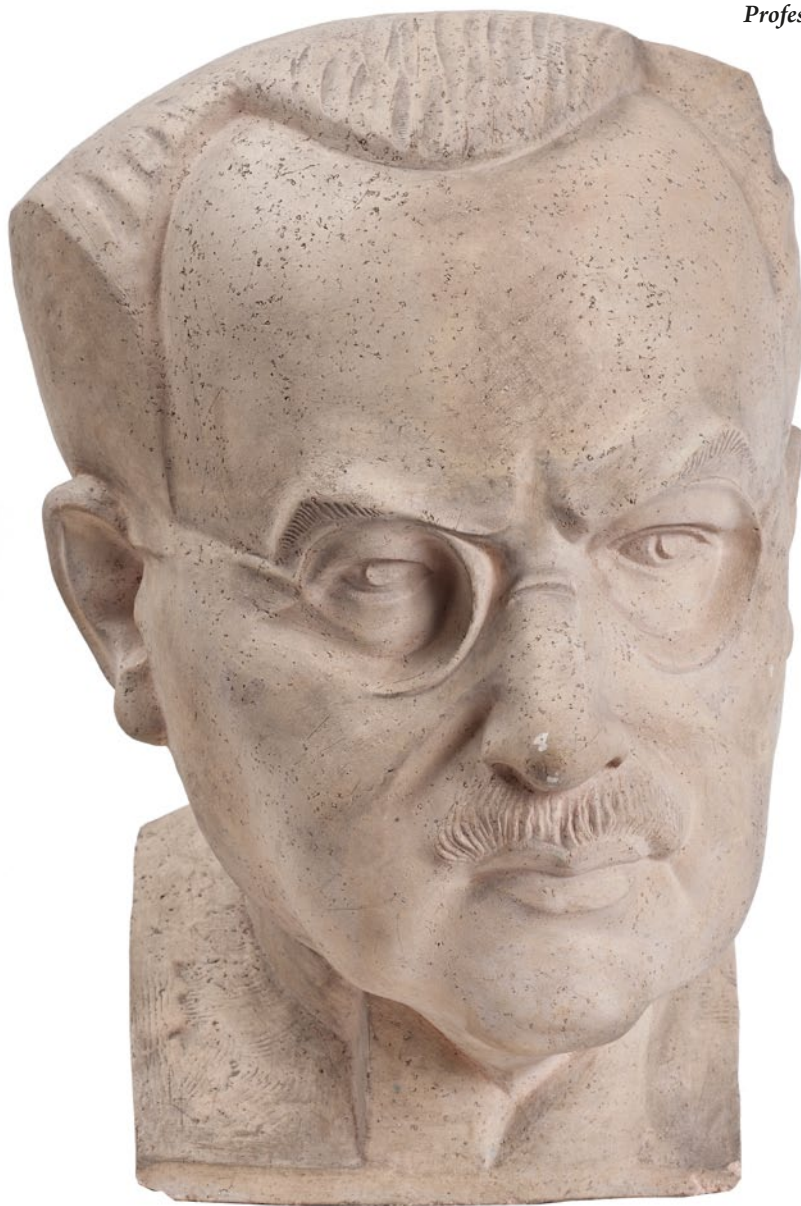
Polièster / 100 × 115 cm.

Jan et Joel Martel
(Le Mollin, 1896 – Paris, 1966)

Profesor Henri Vignes (1932)

Guix / 43 cm. alt.

Oskar Garvens
(Hannover, 1874 – Berlin, 1951)

Don Quijote

Bronze / 45 cm. alt.

Robert Godefroy
(France, 1928 – 2001)
L'Adalone à cheval
Bronze / 34 cm. alt.

Françoise Desprat-Podrouzkova
(Teplice, 1902 – France, 1988)

Parella

Guix / 65 cm. alt.

Albert Poels
(Berchem, 1903 – Borgerhout, 1984)
Verlangen (Desig) (1952)
Bronze / 50 cm. alt.

Raymond Martin
(Paris, 1910 – Cachan, 1992)

Le Vaincu

Bronze / 50 cm. alt.

Jean Maurice Carton
(Paris, 1912 – 1988)

Jove de peu

Bronze / 73 cm. alt.

René Letourneur
(Paris, 1898 – 1990)

La Vague (1974)

Relleu en Bronze / 95 cm. alt.

Marcel Gili
(Thuir, 1914 – Paris, 1993)
Homme nu (1950)
Bronze / 28 cm. alt.

Marcel Damboise
(Marsella, 1903 – Paris, 1992)
Portrait de Daniele Damboise
Marbre / 14 cm. alt.

Charles Auffret
(Besançon, 1929 – Paris, 2001)

La Gymnastique (1969)

Bronze / 21 cm. alt.

Raymond Corbin
(Rochefort-sur-Mer, 1907 - ?, 2002)

Femme assise

Bronze / 22 cm. alt.

Marie-Jo Bourron
(Grenoble, 1931 – Paris?, 2012)

Assise

Bronze / 26 cm. alt.

Gustinus Ambrosi
(Eisenstadt, 1893 – Viena, 1975)

El sacrifici d'Abel (1927)

Bronze / 112 cm. alt.

Marcello Tommasi
(Pietrasanta, 1928 – Lido di Camaiore, 2008)

Ilaria (1968)

Bronze / 107 cm. alt.

Marcello Tommasi
(Pietrasanta, 1928 – Lido di Camaiore, 2008)

Le Désespoir

Bronze / 250 × 90 cm.

BIOGRAFIES

Juan C. Bejarano (J.C.B.); Irene Gras Valero (I.G.V.); Cristina Rodriguez Samaniego (C.R.S.)

NOTES DELS AUTORS

Sempre que s'ha pogut, s'han respectat els títols originals –si bé s'han traduït al català–. Per diferenciar-los dels altres que són purament descriptius i que els hem posat nosaltres, hem optat per posar-los entre cometes.

Les dates que acompanyen els títols de les escultures són les dels seus models originals i/o primeres edicions, de manera que en aquest catàleg no s'ha contemplat la possible posterioritat de moltes de les peces exposades.

Finalment, en aquest repertori biogràfic, només consten aquelles peces que s'han pogut atribuir en el moment de llur catalogació i conseqüent redacció.

Gustinus Ambrosi (Eisenstadt, 1893 – Viena, 1975)

Nen prodigi, de petit començà una carrera com a músic virtuós que, a l'edat de set anys, abandonà perquè es quedà sord. Es reconvertí llavors a estudiant d'escultura, també brillant, car la seva primera obra, «*L'home amb el coll trencat*», de títol i concepció rodinianes, fou feta als setze anys. Ben aviat començà una impressionant carrera internacional, fins arribar a fer més de 3.000 escultures. A banda de les comandes de retrats que li arribaven, s'especialitzà en temes bíblics i mitològics, com ara aquesta escultura, que exemplifica la seva predilecció per plasmar cossos en torsions complicades, dramàtiques, aquí en concret en la mirada cap al cel, on no sabem si es pel cop de Caïm o cercant la misericòrdia de Déu. D'altra banda, s'ha dit que recorda a «*L'espantacells*» o «*Lluita*» (1889) d'Égide Rombaux. Durant l'època nazi, fou obligat a treballar com a picapedrer. Els seus darrers anys patí de trastorns psicològics que el van conduir al suïcidi.

J.C.B.

Naoum Aronson (Kreslavka, 1872 – Nova York, 1943)

Nascut en el si d'una família russa d'origen jueu, després d'estudiar a l'Escola d'Art de Vilnius, vers el 1891 es traslladà a París, on acabà la seva formació i fou alumne de Rodin. Al seu taller de Montparnasse, treballà i passà gran part de la seva vida. S'especialitzà en bustos de

personalitats rellevants com Beethoven, Pasteur, Tolstoi, Rasputin o Lenin; així com en retratar la gent anònima de la seva Rússia natal, sent un especialista en copsar l'ànima tant de la gent gran com dels nens. Així doncs, aquest *Nen adormit* (que recorda estudis similars que aleshores havien fet els catalans Blay i Querol per als seus grups d'«*Els primers freds*» i «*La Tradició*», respectivament), mostra el seu domini del marbre per captar la tendresa i innocència de la infància, mitjançant una tècnica suau, que sembla acaronar la criatura. La invasió de França pels alemanys durant la Segona Guerra Mundial l'obligà a emigrar als Estats Units a causa del seu origen jueu, tot morint poc després.

J.C.B.

Charles Auffret (Besançon, 1929 – París, 2001)

Es va formar a l'Escola de Belles Arts de Dijon, on va esdevenir deixeble de Pierre Honoré i es va poder familiaritzar amb l'escultura de la zona de la Borgonya. El 1951 va completar el seu aprenentatge tot ingressant a l'Escola de Belles Arts de París, on descobrí i admirà l'obra d'artistes com ara Charles Despiau, Robert Wlérick, i especialment, Charles Malfray. Fou gaurdonat amb diversos premis, inclòs el Premi Groupe des Neuf en 1964. Durant diversos anys la seva obra va ser exposada als museus d'Estocolm, Reims, Blois, Orleans, Amboise, Lille i París. A partir de 1958 va començar a impartir classes a diversos centres, com ara l'Acadèmia Malebranche, l'Escola de Belles Arts de Reims i l'Escola Nacional Superior de les Arts Decoratives de París. A nivell formal, cal dir que la seva estètica s'orienta cap al conreament d'un nu femení de moviment contingut, serè, tot evocant algunes de les figures de Degas.

I.G.V.

Daniel Joseph Bacqué (Vianne, 1874 – París, 1947)

Deixeble de Bourdelle, exposà al Saló d'Artistes Francès el 1900, si bé fou el 1922 quan aconseguí una medalla d'or. A més de la seva obra monumental commemorativa de la Primera Guerra Mundial, conreà

en els seus inicis l'escultura de tipus decoratiu, segons els trets de l'*Art Nouveau*; evolucionà posteriorment cap a formes d'un cert classicisme depurat i fins i tot a l'*Art Déco*. Sovint es va fer ressò de la reinterpretació del món de l'antiguitat sota una mirada dionisiaca, com en aquesta ménade, que recorda a d'altres artistes dels mateixos anys. Amic del pintor Raoul Dastrac, destruï gran part de les seves obres quan no va poder suportar la idea de què moriria d'un càncer. Una de les seves obres més reeixides i populars és l'estàtua de «*La dona*», feta per a l'Exposició Internacional de 1937 i ubicada en el Trocadero de París. J.C.B.

Henri Bargas (París, actiu en el primer terç del segle xx)

D'aquest escultor francès se'n tenen poques dades biogràfiques. Format amb l'escultor lionès André-César Vermare a París, Bargas col·laborà amb el dissenyador Jacques-Émile Ruhlmann i amb l'escultor animalista Édouard Marcel Sandoz, ambdós, artífexs *Art Déco*. Les dècades de 1920 i 1930 foren les més actives de la seva carrera, i participà a l'Exposició Internacional de 1925 de París. El seu estil està inspirat en la Grècia clàssica i palesa l'empremta d'Émile-Antoine Bourdelle, sobretot en el treball del cos masculí. C.R.S.

Louis-Ernest Barrias (París, 1841 – *íd.*, 1905)

Fill d'una família d'artistes –el seu pare era pintor de porcellanes i el seu germà gran, Félix-Joseph, un pintor reconegut–, fou inevitable que de jove sentís aviat la vocació artística. Així, estudià a l'Acadèmia de Belles Arts de París, on tingué a François Jouffroy de mestre. Guanyador del Grand Prix de Roma, fou un dels escultors que decoraren l'Òpera Garnier. El seu estil evolucionà amb facilitat del Realisme acadèmicista del segle XIX cap a l'*Art Nouveau*, perceptible especialment en la seva obra mestra, «*La Natura desvetllant-se davant la Ciència*» (1899). Presentada al Saló d'aquell mateix any, fou un èxit rotund, el que motivà la proliferació de versions en mides reduïdes. L'original, avui al Musée d'Orsay, és l'única a tamany natural i on brilla la combinació de diferents pedres i materials preciosos, a partir d'un tema alegòric sobre la revolució científica, molt típic de la mentalitat vuitcentista. J.C.B.

Albert Bartholomé (Thiverval-Yvelines, 1848 – París, 1928)

Format com a pintor, a la mort de la seva dona el 1886 i per consell del seu amic Degas, s'abocà, de manera autodidacta, en l'escultura, com a mitjà per superar aquesta pèrdua. Això determinà el caràcter melancòlic de la seva obra, en la qual destaca el seu «*Monument als morts*» del cementiri de Père-Lachaise, a París, en el que estigué treballant durant sis anys. Inaugurat el 1899, es considerà immediatament una obra

mestra i se'n comercialitzaren reduccions parcials, de les quals el MEAM n'exhibeix una part. En elles destaca l'emotivitat a través d'unes formes senzilles i depurades, que revelen la influència del seu amic Puvis de Chavannes. A més a més, també és important la seva «*Nena plorant*», amb evident deute de la «*Danaïde*» (1889) de Rodin, la primera versió de la qual s'exposà en els salons de 1893 i 1894 (n'hi ha d'altres a l'Ermitage i a la Ny Carlsberg Glyptotek de Copenhaguen); així com el «*Bust de Florence Bartholomé*», reducció per a la figura de «*La Glòria*» del «*Monument a Rousseau*» en el Panteó de París, probablement el seu altre gran conjunt escultòric. J.C.B.

Anna Bass (Estrasburg, 1876 – París, 1961)

Malauradament, actualment no disposem de gaires dades sobre aquesta artista. Sabem que es donà a conèixer en el Saló de Tardor de 1920 i que es convertí llavors en una de les revelacions de la regió de l'Alsàcia. Ben aviat s'especialitzà en la representació del món femení i, ja en concret, en el tema de la dansa. Prova d'això és l'obra de la Fundació de Les Arts i Els Artistes, on destaca el sentit del ritme i l'harmonia, a través de línies circulars i sinuoses que tanquen les figures. J.C.B.

Alberto Bazzoni (San Nicomede di Salsomaggiore, 1889 – Milà, 1973)

Format a l'Acadèmia de Belles Arts de Parma, hi va tornar després de la seva participació a la Gran Guerra per romandre-hi uns anys. El 1936 es traslladà a Milà, on aixecà la tomba a la seva dona Bianca. La seva estètica, d'un classicisme sobri i depurat, era afí al règim de Mussolini, que li encarregà una sèrie de conjunts decoratius per a l'Estació Central de Milà (1931). Amb el començament de la Segona Guerra Mundial, aquesta relació s'estretà i col·laborà amb el règim feixista amb diverses comandes. Una de les seves obres mestres és «*La caiguda de Llucifer*» (1936), per al Palau de Justícia de Milà, on s'apropà a l'*Art Déco* en la seva angulositat i simplificació, i on demostrà la seva originalitat i mestria en el tractament de l'espai i els escorços en els relleus. Trets similars són visibles en aquest *Domador de cavalls*, on juga amb la tensió de les diagonals per transmetre moviment, i que repetí en altres composicions amb animals, sota coartada mitològica o sense. J.C.B.

Michel-Léonard Beguine (Uxeau, 1855 – París, 1929)

Alumne d'Aimé Millet i d'Auguste Dumont a l'Escola de Belles Arts de París, viatjà als Estats Units gràcies a una beca –de fet, participà a l'Exposició Universal de Chicago de 1893–. Obtingué el 1878 una menció d'honor en el Saló d'Artistes Francès, on posteriorment aconseguí una medalla de segona classe. De fet, l'escultura del MEAM s'hi presentà però en l'edició de 1910, essent avui dia una de les seves creacions més

conegudes (el guix es conserva en el Musée Saint-Nazaire de Bourbon-Lancy, mentre que la versió en marbre es pot veure en el Parc Municipal Henri Barbusse, a Rouen). Dins del seu currículum, destaquen, però, les seves dues medalles de plata a les Exposicions Universals de París de 1889 i 1900.

J.C.B.

Olga Behr (Àustria, activa a París entre 1893 i 1907)

Escultora-decoradora *Art Nouveau*, avui dia en disposem de molt poca informació. Se sap que al començament del segle xx treballà també com a il·lustradora de revistes de moda, com *La Nouvelle Mode* o *La Haute Mode de Paris*. Participà, entre d'altres exposicions, a les que organitzava el Saló de la Societat, però sobretot a les de la Unió de Dones Pintores i Escultores, on mostrà una sèrie de peces decoratives fetes en fusta.

J.C.B.

Félix Benneteau-Desgrois (París, 1879 – Nogent-sur-Marne, 1963)

Estudià a l'Acadèmia de Belles Arts de París, on fou alumne d'Alexandre Falguière, Antonin Mercié i Denys Puech. El 1909 va poder viatjar a Itàlia en haver aconseguit el Grand Prix de Roma amb el seu baixrelleu «*Venus salva Helena de la mort*». Durant tota la seva vida, participà regularment als salons parisiens i fou professor a l'Acadèmia de la Grande Chaumière, on tingué de deixeble l'escultora Augusta Savage. A la seva obra trobem busts i monuments als caiguts de la Gran Guerra, com van fer alguns dels seus col·legues de generació. També conreà el bronze de saló, de petites mides i que es comercialitzava a botigues o galeries, com és el cas d'aquesta peça, on es pot valorar el seu estil de superfícies aspres.

J.C.B.

Giovanni Maria Benzoni (Songavazzo, 1809 – Roma, 1873)

El 1828 entrà a l'Acadèmia de Sant Lluç de Roma, si bé abans havia estudiat amb Giuseppe Fabri. Molt aviat aconseguí prestigi internacional, de manera que des del seu taller de Roma podia escometre comandes que li arribaven de tot arreu, des de Sant Petersburg fins al Brasil, per part de l'aristocràcia. Després de la seva participació en l'Exposició Universal de Londres de 1851, també començà a rebre encàrrecs anglesos. A la seva producció podem trobar tota mena d'escultures, des d'aplicada a l'arquitectura i monumental fins a religiosa, funerària o retratística. Conreà també la temàtica clàssica o al·legòrica, com en el cas de la peça del MEAM, que sembla formava part d'una sèrie sobre les quatre estacions –n'hi ha una completa a la Melbourne Art Gallery, a Austràlia–. N'hi ha igualment versions en mides diferents i posteriors, i aquest tema el tractà en més d'una ocasió.

J.C.B.

Joseph Bernard (Vienne, 1866 – Boulogne-Billancourt, 1931)

Atesa la professió del seu pare, l'artista treballà des de ben jove la pedra i el marbre. Després de cursar estudis a l'Escola de Belles Arts de Lyon, el 1885 s'instal·là a París i ingressà a l'Escola Nacional Superior de Belles Arts, on tingué com a mestre a Pierre-Jules Cavelier. Tot i que al començament de la seva trajectòria va estar influït per l'estil rodinià, a poc a poc anà depurant la seva obra i substituint l'emotiu expressionisme del mestre francès per una cada cop més acusada sobrietat, tot depurant el detallisme realista. La seva estètica formal es situa així entre el primitivisme expressionista d'Antoine Bourdelle i el classicisme d'Aristides Maillol. Pel que fa als materials utilitzats, l'artista s'inclinà pel treball en guix sec i la talla directa en pedra. Cal destacar també que Bernard fou un dels únics escultors francesos que exposà a l'Armory Show de Nova York, el 1913.

I.G.V.

Paul François Berthoud (París, 1870 – *id.*, 1936)

Magnífic representant de l'escultura més simbolista de l'*Art Nouveau*, fou deixeble de Dupuis, Fontaine i Larroux. Fou un dels fundadors del Saló de Tardor, on exposà habitualment, a banda d'altres salons parisiens. La seva obra es caracteritza per la combinació altament decorativa de diferents materials, típica de l'*Art Nouveau*, per reforçar la iconografia prestada de l'univers simbolista de la *fi-de-segle*; en ocasions, fins i tot s'hi pot constatar la influència de Medardo Rosso. Part d'això és perceptible en aquest *Bust de Sarah Bernhardt*, a la que retratà en més d'una ocasió, com en el bust en bronze daurat en el paper de Joana d'Arc (1896), conservat a la Victor Arwas Collection i amb el que guarda similituds. El seu cognom apareix també com Berthout o Berthous, i a vegades signava com a Gilbert Lanquetin. També conreà la pintura.

J.C.B.

Jules van Biesbroeck el Jove (Portici, 1873 – Brussel·les, 1965)

Descendent d'una família d'artistes, fou escultor, pintor i dibuixant i, malgrat això, avui dia és poc conegut, fins i tot per a la gent de Gant, on l'artista visqué i treballà. Potser en això tingui a veure la seva defensa de la tradició, ignorant les avantguardes del segle xx: així, si en vida fou considerat com un dels millors escultors belgues, avui segueix en l'oblit. Va contribuir a l'escultura pública de Gant amb diverses estàtues, entre les quals destaquen «*La fam*», conjunt de quatre persones famèliques –els models foren els pacients d'un hospital–, inspirat en la gana que, a principis del segle xx, castigava l'Índia britànica i on la plasmació de l'anatomia descarnada l'acostà a l'expressionisme. De fet, la seva obra no sempre fou ben compresa a la seva ciutat, sovint per aquesta mena de rerefons socialista: aquest «*Contadino*» que s'hi exposa deu molt a Meunier, concretament al seu «*Descarregador del port*

d'Anvers», també present en aquesta exposició. A Itàlia el seu nom fou ben rebut entre l'aristocràcia i l'alta societat.
J.C.B.

Ary Bitter (Marsella, 1883 – París, 1973)

Nen prodigi, gràcies a una beca el 1902 abandonà l'Escola de Belles Arts de Marsella, per estudiar a l'Escola de Belles Arts de París i entrar al taller de Barrias. Destacat *animalier*, executà també obra monumental, com les al·legories de les colònies d'Àsia i Àfrica per l'escalinata principal de l'estació Sant-Charles de Marsella. També va fer edicions limitades per a la casa Susse Frères. Tanmateix, fou un artista polifacètic que excel·lí igualment com a pintor i dissenyador. El 1931 exposà una versió en bronze de la seva «*Diana caçadora*» al Saló d'Artistes Francès, molt *Art Déco*, tema que ja havia tractat el 1923 i que havia comercialitzat en biscuit per a Sèvres. Respecte al seu «*Bacus nen*», aquesta figura híbrida mitològica li serveix per demostrar la seva passió per allò animalístic, com ja va fer en més d'una ocasió –«*Faune amb cervatell*»– i que, al seu torn, recorda al «*Pa amb ossets*» d'Emmanuel Frémiet (1867, Musée d'Orsay, París). Destacà igualment en el treball de tot tipus de materials.
J.C.B.

Max Blondat (Crain, 1872 – París, 1925)

El 1892 entrà a l'Escola de Belles Arts de París, on fou deixeble de Mathurin Moreau i Charles Valton. Exposà habitualment al Saló d'Artistes Francès, si bé el seu moment clau fou la menció d'honor a l'Exposició Universal de París de 1900, que significà la seva consagració. Blondat destacà com a escultor decoratiu, molt sovint demostrant el seu particular sentit de l'enginy i de la narració. El conjunt de peces del MEAM n'és una bona mostra, sobretot mitjançant el món de la infància, i on hi ha estudis per a fonts, una de les seves especialitats: en aquest sentit, destaca «*Juventut*», per a la font del mateix títol, també dita «*de les granotes*», perquè en el conjunt final els nens miren a unes granotes davant seu. Exposada per primer cop al Saló de 1904, fou immediatament aclamada per la seva frescor i vivacitat, hereva del segle XVIII, i reconegut el seu autor amb una medalla de primera classe. De fet, es tracta de la seva obra mestra i la més popular, car es van fer multitud de versions i fonts públiques a moltes ciutats.
J.C.B.

Antoine Bourdelle (Montauban, 1861 – Le Vésinet-Yvelines, 1929)

Bourdelle fou un dels escultors més destacats de la *Belle Époque* i exercí una gran influència sobre l'escultura de caire monumental. Instruït com a gravador en fusta en el taller d'ebenisteria del seu pare, el 1884 completà la seva formació artística amb l'ingrés a l'Escola de Belles Arts de Tolosa, on esdevingué deixeble d'Alexandre Falguière i Jules

Dalou. Entre el 1893 i el 1904 tingué com a mestre a Rodin, fet que s'aprecia en el sensualisme i el moviment d'obres com ara «*Els amants*», que presenta l'actual mostra. Tanmateix, l'artista anà orientant el seu estil cap a una depuració formal i esquemàtica que l'apropà cap al primitivisme d'avantguarda, influït en bona part per l'estatuària grega d'època arcaica i l'escultura romànica. Aquest darrer aspecte es fa ben palès a l'obra «*La Mare de Déu de l'Ofrena*», recollida igualment a l'exposició. El seu antic taller de París, on va treballar des de 1844 fins a 1929, ha acabat esdevenint l'actual Musée Bourdelle.
I.G.V.

Eugène Bourgoïn (Reims, 1880 – París, 1924)

Escultor encara força desconegut, en un primer moment es formà a l'Escola d'Arts Aplicades de la seva ciutat natal, per als 18 anys, i gràcies a una beca, marxar a París i estudiar a l'Escola d'Arts Decoratives i a la de Belles Arts. Més endavant, aconseguí el Grand Prix de Roma. Va fer retrats, com el del cineasta Preston Sturges. També és autor de nombrosos dissenys per a orfebreria i inventor d'un nou material, la Gallia Metal, per a fer-ne joies, com mostrà a l'Exposició Universal de París de 1900. A vegades hom pot trobar el seu cognom com a Bourgoïn, sense la «u».
J.C.B.

Marie-Jo (o Marie-Josèphe) Bourron

(Grenoble, 1931 – París?, 2012)

L'artista ingressà a l'Escola de Belles Arts de París el 1972 i completà la seva formació al taller d'Etienne-Martin. La seva iniciació amb el treball en pedra i metall, però, va estar condicionada pel seu pas pel taller de Jean Cardot, molt conegut pels seus modelats en bronze. L'escultora acostuma a presentar-nos nus femenins suggerents i lleugerament provocadors, inspirats probablement en l'erotisme i la sensualitat de Rodin. Frequentment viatjava a les pedreres de Carrara per tal d'adquirir el seu marbre predilecte. Les seves obres s'exposaven regularment a París, Zurich, Munic, Wolsburg, Hanovre i Chicago.
I.G.V.

Lorenzo Bozzi (San Lorenzo Maggiore, 1864 – ?, 1897?)

Començà la seva formació artística a l'Institut Reial de Belles Arts de Nàpols, tot i que acabà traslladant-se a París, on fou alumne de Loysel. Debutà en el Saló de 1890, i fou a París on treballà i visqué la major part de la seva vida. També participà en l'Exposició General de Torí de 1898. La seva escultura cal situar-la en la línia més academicista del segle XIX, però enfocada comercialment, com és el cas de la peça exposada (n'hi ha altres versions en diferents materials, com en alabastre), on l'escultor no dubtà a explotar l'erotisme del nu femení, a través del factor orientalista o del món clàssic. De fet, Bozzi fou un col·laborador

de la casa Goldscheider, que subministrava aquest tipus d'escultures decoratives.

J.C.B.

Arno Breker (Elberfeld, 1900 – Düsseldorf, 1991)

Fill d'un escultor que li inculcà l'amor a la pedra, estudià a Düsseldorf i París, on entrà en contacte amb l'obra de Rodin i Despiau: d'aquesta època són «*Gitano*» i *Tors d'home*, aquest últim similar a un *Tors de Apol·lo* seu, però també a «*El croat*» (1906), d'Adolfo Wildt. Va viatjar a Itàlia, que li confirmà la seva vocació d'escultor d'ascendència classicista, si bé la desproporció estilitzada de les seves figures ha fet que de vegades se li relacioni amb el Manierisme. Amb tot, el seu estil atregué la mirada del partit nazi, que ràpidament el convertí en l'escultor oficial del règim, amb el suport d'Albert Speer i Hitler, el que li va permetre desenvolupar la seva etapa més coneguda i fecunda. Després del conflicte, es dedicà sobretot a l'arquitectura, si bé gradualment anà tornant a l'escultura, especialment en els retrats de personalitats eminents com Dalí (ja en plena guerra n'havia fet, com el del músic Alfred Cortot o Aristides Maillol, qui el definí com «*el Miquel Àngel alemany*»).

J.C.B.

Friedrich Brodauf (Gross-Hartmannsdorf, 1872 – Edwards, 1939)

Artista polifacètic alemany, fou també pintor, il·lustrador i gravador. Format a l'Acadèmia d'Arts i Oficis de Dresden, al principi es dedicà a la litografia, des de 1896 disposà d'un taller propi a Loschwitz, per obrir finalment la seva pròpia acadèmia el 1905. A partir de 1907 es dedicà de manera preferent a la escultura –retrats, monument als caiguts de la Gran Guerra a l'entrada del cementiri de Weisser Hirsch... fins i tot arribà a fer figures de gel per a una pista de patinatge!–, i exposà a Berlín, Düsseldorf i Munic; avui dia és la seva faceta més preuada. Morí per casualitat quan viatjava als Estats Units a veure el seu fill Helz. L'escultura que exposa el MEAM revela la influència de Rodin.

J.C.B.

Edme-Marie Cadoux (Blacy, 1853 – Thizy, 1939)

Nascut en el si d'una família modesta, semblava que el seu destí era el de ser picapedrer. No obstant això, gràcies a la protecció del seu mestre, el 1870 abandonà el seu poble per marxar a París a formar-se com a escultor en l'Escola de Belles Arts, on fou alumne de François Jouffroy i Antonin Mercié. El 1887 obtingué una medalla de tercera classe pel seu grup en marbre «*A la font*»; de fet, el seu domini en aquest material el portaren a peritar els marbres de Fil·la a Alger. A l'Exposició Universal de París de 1900, aconseguí una medalla de bronze amb una versió de «*La petxina*», l'obra que exhibeix el MEAM. Tingué el seu taller a Montparnasse. El fet que

signés com a «Marie Cadoux» ha portat sovint a la confusió amb el seu gènere.

J.C.B.

Stanislaus Capèque (o Czapek o Czapeque)

(Jičín, 1874 – ?, després de 1915)

D'origen txec, estudià a Lviv. El 1904 es traslladà a Viena, on completà la seva formació amb Edmund Hellmer, i començà a treballar per Friedrich Goldscheider, qui afrancesà el seu cognom després de la guerra francoprussiana, perquè no s'associessin els seus productes amb Alemanya. El 1908 exposà al Saló d'Artistes Francès. D'aquest relleu, bon exemple d'objecte escultòric Goldscheider *Art Nouveau*, el va concebre en tres mides diferents, amb variants en el disseny de la caixa; alguns dels models (es conserva un al Museu de Viena) daten de 1902. Destaca la idea d'art total, mitjançant la combinació d'escultura i objecte utilitari, materials diversos, i fins i tot tècniques diferents, incloent la musivària. En la seva superfície, una al·lusió al pas del temps es pot llegir en la següent inscripció «*Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango*», que apareix en el poema de Friedrich Schiller «*La cançó de la campana*» (1799).

J.C.B.

Auguste Carli (Marsella, 1868 – París, 1930)

Germà gran del també escultor François Carli, fou alumne d'Émile Aldebert i Barrias, estudiant a l'Escola de Belles Arts de París, gràcies a l'obtenció d'una beca. Si bé va rebre el seu primer encàrrec estatal el 1900 per decorar una part del Grand Palais de París, en general la seva obra pública es pot contemplar a la seva ciutat natal. És un bon exemple d'escultura academicista francesa del segle XIX, amb el repertori habitual de temàtica religiosa, mitològica, històrica, funerària i monumental, feta amb un gran domini de la tècnica. En el cas de la seva escultura més comercial de petit format, el seu estil s'apropà de vegades a l'*Art Nouveau*.

J.C.B.

Jean Carton (París, 1912 – *id.*, 1988)

Tot i que en un primer moment volgué ser moblista, els seus mestres Charles Malfray i Robert Wléric el van encoratjar a què es dedicés a l'escultura, car van apreciar molt aviat el seu talent innat i precoç; així doncs, entrà a l'Escola de Belles Arts de París el 1928, on va romandre fins el 1933. Els seus mestres reconeguts foren el mateix Malfray i Rembrandt. Participà en exposicions, conjuntament amb escultors de generacions anteriors, com ara Malfray o Despiau i Maillol. Gràcies a una beca, passà tres anys de formació a Alger. La seva obra gira entorn de la figura humana, i aquest «*L'adolescent*» exemplifica força clarament el seu art. Igualment fou un destacat aigüafortista i il·lustrador.

J.C.B.

Julien Caussé (Bourges, 1869 – ?, 1914?)

Deixeble d'Alexandre Falguière, exposà des de 1888 al Saló d'Artistes Francès, tot obtenint diversos reconeixements; també exhibí a l'Exposició Universal de París de 1900. La seva obra cal situar-la dins del corrent de l'*Art Nouveau*, gràcies a la combinació fantasiosa de diversos materials, així com la seva dedicació fonamental a l'univers femení. Entre les seves creacions, podem recordar «*Hebe*», «*La Història*», «*Ensomni*» o «*Brisa de maig*», aquesta darrera de composició similar a la peça que s'exposa al MEAM. De tota manera, la seva obra mestra és «*La fada de gel*».

J.C.B.

Emmanuel Cavacos (Potamos, 1885 – França, probablement París, 1976)

D'origen grec, als setze anys es traslladà amb la família a Baltimore, als Estats Units. Començà estudiant pintura, però aviat es revelà com a un excel·lent modelista, el que motivà la seva reconversió com a escultor. Els seus progressos foren tan ràpids que el 1911 anà a estudiar amb una beca a París. Hi exposà al Saló de cada any, així com al Saló d'Humoristes, on les seves estatuetses de ballarines obtingueren un notable èxit i tema en el qual s'especialitzà. Així doncs, la peça exposada, «*Goig*», és ben representativa del seu art, on destaca el sentit del ritme. De fet, aquesta o una altra versió s'exhibí quan tornà als Estats Units, en una exposició que les Galeries Milch de Nova York li dedicaren a la primavera de 1930, tot il·lustrant la portada del catàleg.

J.C.B.

Giovanni-Pinotti Cipriani (Nàpols, actiu a finals del segle XIX i començaments del XX)

Escultor decoratiu gairebé desconegut, tot i la popularitat de les seves creacions, típiques manifestacions de l'escultura *Art Nouveau* que, com molts altres col·legues seus italians, les produïen quasi industrialment a finals del seu XIX i començaments del XX. Se sap que estigué en actiu a Nàpols i a Roma –estudià a la seva Escola de Belles Arts– i, des de 1903, a París, on fou deixeble del pintor i escultor Henri Allouard. Un dels seus projectes més ambiciosos fou el monument commemoratiu a l'enginyer francès Charles Bourseul. Fou també pintor i medallista.

J.C.B.

Oscar de Clerck (Ostende, 1892 – Sint-Stevens-Woluwe, 1968)

Juntament amb Oscar Jaspers, fou el gran renovador de l'escultura belga després de la Primera Guerra Mundial, mitjançant una obra d'estil *Art Déco*, és a dir, formes cubistes tamisades, que recorden Jacques Lipchitz, entre altres artistes. Estudià a l'Acadèmia de Belles Arts de Gant. Les seves primeres obres revelen la influència de Rodin i Rik

Wouters, mentre que la seva primera obra cubista, «*El captaire*», data de 1913. Aquell mateix any, a l'Exposició Universal de Gant, la seva monumental font «*El cant dels ocells*» fou lloada com a innovadora. Amb l'esclat de la Gran Guerra, viatjà primer a Londres i després a Amèrica, on va rebre diversos encàrrecs. Amb la fi del conflicte, la seva obra es confirmà com a una excel·lent barreja entre el Cubisme i el Futurisme, si bé amb el temps s'anà fent cada cop més figurativa i romàntica. Aquesta «*Nimfa de mar*» (1930) presenta similituds amb un «*Orfeu*» fet en aquells dies: tema mitològic, baix relleu, estil *Art Déco*...

J.C.B.

Claire Colinet (Brussel·les, 1880 – ?, 1950)

Després de formar-se a Bèlgica amb Jef Lambeaux, es traslladà i treballà a París. La seva primera exposició al Saló d'Artistes Francès fou el 1913, i el 1929 en fou escollida membre permanent, motiu pel qual executà la seva escultura «*Els somnis són bombolles de sabó*». Altres institucions en què també exposà habitualment foren el Saló dels Independents i la Unió de Dones Pintores i Escultores. El seu estil la vincula amb l'*Art Déco*, gràcies a les seves ballarines de petites mides, inspirades en el món bíblic o històric, fetes en diferents materials, sovint preciosos. Si «*El somni de Narcís*» correspondria més aviat a la seva etapa de formació, amb deutes al seu mestre, en canvi la seva «*Ballarina de Tebes*» és un dels seus més característics i preuats models *Art Déco*.

J.C.B.

Albéric Collin (Anvers, 1886 – *id.*, 1962)

Estudià a l'Acadèmia de Belles Arts de la seva ciutat natal. El 1921 conegué Rembrandt Bugatti, que es convertí en el seu mentor i amb qui treballà en la decoració escultòrica del Zoo d'Anvers. Així doncs, per influència del seu mestre, fou fonamentalment un *animalier* i, de fet, el zoo de la seva ciutat era un dels seus llocs favorits a l'hora de buscar models per a les seves peces. El seu període més fèrtil i reconegut foren els anys 20 i 30 del segle XX. La peça del MEAM, però, crida l'atenció precisament perquè no és la més representativa, sinó de la seva primera etapa prèvia a Bugatti, i on s'adverteix una aclucada d'ull a la famosa obra de Rodin, tant en el títol com en el gest. També pintà pastels.

J.C.B.

Raymond Corbin (Rochefort-sur-Mer, 1907 – ?, 2002)

Tot i les seves aportacions a l'àmbit de l'escultura, ha estat considerat un dels gravadors de medalles més importants de França, tot utilitzant, a partir de 1960, un sistema de talla directa que exigeix una gran precisió i habilitat. L'artista es va formar, entre el 1931 i el 1934, a l'Es-

cola Nacional Superior de Belles Arts de París, sota la tutela de Henri Dropsy, i més tard a l'Escola Germain Pilon. Va ser deixeble també de l'escultor Robert Wlérick, el qual influencià la seva obra. El 1936 va ser guardonat amb el prestigiós Premi Blumenthal, i el 1969, amb el Premi Germain Pilon. Va assolir un càrrec de docent a l'Escola Nacional Superior de Belles Arts, com a successor del seu antic mestre i va rebre el nomenament de Cavaller de la Legió d'Honor.
I.G.V.

Dagmar Dadie-Roberg (Estocolm, 1897 – Hindås, 1966)

Després d'un viatge d'estudis per Dinamarca, als 14 anys abandonà la seva terra per establir-se a París, on es formà com a escultora. Exposà els Salons de Tardor d'aquesta ciutat, on tingué el seu taller a la «Vil-la Seurat». Dins de la seva producció, ens trobem amb una artista versàtil que s'adaptà als diferents materials que treballà i en estils diferents, capaç de fer obres gairebé hiperrealistes –«*La princesa negra (Mangbetu)* (*Matilde, la princesa de Martinica*)» (c. 1930), una de les seves obres més conegudes–, o altres d'un idealisme un xic sintetista. A Espanya es donà a conèixer el 1930 gràcies a una exposició monogràfica, que se celebrà primer a les Galeries Laietanes de Barcelona i després al Círculo de Bellas Artes de Madrid. «*El Golem*» caldria relacionar-lo amb la pel·lícula homònima de Paul Wegener de 1920, on el mateix director era l'actor que encarnava la criatura. Sembla que el cap d'aquest actor serví de model gairebé a una dotzena d'escultors, com per exemple Erns Barlach. I potser aquí caldria contextualitzar aquest bust de Dadie-Roberg, hipòtesi pendent de confirmar...
J.C.B.

Jules Dalou (París, 1838 – *id.*, 1902)

Juntament amb Meunier, està considerat l'altre gran escultor del Realisme social del segle XIX. A diferència del belga, el francès realitzà una obra molt més detallista, en la qual concedia molta importància a la classe social. La seva gran obra fou justament el seu darrer projecte, que va concebre al final de la seva vida i que, per aquest motiu, quedà inconclusa a la seva mort. Es tracta d'un «*Monument als treballadors*» (també anomenat «*als obrers*»), la idea original del qual tingué lloc el 1889 amb motiu de la inauguració del seu monument a «*El triomf de la República*». Decebut amb una cerimònia que impedia al poble unir-se a la celebració, i fidel a les seves idees republicanes, volgué aixecar un altre gran conjunt on es rendís homenatge als obrers, artesans i camperols. Malauradament, només arribà a completar la figura del «*Gran camperol*» –exposada pòstumament–, d'un conjunt molt més nombrós de diferents tipus socials que només esbossà (el MEAM exhibeix ara una petita part d'aquests), i que havien d'aparèixer en més de deu nínxols al voltant d'una columna de 32 metres d'alçada, segons una maqueta que arribà a fer el 1896.
J.C.B.

Marcel Damboise (Marsella, 1903 – París, 1992)

Nascut en el si d'una família modesta, semblava que el seu destí era el de ser picapedrer, tot i haver estudiat breument a l'Escola de Belles Arts de la seva ciutat natal. Afortunadament, el 1926 decidí marxar a París, on poc després es casà amb Yvette Dornac, filla d'una família d'artistes, que li serví per entrar en contacte amb un cercle més afí als seus ideals. De fet, l'any següent exposà al Saló dels Independents, on tingué ocasió de conèixer Despiau, Maillol, Malfroy, etc., que es convertiren en els seus mestres. Això explica el classicisme present a les seves obres, com en aquest «*Retrat de Daniele Damboise*», on la simplicitat de línies i el treball del marbre recorda a l'escultura clàssica i Constantin Brancusi. Entre el 1932 i el 1935 residí a Abdellatif, a Alger, país al qual tornaria més endavant, i on treballà i on conegué Albert Camus.
J.C.B.

Albert David (Liernais, 1893 – Saulieu?, 1970)

Escultor força desconegut, treballà fonamentalment per a la població de Saulieu, essent l'autor del baix-relleu del cinema Étoile d'aquesta ciutat, de l'escultura aplicada a la façana de l'Institut François Pompon, i d'un medalló amb l'efígie d'aquest escultor, al monument que Saulieu li dedicà. La seva «*Salutació olímpica*» es pot alinear en la tendència de començaments del segle XX de culte al cos treballat amb l'exercici físic.
J.C.B.

Noémie Debienne (Moulins, activa a finals del segle XIX i començaments del XX)

Exposà habitualment al Saló d'Artistes Francès entre finals del segle XIX i la primera dècada del segle XX, sobretot temes de caire mitològic, al·lègic o religiós, com ho demostren títols com «*La Terra adormida*», «*El despertar a la Vida*», «*Desesperació*», «*Erigone*» o «*Flor d'estiu*», excuses perfectes per a mostrar la seva perícia acadèmica en la representació del nu femení de cos sencer. Igualment fou molt preuada com a retratista, perceptible en la seva sèrie de bustos de personalitats parisenques i americanes. També realitzà pintures, però des d'un punt de vista *amateur*, car ella mai volgué exposar-ne.
J.C.B.

Jean Decoen (Brussel·les, 1890 – Ixelles, 1979)

Pintor, escultor, poeta i crític d'art, Decoen es dedicà a les diverses facetes de l'univers creatiu. Conreà l'escultura des de 1911, i poc després aconseguí el que seria el seu èxit més substancial, «*El petó*» (1914). Tant en aquesta obra com en la resta de composicions de l'època, com les que formen part de la present exposició, Decoen denota la influència del seu mestre, Rodin. En els seus marbres, solia recórrer al con-

trast entre el bloc, la matèria bruta i la sensualitat expressiva dels cosos que n'emergeixen. Participà en nombroses exposicions i fou guardonat en vida.

C.R.S.

Louis Dejean (París, 1872 – ?, 1954)

Alumne de l'Escola d'Arts Decoratives de París, entrà a treballar en el taller d'Antonin Cariés, on aprengué escultura, i més endavant com a ajudant del taller de Rodin, del qual sentí la seva influència. En aquells mateixos anys de formació, acostumava a anar al Louvre, on trobava inspiració en les tanagres que s'hi exhibien. D'aquí sorgiren les seves primeres creacions, exposades a partir del 1899 i que el consagraren: es tractava de *bibelots* que, en representar la dona del seu temps, d'una manera fresca i directa, posaven al dia aquelles figuretes de l'antiguitat, fins al punt que la crítica les qualificà de «*tanagres modernes*». No obstant això, seguí evolucionant, tot passant de manera explícita per Rodin i cert Simbolisme – *Columna amb figures*, on es detecta el record de les mateixes fetes per Gustav Vigeland– fins arribar al seu gran tema, el nu femení, conreat d'una manera classicista, molt del gust dels nacionalsocialistes.

J.C.B.

Raymond Delamarre (París, 1890 – *id.*?, 1986)

Entre el 1906 i el 1911 estudià a l'Escola de Belles Arts de París, i treballà al taller de Jules-Félix Coutan. Tot i la seva admiració per Rodin, l'artista s'anà desmarcant a poc a poc del seu estil, tot cercant qualitats com ara l'intimitisme, la gràcia i la tendresa. Abans d'haver de partir cap a la Primera Guerra Mundial, viatjà a Algèria amb Goerges Roty, fill d'un medallista. Durant el conflicte va romandre empresonat durant dos anys. El 1919 obtingué el Grand Prix de Roma i fou a partir d'aleshores que la seva obra començà a adquirir prestigi, tot especialitzant-se en l'execució de monuments públics, escultures figuratives i més de dos-centes medalles. Entre el 1961 i el 1975, l'artista dirigí els Tallers d'Art Sacre i Art Monumental de la Societat de Saint-Jean. Bona part de la seva obra és exposada de manera permanent al Museu dels Anys Treinta de Boulogne-Billancourt.

I.G.V.

Victor Demanet (Givet, 1895 – Ixelles, 1964)

Alumne de l'Escola de Belles Arts de Namur, malgrat els primers reconeixements abandonà l'escultura perquè no n'estava convençut, per a allistar-se com a soldat durant la Primera Guerra Mundial. Durant el conflicte, fou destinat a Brussel·les, on la descoberta de l'obra de Meunier actuà, però, com a una revel·lació; aquesta es confirmà quan el 1921 viatjà a París i conegué l'escultura de Rude, Carpeaux però sobretot Rodin. És aleshores que recuperà la seva gran passió i començà a

treballar. El 1923 l'exposició del seu bust «*Napoleó a Arcole*» (Govern Provincial de Namur) el consagrà i li va permetre d'accedir a comandes públiques i privades, fins i tot internacionals, tot produint obra monumental, medalles o retrats de grans noms belgues, com el pintor James Ensor o el seu mestre l'escultor Désiré Hubin. De tota manera, els seus dos temes principals foren l'esport i, especialment, el món del treball, on va saber conjugar les seves dues grans influències –la temàtica de Meunier amb un tractament plàstic deutor de Rodin–, d'una manera personal.

J.C.B.

Alexandre Descatoire (Douai, 1874 – Marquette-lez-Lille, 1949)

Deixeble d'André-Adolphe-Louis Laoust, el 1902 obtingué el segon Grand Prix de Roma, i arribà a ser membre de l'Acadèmia francesa. La major part de la seva producció està dedicada als soldats morts a la Primera Guerra Mundial, tot formant part d'aquella generació d'escultors francesos de la primera meitat del segle xx especialitzats en aquesta temàtica. No obstant això, altres obres que excel·leixen dins del seu *corpus* (que oscil·la entre l'academicisme i l'*Art Déco*) són l'estàtua d'or de «*La joventut*» (concebuda per al Palau de Chaillot de l'Exposició Universal de París de 1937), «*La mort d'Abel*» o «*Ulisses naufragat*».

J.C.B.

Charles Despiau (Mont-de-Marsan, 1874 – París, 1946)

L'escultor esdevingué una de les personalitats franceses més destacades del període d'entreguerres. Es formà a l'Escola Nacional Superior de les Arts Decoratives, a l'Escola de Belles Arts de París i al taller de Louis-Ernest Barrias. Entre el 1907 i el 1914 treballà també al prestigiós taller de Rodin, però l'esclat de la Primera Guerra Mundial l'obligà a abandonar l'execució d'una peça destinada a un monument dedicat a la memòria de Puvis de Chavannes, «*El Geni del repòs etern*», que li havia encarregat el seu mestre. Durant aquells anys es relacionà amb un grup d'escultors aplegats al voltant de Lucien Schnegg, com ara Antoine Bourdelle, Robert Wlérick, Léon-Ernest Drivier, François Pompon, Louis Dejean o Alfred Jean Halou. No fou, però, fins el 1927, quan amb motiu d'una gran exposició particular a la Galeria Brummer de Nova York, que Despiau assolí l'èxit i el reconeixement definitius. Pel seu taller passaren artistes tan destacats com ara Robert Wlérick, Léon-Ernest Drivier o Paul Belmondo.

I.G.V.

Françoise Desprat-Podrouzkova (Teplice, 1902 – França, 1988)

D'origen txec, desenvolupà la seva carrera a França, país on es traslladà als vint anys. La seva formació es feu a París, a les acadèmies Ranson, Julian i Grande Chaumière, a Montparnasse. A més, aprengué als tallers de Landowski i Wlérick. Desprat destacà per la seva vocació do-

cent, els seus tallers de Neully-sur-Seine i de Boussy-Saint-Antoine, als afores de París, estigueren actius entre 1950 i 1968. Defensora i practicant de la talla directa, la figura femenina fou la clau de volta de la seva producció.
C.R.S.

Godefroid Devreese (Courtrai, 1861 - Brussel·les, 1941)

Començà la seva formació amb el seu pare, el també escultor Constant Devreese. Més endavant estudià a l'Acadèmia de Kortrijk i després s'instal·là a Brussel·les on continuà estudiant a l'Acadèmia Reial de Belles Arts entre el 1881 i el 1886, on va tenir-hi com a professors a Eugène Simonis i Charles van der Stappen, qui esdevingué amb el temps amic seu. El 1884 s'instal·là a Schaerbeek, ciutat que no abandonarà fins al 1939; allà tingué el seu taller, que li construí un altre reputat amic seu, l'arquitecte Victor Horta, amb el qual col·laborà en més d'una ocasió. Des de ben aviat fou considerat un destacat medallista i, de fet, se li considera el renovador del gènere a Bèlgica, cosa que ha enfosquit la resta de la seva producció, car fou igualment un gran retratista i autor de nombrosos monuments.
J.C.B.

Ernest Diosi (París, 1881 – *id.*, 1959)

Escultor pràcticament desconegut, el poc que sabem d'ell és que es dedicà fonamentalment a la realització de bustos, com el del MEAM, i a l'obra de tipus monumental. Si bé treballà en diferents indrets de França, destaquen sobretot les seves intervencions a la vila de Saint-Quentin, car és l'autor de tota l'obra pública feta allà entre el 1934 i el 1935. El seu nom s'associa amb l'*Art Déco*, sobretot en la sèrie de *bibelots* que realitzà.
J.C.B.

Cécile Douard (Rouen, 1866 – Brussel·les, 1941)

Malgrat francesa, la seva joventut la passà a Mons i gran part de la seva vida a la Valònia i Brussel·les. Deixeble i companya del pintor Antoine Bourlard, pintà temes socials arran del seu descobriment de les mines de la Borinage, en un estil deutor de Meunier. El 1898, als 33 anys es quedà cega, pel que hagué de renunciar a la pintura i dedicar-se a la música i a l'escultura per lluitar «*contra les idees negres*», com deia ella mateixa. Aquí és on caldria situar «*La recollidora de carbonissa*», bona mostra de la seva poc coneguda faceta com a escultora, i en la qual s'aprecia el seu interès a descriure la situació de la dona treballadora, amb referències a Daumier o Steinlen. El 1904 abandonà Mons i es traslladà a Brussel·les, on escrigué la seva autobiografia. Igualment, és interessant assenyalar que el 1922 creà la Lliga Braille, de la que fou presidenta entre el 1926 i el 1937.
J.C.B.

Léon-Ernest Drivier (Grenoble, 1878 – París, 1951)

Des de ben petit, demostrà un talent innat per al dibuix, que li va permetre guanyar una beca amb la qual va viatjar a París i va estudiar a l'Acadèmia de Belles Arts, on Louis-Ernest Barrias fou el seu mestre. Fou igualment alumne de Rodin, en el taller del qual entrà el 1907. De fet, fou un destacat tallador en marbre del seu estudi, i al costat de Camille Claudel, Bourdelle, Lucien i Gaston Schnegg, Charles Despiau, Pompon, Wlérick i Poupelet formaren la coneguda «*la Bande à Schnegg*», que reaccionaren als inacabats i esfumatures de Rodin amb un estil més clàssic i sintètic. La seva obra evolucionà, doncs, de l'academicisme –perceptible en el conjunt mitològic, deutor de l'estil de Barrias– fins al retorn a l'ordre de Despiau. No obstant això, les altres dues obres que s'hi exposen corresponen a la seva etapa més rodiniana.
J.C.B.

Édouard Drouot (Sommevoire, 1859 – París, 1945)

Alumne de l'Escola de Belles Arts de París, els seus mestres foren Émile Thomas y Mathurin Moreau. Guanyà una menció d'honor a l'Exposició Universal de París de 1900. Si bé conreà temàtiques diverses, destacà especialment amb les seves visions d'un món arcàdic, plasmades de forma sinuosa i rítmica –moltes vegades com a *bibelots* o escultures de mides reduïdes–, com és el cas d'aquest *Pastoret tocant l'aulos*. A més d'escultor, també fou pintor.
J.C.B.

Ernest Dubois (Dieppe, 1863 – París, 1930)

Format a les escoles d'art habituals de París, sota Alexandre Falguière i Henri Chapu, Dubois és el típic representant de l'escultura oficial francesa vuitcentista, d'aires neobarrocs, monumentals i dramàtics, com demostrà en nombrosos encàrrecs d'escultura pública i funerària. Aquest «*El Perdo*» (c. 1894) es coneix també com «*El retorn del fill pròdig*» (com la versió en marbre de 1909, conservada a la Ny Carlsberg Glyptothek de Copenhaguen) i, de fet, fou una composició habitual de l'època (tant Meunier el 1892 com Pierre Braecke el 1893 van concebre peces similars). Presentada al Saló de 1894, guanyà una medalla de primera classe i avui dia és potser la seva obra més popular, en haver estat editada àmpliament (hi ha una altra versió al Musée d'Orsay, dipositada a la plaça Amar Guennoun de Skikda, a Algèria).
J.C.B.

Josué Dupon (Ichtegem, 1864 – Berchem, 1935)

En els anys 80, estudià a les classes nocturnes de les Acadèmies de Roeselare i Anvers, i més endavant en l'Institut Nacional de Belles Arts d'aquesta última ciutat, de la qual arribà a ser professor posteriorment, juntament amb Albéric Collin i Albert Poels. Completà la seva

formació treballant al taller de l'escultor Clemens Carbon. El 1891 guanyà una medalla d'or amb el seu grup «*Samsó matant un lleó*», on ja demostrava la seva perícia en la plasmació d'animals exòtics, en els quals s'especialitzà; de fet, fou amic del gran mestre Rembrandt Bugatti. Aquest virtuosisme es confirmà quan a l'entrada del zoo de la ciutat es col·locà el seu conjunt d'«*El cameller*» –la composició del qual, a més a més, recorda a l'obra que s'exposa el MEAM–. També fou gravador i medallista.

David Fahrner (Freudenstadt, 1895 – *id.*, 1962)

Avui hom disposa de poques dades d'aquest escultor. Gairebé el gruix de la seva obra es conserva a la ciutat natal, tant al museu de l'Ajuntament com a l'espai públic, car després de la Segona Guerra Mundial fou un dels autors de la seva reconstrucció: de fet, la seva «*Venus*», al bell mig de la vila, és el símbol d'aquest resorgiment. De tota manera, els seus serveis foren reclamats des d'altres indrets del sud-oest d'Alemanya. Amant de la natura i del cos humà, així com de la bellesa, la seva escultura neix de l'estudi del natural i arrela amb la tradició, perceptible en els seus nus d'aire clàssic i en els seus retrats, plasmats en bustos, monuments, medalles o monedes. Fou també membre fundador de la comunitat artística «*La Plaça*».

J.C.B.

Émile Fernand-Dubois (París, 1869 – Villejuif, 1952)

Escultor i medallista *Art Nouveau*, les seves obres més conegudes són, però, els seus monuments als caiguts durant la Primera Guerra Mundial, així com el seu bust de «*Marianne*», àmpliament editat. El 1925 creà «*La Horde*», grup d'artistes de Montparnasse, del que era el seu capítol. Però a més a més de la seva faceta com a escultor –o d'«*estatuari*», com ell volia que se li digués–, avui dia és recordat també per haver estat el primer conservador del museu de Cosne-sur-Loire, el que el portà a fixar la seva residència durant un temps a la propera vila de Port-Aubry. Abans de morir, donà el fons del seu taller a aquest museu, de manera que el gruix de la seva producció s'hi conserva. L'obra del MEAM és una variant posterior, visible en el pentinat més modern, del seu «*Preludi d'amor*», que mostrà en el Saló de París; una altra versió es conserva al museu anterior.

J.C.B.

Jean-Jacques Feuchère (París, 1807 – *id.*, 1852)

Es tracta d'un dels principals escultors del Romanticisme francès, conjuntament amb François Rude. Començà treballant com a orfebren, però ben aviat entrà a estudiar a l'Escola de Belles Arts de París, sota el tractatge de Jean-Pierre Cortot. A més a més de la seva obra pública i monumental, entre el seu *corpus* excel·leix un «*Satanàs*» (c. 1836), obra

clau del Romanticisme negre. Aquesta «*Leda i el cigne*» destaca, en canvi, per la seva sensualitat. Curiosament, durant molt de temps fou atribuïda erròniament a James Pradier, fins que el 1981 l'historiador Henry Hawley l'identificà com de Feuchère, gràcies a una versió signada.

J.C.B.

Édouard Fortini (Florència, actiu entre 1870 i 1921)

Escultor gairebé desconegut, no tenim moltes dades al respecte. Tot i el seu origen italià, treballà fonamentalment a París, on també desenvolupà la seva faceta d'arquitecte. Autor de bustos, com un de Goldoni o el que ara exposa el MEAM, el seu estil es mou entre l'academicisme del primer i l'*Art Nouveau* del segon. A vegades hom pot trobar-lo com a «*Fortiny*».

J.C.B.

Édouard Fraise (Beaune, 1880 - París, 1945)

Gravador i medallista francès, fou alumne de Barrias, Coutan, Chaplain i Vernon. S'especialitzà en temàtica esportiva, com ho demostra la sèrie de medalles i plaques que va fer conjuntament amb Henry Demey (vet aquí que sovint apareguin les seves obres com a «*Fraise-Demey*»). Això li va valer ser reconegut com el millor en aquest terreny a França en els anys 20 i 30 del segle XX, així com diversos guardons, com la medalla d'honor de l'Educació Física el 1928, i una medalla d'or de la Societat d'Artistes francesa el 1937. Els seus atletes, com aquest, recorda els executats per Le Verrier o Le Faguays, si bé es mostra més acadèmic, amb un interès especial per copsar l'anatomia i la fisiologia del cos en moviment.

J.C.B.

Emmanuel Frémiet (París, 1824 – *id.*, 1910)

Un dels més importants representants del Realisme oficial francès vuitcentista, brillant sobretot en la seva faceta d'*animalier* (en el seu moment fou considerat el més gran representant d'aquest gènere, famós al segle XIX), com es pot apreciar en algunes de les seves creacions més populars, com el «*Pan amb ossets*» (1867, Musée d'Orsay, París). Deixeble de François Rude, que també era familiar seu, una altra de les seves millors escultures és el conjunt equestre de «*Joana d'Arc*», a la Plaça de les Piràmides de París. El tema de «*Friné*», present en la peça del MEAM, obeeix a una llarga tradició conreada per artistes de diferents períodes: de fet, el coetani pintor i escultor Gérôme també ho tractà, després de 1868.

J.C.B.

Giuseppe Gambogi (Pisa, 1862 – ?, 1938)

Com Cipriani, Romanelli i d'altres, es tracta del típic escultor italià de la segona meitat del segle XIX que s'especialitzà en fer un tipus d'escultura decorativa, moltes vegades en marbre que, a mesura que s'acostava a la

fi-de-segle, es tornà cada cop més dolça i suau, d'acord al gust *Art Nouveau*. Aquest tipus de peces es produïen gairebé industrialment, per satisfer una clientela internacional que volia decorar les seves llars. Així doncs, a banda d'això, avui dia no podem oferir gaire informació més. Sembla que exercí la docència de l'escultura a Itàlia i s'especialitzà en la temàtica orientalista. Tot i així, aquestes «*Tres nimfes de les roques*» es poden relacionar amb altres conjunts que va fer, on destaca el tractament manierista del moviment, mitjançant una composició en ziga-zaga.

J.C.B.

Oskar Garvens (Hannover, 1874 – Berlín?, 1951)

Escultor, dibuixant i caricaturista format a les Acadèmies de Berlín i Munic fins el 1903. Vers 1905, es traslladà a París, per tornar poc temps després a Alemanya. Es consagrà a l'escultura principalment durant la primera etapa de la seva carrera, abans de la Primera Guerra Mundial. Destacà principalment com a artista polític. Són recordades les seves il·lustracions satíriques –caracteritzades per uns volums angulars que trobem també a la seva escultura–, que publicava en diversos mitjans; entre els que cal esmentar la revista *Kladderatsch*, amb la que col·laborà durant la dècada de 1920.

C.R.S.

Paul Gasq (Dijon, 1860 – París, 1944)

Deixeble de Mercié i Falguière, entre d'altres, estudià sota llur tutela a l'Escola de Belles Arts de París. S'especialitzà en l'execució de conjunts escultòrics que representaven parelles d'amants, com el seu primer enviament de pensionat a Roma –després d'haver obtingut el Grand Prix–, «*Hero i Leandre*», premiat al Saló de 1893 i adquirit per l'estat. De fet, el grup exempt del MEAM deriva concretament d'aquest, que era un relleu, car atès al seu èxit Gasq decidí concebre el conjunt completament tridimensional i reproduir-lo en altres materials sota el títol d'«*El petó*». La mateixa fórmula la va reprendre cap a 1900 per un altre conjunt seu que havia de decorar el Grand Palais, «*L'Art i la Natura*», també anomenat «*L'Escultura*».

J.C.B.

Amedeo Gennarelli (Nàpols, 1881 o 1891 – París, 1966)

Emigrà a París als vint-i-nou anys, on es donà a conèixer internacionalment, sobretot a través de la plataforma que suposava la participació al Saló d'Artistes Francès, on concorregué de 1913 fins a 1936. De la influència del seu primer mestre italià, Francesco Jerace, passà a la de Rodin, al taller del qual assistí en arribar a França. En la seva producció, s'alternen els bronzes de saló de caire *Art Déco*, amb els marbres i terracotes de marcat regust simbolista, on destaca l'ús dels *sfumattos*, a la manera de Eugène Carrière o de Medardo Rosso.

C.R.S.

Lucien Gibert (Saint-Etienne, 1904 – París, 1988)

Format inicialment en el taller del seu pare, el 1921 marxà a París i entrà a l'Escola de Belles Arts de París. Fou deixeble igualment de Charles Despiau, de qui va aprendre el seu amor pels volums, si bé n'acusà la seva simplificació a la seva obra. Li agradava treballar directament amb el material, pedra o marbre. També fou un important medallista –arribà a fer-ne més de 200– i, de fet, fou el director de la Casa de la Moneda de París. Aquest *Bust de l'aviador Jean Mermoz* (c. 1936) és un dels millors exemples de l'acostament en la seva obra cap a plantejaments lligats amb l'*Art Déco*, com es pot veure en l'angulositat en el tractament del cabell o del mateix tall del bust, per donar una sensació de velocitat.

J.C.B.

Marcel Gili (Tuïr, 1914 – París, 1993)

Escultor, pintor i professor de l'Escola de Belles Arts de París. Malgrat els seus inicis musicals amb el violoncel i en la pràctica del rugbi, fou Gustau Violet qui descobrí el seu potencial com a escultor i el formà al seu taller de Perpinyà, permetent-li en alguna ocasió de treballar conjuntament amb Aristides Maillol. En els anys 50 començà a distanciar-se de la tradició classicista dels seus mestres, per decantar-se per volums cada vegada més simplificats i angulars, encara que seguí treballant el mateix la talla directa. No obstant això, amb el temps el seu afany d'experimentació el portà a deixar moltes de les seves obres com inacabades, tot donant una aparença una mica abstracta; així com a conrear altres tècniques. Per haver nascut a la Catalunya Nord, es feia dir «*el català*».

J.C.B.

Léon Gobert (Wasmès, 1869 – Mons, 1925)

Deixeble de van der Stappen, arribà a ser professor a l'Acadèmia de Belles Arts de Mons, ciutat en la que se'l considera uns dels grans artistes de la zona. Molt lligat a la regió de la Borinage, des de ben aviat se sentí colpit pel tema social de miners i obrers. De fet, aquesta peça de la Fundació de Les Arts i Els Artistes és força representativa del seu fer. Entre les seves obres més importants, destaca la font del Ropieur a Mons, un monument als caiguts durant la Primera Guerra Mundial, així com dues estàtues de miners en el Parc Comunal de Wasmès. Altres fonts sostenen que nasqué el 1865 i morí el 1935.

J.C.B.

Robert Godfroy (França, 1928 –?, 2001)

L'artista va realitzar la seva formació a l'Escola de Belles Arts de París. Al llarg de la seva trajectòria professional va ser guardonat amb nombroses medalles i premis. A nivell iconogràfic, és clara la seva passió per la representació de la fauna animal, a causa de les possibilitats expres-

sives i dinàmiques que aquest tema li confereix, especialment a partir del treball en bronze. A la peça presentada a la mostra, *Amazona a cavall*, podem observar precisament la seva habilitat per configurar la perfecta anatomia del quadrúpede.

I.G.V.

Affortunato (o Fortunato) Gory (Florència, actiu entre 1895 i 1925, any de la seva mort, probablement a París)

Estudià a l'Acadèmia de Belles Arts de la seva ciutat, sota el mestratge d'Augusto Rivalta. A començaments del segle xx, es traslladà a París, moment en què canvià el seu nom Fortunato Gori per Affortunato Gory i completà la seva formació amb Victorien-Antoine Bastet. Exposà per primer cop el 1902 al Saló d'Artistes Francès amb un *Bust de dona*, en bronze i marbre, que orientà la seva producció posterior. Efectivament, destacà en la creació d'escultures crisoefantines o en materials combinats, tot representant el repertori femení habitual de l'*Art Nouveau* i de l'*Art Déco*. Exposà fins al 1923.

J.C.B.

Maurice Gottlob (París, 1885 – Grasse, 1970)

Estudià a l'Escola de Belles Arts de París, si bé també entrà al taller de Rodin. Malgrat les paraules del gran mestre («*Jo no tinc pas d'alumnes. Perseverer en la pintura. Admiro el que fa*»), mai abandonà l'escultura. Dins de la seva producció, destaca «*La dona adormida*» (1916), així com les seves terracotes dels anys 30, tot representant artistes del cinema o del Music Hall, com Mistinguette, Max Linder o Charles Chaplin. També fou ceramista. Tot i així, avui dia és mes recordat com a pintor de paisatges i retrats, així com a caricaturista, vessant que va conrear especialment a partir de les declaracions de Rodin. El 1924 instal·là el seu taller a la Provença, atret per la llum, i el seu museu a Mougins es pot visitar avui dia.

J.C.B.

Émile Oscar Guillaume (París, 1867 – Neuilly-sur-Seine, 1942)

La principal dedicació de Guillaume com a escultor fou l'execució de monuments als caiguts en la Primera Guerra Mundial. Probablement, d'entre totes les seves obres, aquesta sigui la més rellevant. El model original fou concebut el 1914, després de la Primera Batalla del Marne. Intitulada inicialment «*La Victòria*» com a commemoració del final de la Primera Guerra Mundial, el diari *Le Matin* la va escollir per a recordar aquest fet, i encarregà dotze exemplars en bronze daurat a la casa Barbédienne, ja batejats amb el títol amb que es coneix actualment, per a ser lliurats a dotze ciutats franceses que havien estat ocupades pels alemanys. A més d'aquestes versions i de les reduïdes com la que exposa el MEAM, hi ha una altra monumental al districte de Finchley a Londres

J.C.B.

Georges Halbout (París, 1895 – Bourdailles, 1986)

El seu pare, Ernest Halbout, exercí com a joier a París, fet que influí en el seu ingrés a l'Escola Germain Pilon, que més tard esdevindria l'Escola d'Arts Aplicades a la Indústria. Amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial, fou empresonat a Alemanya, i es dedicà a fer retrats dels seus companys de captivitat. El 1918, un cop passats dos anys del seu alliberament, l'artista ingressava a l'Escola de Belles Arts de París, on va esdevenir deixeble de Jean Boucher i va compartir taller amb Paul Belmondo, un escultor i gravador de medalles. A mitjans dels anys trenta exercí com a professor a l'Escola de Belles Arts d'Alger, després d'haver obtingut el premi Abdellatif el 1928. També aconseguí la medalla de plata a l'Exposició Universal de 1937 i la medalla d'or al Saló d'Artistes Francès, el 1938. L'escultor s'especialitzà sobretot en la realització de peces en bronze i terracota

I.G.V.

Emmanuel Hannaux (Metz, 1855 – París, 1934)

Escultor academicista i historicista, la seva formació tingué lloc a Estrasburg, Nancy i finalment París. Habitual dels salons, la seva obra fou cobejada per mantenir-se dins dels cànons oficials. S'especialitzà en bustos i obres de temàtica clàssica i al·legòrica, i destacà igualment com a medallista. És el cas d'«*El poeta i la sirena*» (o «*Orfeu calmant la sirena*») (1903) (una versió al Musée des Beaux-Arts de Rouen), o d'aquests «*Mercuris*» (1894), que encaixen en la seva producció, ja que el motiu del cap amb casc li fou recurrent. Així, i com feien de manera similar altres escultors europeus de l'època (Alfred Gilbert, Constant Roux), llançava referències a l'escultura renaixentista italiana –Giambologna, Donatello–. En aquests casos en concret, es tracta d'estudis parcials o reduccions en bust del seu conjunt escultòric «*Mercuri i Bacus*» (de vegades, confós amb «*Mercuri i Cupido*»), si bé el casc no presenta les típiques ales... El mateix assumpte apareix en alguna altra obra seva, com un medalló de «*Mercuri i Bacus*» (abans de 1901, Musée d'Orsay, París). Tingué un fill, Paul Hannaux, que també fou artista.

J.C.B.

Gaston Hauchecorne (Le Havre, 1880 – París, 1945)

Màxim exponent de l'escultura colonialista de principis del segle xx, fins a la Segona Guerra Mundial visqué i treballà durant molt de temps a la Xina, alhora que desempenyà càrrecs diplomàtics a Pequín i Beihai. S'especialitzà, doncs, en la creació de terracotes que descrivien tipus populars xinesos, molt sovint amb un toc d'humor, i que exhibí en diversos salons dels anys 20, sobretot de tipus colonial, com l'Exposició Nacional Colonial de Marsella de 1922. La repetició d'uns mateixos trets i la disposició isocefàlica de les figures que conformen alguns dels seus grups ens porten a la ment el que faria anys després l'artista

espanyol Juan Muñoz. «*El pirata malai*» (o «*Barrera asiàtica*» o «*El sentinella*») (c. 1930) és una de les més populars.
J.C.B.

Ernst Hegenbarth (Ullrichsthal, 1867 – Viena, 1944)

Escultor austríac guardonat al llarg de la seva vida, estudià a l'Escola d'Arts i Oficis de Viena entre el 1885 i el 1892. S'especialitzà en escultura aplicada a l'arquitectura, tot treballant per a l'escultor Theodor Friedl. Després de l'annexió d'Àustria sota el règim nazi, fou expulsat de la Casa dels Artistes de Viena, de la que era membre i n'havia estat el seu president entre el 1920 i el 1923, perquè la seva dona Mina era jueva. Morí pobre en plena contesa. «*El poder de la dona*», probablement la seva obra més coneguda (un exemplar, intítulat «*Triomf*», s'exhibí a les Galeries Anderson de Manhattan el 1923), mostra l'evolució del seu autor de l'academicisme al Simbolisme de la Secession, en tractar el tema de la *femme fatale* –la dona sosté en la seva mà una poma, en clara al·lusió al Pecat Original, mentre que una columna d'homes s'arrosseguen als seus peus–, amb uns referents força clars –Rodin, von Stuck i l'escultura «*Galatea*» de Max Klinger (1906)–.
J.C.B.

Albert Hussman (o Hussmann)

(Lüdingworth, 1874 – Fürstenberg, 1946)

Escultor i pintor, estudià a l'Escola de Belles Arts de Berlín, i des de 1899 participà de manera regular en la seva exposició anual. Fou condecorat per l'emperador Guillem II amb una medalla d'or el 1914. El 1944, el seu estudi de Berlín, des on s'havia llaurat l'admiració de les famílies nobles amb les seves escultures de temàtica eqüestre, fou destruït, i va haver de traslladar-se amb la seva dona a Fürstenberg, realitzant llavors figures de porcellana per a la fàbrica d'aquesta població (anys abans ja havia treballat per a la de Rosenthal, fent el mateix). Especialitzat en temàtica eqüina, li agradava copsar la musculatura del cavall en moviment, de vegades buscant la relació amb el seu genet. Així doncs, aquesta obra (amb paral·lelismes a l'«*Amazona*» (1897) de Franz von Stuck o també la «*Valquíria*» de Sinding, d'aquesta mostra), és representativa del seu art. Hi ha una altra obra, l'«*Amazona moribunda*», que sembla la resolució d'aquesta, amb una moviment oposat, de col·lapse, de manera que ambdues es complementen en alludir a la vida i la mort.
J.C.B.

Antonin Injalbert (Béziers, 1845 – París, 1933)

Fill de picapedrer, començà guanyant-se la vida treballant d'ebenista a París, tot entrant pocs anys després a l'Acadèmia de Belles Arts. El 1874, gràcies al seu «*Orfeu*», aconseguí per unanimitat de vots el Grand Prix de Roma, el que li va permetre viatjar a la Ciutat Eterna i

quedar fascinat amb l'obra de Miquel Àngel i Bernini. Al Saló de 1878 va sorprendre a tothom per l'exacerbat realisme del seu «*Crist a la creu*», que provocà que fins i tot alguns ho titllessin d'indecors. Una part important de la seva obra beu del Barroc (Puget, Rubens), expressat de manera desenfrenada i una mica explícita, fonamentalment en la temàtica de sàtirs i nimfes, de la qual fou el principal especialista en la França de la *fi-de-segle*. Fou autor igualment de nombrosos bustos femenins, entre els quals destaca el de «*La República*», arran d'un encàrrec estatal i de la que hi ha nombroses versions; així com el de la Fundació de les Arts i els Artistes.
J.C.B.

Georges Iselin (Clairegoutte, 1877 – Épinay-sur-Seine, 1952)

Fill de l'escultor oficial de Napoleó III i del Segon Imperi, Henri-Frédéric Iselin, Georges conreà un estil també fidel al cànon acadèmic. Realitzà retrats i escultures representant la vida rural i la seva gent, així com de tipus religiós, amb destinació a catedrals sud-americanes, especialment a Caracas. Com molts altres escultors de la seva generació, li tocà fer igualment monuments als morts de la Primera Guerra Mundial. Aquesta maternitat, i sense saber la seva data exacta d'execució, podria mostrar les conseqüències de la Gran Guerra entre les famílies, amb la multiplicació de vídues i orfes davant la mort massiva d'homes al front.
J.C.B.

Jules Jouant (París, 1882 – ?, 1921)

Alumne de l'Escola de Belles Arts de París, fou ajudant de Rodin. Destacà com a escultor-decorador *Art Nouveau*, tot col·laborant amb, entre d'altres, els germans Daum i els fonadors Barbedienne. A més de Chopin, retratà altres compositors genials del segle XIX, com Beethoven i Wagner. També fou professor d'art a l'Escola Boule de París.
J.C.B.

Bohumil Kafka (Nová Paka, 1878 – Praga, 1942)

Un dels escultors txecs més importants de la *fi-de-segle*. Després d'estudiar a l'Escola d'Escultura en Hořice, anà a l'Escola d'Arts Decoratives de Praga, on fou alumne de Sucharda, i a l'Acadèmia de Belles Arts, on tingué a Myslbek de mestre. La seva obra presenta molt sovint un alè simbolista, executada en un estil potent i espontani, probablement per haver estat alumne de Rodin a París. *Cigne mort* (1900) es considera la seva primera obra madura i personal, mentre que una de les seves peces mestres és la ingràvida *La Somnàmbula* (1906). Els últims anys de la seva estada a París, on gaudí de reconeixement, s'interessà per les propostes de Maillol i Bourdelle. Però en tornar a Txèquia, progressivament adoptà les formes de la tradició realista txeca, visible en l'evolució dels seus retrats i monuments. És el cas d'aquesta *Estàtua eqüestre de Jan Žižka*, reducció a escala de la seva monumental obra –una de les

estàtues eqüestres més grans del món (fa nou metres)-, aixecada el 1950 al turó Vítkov i que domina la ciutat de Praga, al mateix lloc on aquest general va lliurar una batalla.

J.C.B.

Richard Klein (Munic, 1890 – Weßling, 1967)

Alumne de Franz von Stuck en l'Acadèmia de Belles Arts de Munic, des de 1935 fou director de l'Escola d'Arts Aplicades d'aquesta mateixa ciutat. Aquest reconeixement fou possible perquè ben aviat es convertí en un dels artistes afins al règim nazi, tot figurant a la «Gottbegnadeten-Liste» (o Llista dels beneïts per Déu, on hi havia els artistes reconeguts pels seus mèrits pel govern de Hitler). De fet, a més d'escultor, fou pintor de tendències classicistes i un dels favorits d'aquest dictador. Per aquest motiu, la seva obra es va poder contemplar a la «Gran Exposició d'Art Germànic», que tingué lloc el 1937 a la Casa d'Art de la seva ciutat natal. A més a més, contribuí al règim mitjançant decoracions i altres tipus de comandes. La seva «*Leda i el cigne*» segueix la seva línia classicista, de temàtica mitològica i que tant agradava als nacionalsocialistes, amb una lleugera simplificació a la manera *Art Déco*.

J.C.B.

Fritz Klimsch (Frankfurt, 1870 – Friburg, 1960)

Pertanyent a una nissaga d'artistes, estudià a l'Acadèmia de Belles Arts de Berlín, on fou alumne de Fritz Schaper. El 1898 fou un dels membres fundadors de la Secession de Berlín. Durant la seva lluna de mel a París, tingué oportunitat de conèixer personalment l'obra de Rodin, que el va impressionar per la seva expressivitat i vivacitat. Al costat de Rodin, el seu altre gran referent fou Adolf von Hildebrand que, enfront l'escultor francès, representava l'equilibri i la serenitat. Tots dos escultors, conjuntament amb els seus viatges a Itàlia i Grècia, expliquen el seu estil i evolució: va començar fent escultures *Art Nouveau*, per anar depurant el seu estil envers un classicisme, sobretot a partir de 1933. Això provocà que els nazis s'apropriessin del seu estil, que el consideressin com un artista genial, i l'incloguessin en la seva «Gottbegnadeten-Liste»; de fet, participà en la «Gran Exposició d'Art Alemany» que van organitzar aquests, i va rebre el 1940 la Medalla Goethe en reconeixement al seu art.

J.C.B.

Georg Kolbe (Waldheim, 1877 – Berlín, 1947)

Un dels més importants escultors alemanys del segle XX, gràcies a una obra que beu del Nou Classicisme, fins al punt d'ésser considerat el «*Maillol germànic*». Començà estudiant pintura, però ben aviat durant una estada a Roma decidí ser escultor. La seva revelació tingué lloc el 1912 amb «*La ballarina*», probablement la seva obra més po-

pular i important. Dins d'aquesta línia cal ubicar la seva col·laboració amb l'arquitecte Mies van der Rohe el 1929, quan executà «*Alba*» per al Pavelló Alemany de l'Exposició Universal de Barcelona. La seva relació amb l'Alemanya nazi resulta encara problemàtica, car, malgrat la seva aparent indiferència envers els nacionalsocialistes, el seu estil fou molt admirat per aquests i fou inclòs en la «Gottbegnadeten-Liste», a més de fer un retrat a Franco; en canvi, de l'altra banda, defensà artistes considerats llavors com a «*degenerats*». També fou gravador i il·lustrador, incidint en el tema de la dansa. Respecte a l'obra del MEAM, no disposem de gaire informació; tan sols que el 1923 li va fer un bust a August von Thyssen, el que demostra un lligam amb aquesta família.

J.C.B.

Henryk Kossowski el Jove (Cracòvia, 1855 – París, 1921)

Deixeble del seu pare, que era escultor i professor a l'Escola de Belles Arts de Cracòvia (1873-1876) –al costat de Marceli Guyski–, poc després se'n va anar a París, on entre altres mestres tingué Mathurin Moreau. Exposà internacionalment a París, Viena, Lviv i Varsòvia, però especialment a la seva ciutat natal, Cracòvia, entre el 1882 i el 1921. Guanyà una medalla de bronze a l'Exposició Universal de París de 1900. S'especialitzà en el retrat, però sobretot en estatuetses crisoel·fantines amb importància del daurat, generalment de tipus anecdòtica, si bé de vegades apareix la influència de l'*Art Nouveau*.

J.C.B.

Francesco (o Francis) La Monaca

(Catanzaro, 1882 - Washington, 1935)

De jove s'allistà a l'exèrcit. Gràcies a l'obtenció d'una beca, el 1903 marxà a París, on fou deixeble d'Injalbert a l'Escola de Belles Arts. Malgrat les seves relacions amb Picasso, Matisse i Modigliani, no seguí el seu camí avantguardista, mantenint-se tot fidel a la tradició. De fet, el 1908 començà a exposar i a treballar de manera continuada. Durant la Gran Guerra, començà la pràctica de la pintura i es guanyà la vida com a corresponsal de guerra amb les seves il·lustracions (les signava Lemoine). El 1932 obrí el seu taller a Roma, a la Plaça Salustio, on atenia les nombroses comandes que rebia. Fou un dels grans retratistes internacionals de l'època, si bé també conreà la temàtica d'ambientació orientalista o en el món clàssic, com en la peça que exposem.

J.C.B.

Raoul Lamourdedieu (Fauguerolles, 1877 – *id.*, 1953)

Format a l'Escola de Belles Arts de Bordeus, on ingressà el 1894, s'inicià de manera paral·lela al treball de l'escultura en fusta. Més endavant completà el seu aprenentatge a l'Escola de Belles Arts de París, on es-

devingué deixeble d'Alexandre Falguière i d'Alexandre Charpentier. El 1900 participà en la decoració escultòrica del Grand Palais i d'ençà aleshores presentà la seva obra a nombroses exposicions. A nivell temàtic, l'artista acostumava a fer un tipus de peces intimistes, com el nu recollit a la present mostra, però també dugué a terme diverses obres de caràcter monumental i es dedicà al disseny de medalles. Tot seguint la línia de la tradició figurativa, les seves formes, altrament, van rebre la influència de Rodin, de Bourdelle i de Maillol. El 1930 assolí un càrrec de docent a la mateixa Escola de Belles Arts.
I.G.V.

Paul Landowski (París, 1875 – Boulogne-Billancourt, 1961)

Escultor francès descendent de la noblesa polonesa i amb una excel·lent formació humanística, assistí a les classes de Jules Lefebvre a l'Acadèmia Julian, per a 1895 entrar a l'Acadèmia de Belles Arts com a alumne de Barrias. Una de les seves primeres obres rellevants fou el seu «*David combatent*», car amb ella guanyà el Grand Prix de Roma el 1900 (una altra versió es pot contemplar al museu que porta el seu nom a París). En les seves creacions Landowski demostra un gran coneixement de l'anatomia, fruit de l'interès que tingué des de sempre, i d'aquí les seves visites habituals de jove a les disseccions de l'Escola de Medicina de París. Després de la Primera Guerra Mundial, va rebre multitud d'encàrrecs, molts per recordar a les víctimes del conflicte. Però sense cap dubte, la seva obra més popular internacionalment és el «*Crist Redemptor (o de Corcovado)*» (1921-1926), que corona aquest turó a Rio de Janeiro.
J.C.B.

Raoul Larche (Saint-André-de-Cubzac, 1860 – París, 1912)

Deixeble d'Alexandre Falguière a París, debutà als salons parisencs el 1884. Malgrat que treballà molt estretament amb el seu germà Édouard, que era arquitecte, avui dia se li recorda fonamentalment per la seva visió de «*Loïe Fuller dansant*», que ha fet d'ell un dels escultors per antonomàsia de l'*Art Nouveau*. Aquesta imaginació en *coup de fouet* apareix en altres creacions seves, com «*Arribant a l'èxtasi*» o aquesta «*Tempesta i els seus núvols*», en les quals mostra dones agitant-se per mostrar estats d'ànim, sovint en relació amb elements de la natura. Tot i així, el tractament que hi ofereix del tema és força violent, únic en la seva carrera, i allunyat, per tant, de la visió més amable de les seves dones-flor com «*Les violetes*»: això provocà l'estupefacció del públic i de part de la crítica, que no la va comprendre, quan l'exposà el 1899. No obstant això, Henri Rochefort la va elogiar i considerar una peça magistral, digna hereva de Miquel Àngel. Aquella versió fou adquirida per l'Ajuntament de París, mentre que una altra de tres metres d'alçada s'exhibí durant l'Exposició Universal de 1900.
J.C.B.

Pierre Le Faguays (Rezé, 1892 – París, 1962)

Alumne de Vibert a l'Escola de Belles Arts de Ginebra, fou membre de grups com *La Stèle* i *Évolution*, exposà habitualment al Saló d'Artistes Francès, i va rebre una medalla d'honor francesa el 1927. Treballà per a la casa Goldscheider i després de la Segona Guerra Mundial, es reconvertí com a pintor de Montmartre. Les seves obres més preuades són les que el lliguen amb l'*Art Déco*, amb figuretes sovint elaborades a la manera crisoelefantina o amb materials preciosos, que evoquen el món de les tanagres si bé posades al dia, com ara un estil més simplificat en la seva angulositat i planitud, o mitjançant un pentinat modern a les seves ballarines, pla, curt i/o recollit a *lo garçon*. Això ha fet que se li relacioni habitualment amb Chiparus o Max Le Verrier, aquest darrer el seu millor amic i qui li va ajudar en la concepció i fosa d'algunes de les seves peces (fet que dificulta l'atribució). A més a més, en ocasions signava sota pseudònim –és el cas, per exemple, de la seva *Gimnasta* com a Pierre Laurel-, tot i que els més freqüents són Fayral o Raymond Guerbe (a partir dels cognoms matern i de la seva dona). La seva *Mènade* recorda la *Bacant i Bacus nen* de Frederick MacMonnies (1893-4, The Metropolitan Museum of Art, Nova York).
J.C.B.

René Letourneur (París, 1898 – *id.*, 1990)

El 1916 ingressà a l'Escola de Belles Arts de París, i començà a treballar al taller d'Antonin Mercié. L'esclat de la Primera Guerra Mundial, però, va interrompre la seva formació. Aquesta no fou represa fins el 1921, data en què tornà a ser admès a l'Escola de Belles Arts, aquest cop, sota la tutela de Jean Boucher. Aquell mateix any obtingué el Premi Chenavard i, el 1925, la medalla d'or de l'Exposició de les Arts Decoratives. El 1926, després de ser guardonat també amb el Grand Prix de Roma, es traslladà a la Vil·la Médici i hi residirà fins el 1930. El contacte, primer amb l'estatuària italiana, i després, amb la grega, determinà l'orientació definitiva de la seva estètica. Les seves obres, especialment els nus femenins, beuen de fonts clàssiques, a fi de reflectir una serena sensualitat. Entre el 1944 i el 1947 començà a treballar en marbre, esdevenint aquest, a partir d'aleshores, el seu material predilecte.
I.G.V.

Max Le Verrier (Neuilly-sur-Seine, 1891 – París, 1973)

Fill d'un joier parisenc, de jove destacà en el món de l'aviació. Participà activament durant la Primera Guerra Mundial, moment en què va reprendre la seva primerenca vocació escultòrica, tot retratant els seus col·legues, fent amistat amb artistes i matriculant-se a l'Escola de Belles Arts de Ginebra. Aquí va conèixer Pierre Le Faguays, escultor com ell i que esdevingué un dels seus millors amics. Després del conflicte,

s'establí a París, on obrí un taller propi i on conreà al començament una escultura animalística de tipus *Art Déco*. Ben aviat, diversificà la seva producció, que fou ben preuada –aconseguí una medalla d'or a la famosa «Exposició Internacional de les Arts Decoratives» de París de 1925–. Dins d'aquesta època cal situar aquestes tres peces, molt representatives del seu art: així, per exemple, «*Gràcia*» deriva de la seva obra mestra «*Claredat*» (1928), on ja combinava dansa i ritme mitjançant el joc del cos amb una bola.
J.C.B.

Jacques Loysel (Courcelles-de-Touraine, 1867 – París, 1925)

Pertanyent a l'alta burgesia francesa –va néixer al castell de Vivier des Landes, propietat de la seva família–, al principi volgué ser pintor, tot essent deixeble de Constant Troyon i de Théodore Rousseau. Quan canvià d'idea i pensà en ser escultor, viatjà a París i estudià a l'Escola de Belles Arts, on fou deixeble d'Henri Chapu i Antonin Mercié. Al llarg de la seva vida, va rebre diferents reconeixements, entre ells una medalla a l'Exposició Universal de París de 1900. Si bé la seva obra mestra «*La gran neurosi*» (1896) l'apropà als interessos del Simbolisme –en la seva interpretació de les teories de la histèria per Charcot i les seves pacients de la Salpêtrière–, en general la seva producció s'emmarca en una línia més classicista: fou l'autor d'incomptables estatuetes de ballarines que li van valer el títol de «*le sculpteur des danseuses*», tal com va aparèixer en un article monogràfic que Hughes Balagny li dedicà el 1912 a les pàgines de la *Revue Moderne*. En elles destaca el tractament del cos femení, especialment mitjançant el tema de la dansa, el bany o la gimnàstica.
J.C.B.

August Maillard (París, 1864 – Neuilly-sur-Seine, 1944)

Cursà els seus estudis a l'Escola de Belles Arts de París, formació que completà al taller d'Alexandre Falguière. Compaginà la seva carrera com a escultor amb la de docent al mateix centre on s'havia educat. Molt actiu a les exposicions nacionals de França, concorregué sobretot al Saló d'Artistes Francès i al Saló d'Hiver. Bona part de la seva producció es troba centrada en l'escultura commemorativa i la retratística. Morí accidentalment, a causa d'una bala perduda, durant els combats per alliberar París de l'ocupació alemanya, al final de la Segona Guerra Mundial.
C.R.S.

Aristides Maillol (Banyuls de la Marenda, 1861 – *id.*, 1944)

Maillol és un dels escultors europeus més destacats de la seva generació, i exercí una influència molt important sobre la pràctica posterior de la disciplina. El seu estil, el Nou classicisme, presenta una versió renovada i sintètica del bagatge clàssic, especialment, el grec.

Dedicat a la pintura, la ceràmica i el tapís als inicis de la seva carrera, s'orientà vers l'escultura de resultes d'una afecció ocular. Fou pràcticament un autodidacta, i en la seva formació tingueren un pes molt rellevant els seus companys artistes: Antoine Bourdelle, Paul Gauguin i Maurice Denis. La dona mediterrània és al centre de la seva producció, en la que destaquen obres com «*Mediterrània*» (1902), «*Acció encadenada*» (1906) o «*Monument a Cézanne*» (1912-1925). Fou considerat un mestre per a molts artistes i intel·lectuals noucentistes, amb els que mantingué relació. Al seu taller, hi col·laboraren escultors com Joaquim Claret i Ricard Guinó. El Museu Maillol, que conserva la seva obra, es troba a París i a Banyuls, la seva població natal. La model de l'obra del MEAM fou probablement la seva musa, Dina Vierny.

C.R.S.

Charles Malfray (Orleans, 1887 – Dijon, 1940)

Després d'aprendre el modelatge en pedra en el taller del seu pare, va ingressar a l'Escola de Belles Arts d'Orleans. El 1907, tres anys després de traslladar-se a la capital francesa, va començar a treballar sota les ordres de Jules Coutan, com a part de la seva formació a l'Escola de Belles Arts de París. Es va interessar per l'obra d'Antoine Bourdelle i, com tants altres artistes, va admirar profundament l'art de Rodin. L'horror de la Primera Guerra Mundial va marcar la seva creació, tal com veiem a la peça «*Silenci*», ja que hi va resultar greument ferit. A nivell general, tanmateix, l'artista es va inclinar cap al conreament del nu femení, especialment cap a finals de la seva vida. El 1922 va assolir un càrrec de docent en la recentment inaugurada Escola d'Arts Aplicades, on va tenir com a deixebles a Robert Wléricq, René Babin, Jean Carton, Raymond Corbin, Jacques Gestalder i Simon Goldberg. Arran de la seva sobtada mort, el 1940, el Saló de Tardor de París li va dedicar una important exposició retrospectiva.
I.G.V.

Jacques Marin (Brussel·les, 1877 – Nivelles, 1950)

Gràcies a l'obenció el 1897 del prestigiós Premi Godecharle, per a artistes novells, Marin endegà la seva carrera a nivell internacional. Centrat fonamentalment en el treball de la figura femenina, Marin la decantà a través de diversos llenguatges estilístics, prova del seu eclecticisme, des de la inspiració neo-grega fins a l'*Art Nouveau*, tot passant pel Nou classicisme. La seva obra mestra, «*Parella sobre la roca*», feta el 1907, és un bon exemple de la seva producció, que cal localitzar, bàsicament, a la seva Bèlgica natal. També és autor de nombrosos *bibelots*, composicions religioses i monuments a la guerra, i director de les Acadèmies de Tienen i Brussel·les.

C.R.S.

Alix Marquet (Oudan, 1875 – Nevers o Prémery, 1939)

Escultor, pintor i fins i tot crític ocasional, exposà habitualment al Saló de París, on deixà palès el seu estil ancorat en l'academicisme i els estils del vuitcents –ja assimilats pel gran públic–, mitjançant una tècnica virtuosa. Això es pot comprovar en resseguir les peces que hi anà presentant, des de «*No és de color de rosa*» del MEAM, mostrada l'any 1905 i amb la que obtingué una medalla de primera classe, gràcies al seu anecdotisme; o el projecte de tomba «*La fi d'un somni*», en el Saló de 1912, de connotacions simbolistes. Realitzà igualment nombroses escultures públiques i retrats de personalitats d'Oudan i Nevers, la seva ciutat de residència. Del *Nu femení* exposat a la present mostra, hi ha exemplars en altres materials. C.R.S.

René Paul Marquet (Port Louis, 1875 – ?, 1939 o 1947)

Estudià pintura i escultura amb Emmanuel Fontaine i Jean Falguière. Exposà al Saló d'Artistes Francès, tot guanyant una menció d'honor el 1909. Destacà fent escultures *Art Déco*, molt sovint crisolefantines, o si no, com en aquesta *Mènade*, tot fent-se ressò de modes de l'època, com ara el món de la dansa de l'antiguitat, reinterpretada mitjançant la visió d'allò dionisiac per Nietzsche i Isadora Duncan. J.C.B.

Jan i Joël Martel (Le Mollin, 1896 – París (un d'ells), 1966)

Germans bessons, escultors i decoradors, compartiren vivenda i taller, i solien col·laborar en la creació d'obres, per la qual cosa, sovint signaven simplement com a «Martel». La seva producció, inspirada en el Cubisme i de marcat accent *Art Déco*, inclou també projectes decoratius per a espais interiors, especialment àmbits domèstics. Foren membres fundadors de l'associació Unió d'Artistes Moderns. Són autors del conegut «*Monument a Claude Debussy*», a la plaça homònima de París, fet el 1932. C.R.S.

Raymond Martin (París, 1910 – Cachan, 1992)

Estudiant de l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics de París, on tingué com a professor a Jules Jouant, i de l'Escola de Belles Arts, fou igualment deixeble de Robert Wlérick, al qual admirà durant tota la seva vida. El 1932 organitzà la seva primera exposició a la Galeria Paquereau, que significà l'inici del reconeixement cap al seu treball. Molt aviat començà a rebre encàrrecs d'escultura pública i monumental. El seu pare, conscient del talent del seu fill, li construí un taller a Cachan, on treballà fins al final de la seva vida. En la seva obra s'adverteix la seva admiració cap a l'obra de Rodin i Miguel Àngel, a part de la de Wlérick i Despiau. Va tractar tant el nu femení com el masculí, si bé en aquest últim, com en aquest «*Vençut*», es pot apreciar el delicat treball de la musculatura, a la recerca de certa harmonia. J.C.B.

Enrico Mazzolani (Senigallia, 1876 – Milà, 1968)

Fill d'una família benestant, després d'una formació clàssica en la seva ciutat natal es traslladà a Roma, on entre el 1897 i el 1901 assistí a la seva Acadèmia de Belles Arts i fou ajudant d'Ettore Ferrari. En els anys successius desenvolupà una fecunda formació i col·laboració amb diferents forns i manufactures de ceràmica i terracota d'Itàlia, que el convertiren en un nom de referència en el seu país. En ambdós terrenys tractà el nu femení que, en els seus inicis, tingué la jove Maria Butti com a principal model: a la dècada de 1920 podria datar-se l'escultura del MEAM, gràcies al tall de cabell «single Bob», típic d'aquells anys i que actrius com Louise Brooks posaren de moda. Actiu entre Milà i Varese, s'ha considerat la seva obra mestra «*El càntic del sol*» (1925), grup que mostrava la seva admiració vers Gabriele d'Annunzio i que el mateix poeta lloà. Cap a mitjans dels 30, la seva escultura es tornà més robusta, enèrgica i simplificada, potser per conivència amb el grup Novecento. Després de la Segona Guerra Mundial, la seva fama decaigué i es considerà passat de moda. J.C.B.

Constantin Meunier (Etterbeek, 1831 – Ixelles, 1905)

Considerat el màxim exponent de l'escultura realista del segle XIX, en el seu vessant més social, Meunier fou pintor en els seus inicis. El seu coneixement de les dures condicions laborals i vitals dels miners de la regió de la Borinage, a Bèlgica, el portaren a reorientar la seva producció a favor dels obrers, primer amb pintura per, a partir de 1884, concentrar-se especialment en l'escultura, gràcies al reconeixement que obtingué en el seu moment, com demostra l'enorme influència que va exercir llavors entre escultors de tots els països. Moltes de les figures que modelà, com algunes de les que presentem, es tracten en realitat d'estudis per al seu frustrat «*Monument al Treball*», aixecat pòstumament en Laeken. Destaca el tractament vigorós dels seus treballadors, en què prima captar l'actitud i gestualitat d'una manera sintètica i directe. Si amb «*El pudelador*» es revelà en el seu moment com a excepcional escultor, amb «*El descarregador*» donà amb una de les imatges icòniques de la Revolució Industrial vuitcentista. J.C.B.

Carl Milles (Lagga, 1875 – Lidingö, 1955)

Considerat un dels grans escultors suecs del segle XX, executà una obra de caire monumental, sobretot fonts, on demostrà el seu virtuosisme amb materials pesats tot donant una sensació de lleugeresa, de manera que les seves figures sembla que flotin. Malgrat que el seu repertori begui de la mitologia clàssica i cristiana i de la història sueca, el seu estil, sempre figuratiu, rep influències de l'escultura grega arcaica, l'etrusca, així com d'altres cultures atàviques. Els seus darrers anys els passà al seu estudi a Millesgården, a una illa a prop d'Estocolm, avui

dia convertida en museu. Entre les seves obres més reeixides, hi ha l'estàtua de «Posidó» a Göteborg o el conjunt d'«Orfeu», a l'entrada de la Sala de Concerts d'Estocolm. «*La lluita per la Vida*», en canvi, correspon als seus inicis, on es fa palesa la influència de Rodin, de qui fou deixeble des del 1897, i fins i tot de Meunier. D'altra banda, és una obra de connotacions autobiogràfiques, quan Milles arribà a París i lluitava per sobreviure a la seva pobresa.

J.C.B.

George Minne (Gant, 1866 – Laethem-Saint-Martin, 1941)
Considerat un dels grans noms de l'escultura simbolista, gairebé un precedent de l'Expressionisme d'Egon Schiele i del segle xx, fou molt apreciat per part dels escriptors del mateix moviment a Bèlgica, especialment Maeterlinck, del que il·lustrà algunes de les seves obres. Tot i la seva admiració per Rodin, s'arriscà en trobar la seva pròpia veu, que començà a materialitzar-se a partir de 1895, quan desenvolupà els seus característics adolescents nus, introvertits, fràgils i famèlics, la seva màxima expressió seria «*La font dels agenollats*». «*El petit ferit II*» (1898) és, doncs, un perfecte exemple del seu estil, corresponent a la seva millor època, amb la particularitat de tractar-se de la seva única peça feta en iveri (n'hi ha també versions en marbre, bronze o pedra): en ella, Minne cerca l'expressió del dolor interior, a partir de la ferida emocional expressada mitjançant una geografia del gest.

J.C.B.

Paul Moreau-Vauthier (París, 1871 – Ruffigny, 1936)
Pertanyia a una família d'artistes, la major part escultors, com el seu pare Augustin. El seu primer reconeixement vingué amb l'estàtua de «*La parisenca*», que coronava la Porta Binet del recinte de l'Exposició Universal de París de 1900. Una part important de la seva obra són monuments als morts de la Primera Guerra Mundial i de tipus commemoratiu: en aquest sentit, és el creador de les «*fites Vauthier*» (1921-1927), disposades en la línia del front on tingué lloc l'última contesa de la Gran Guerra, el 18 de juliol de 1918. La seva producció en general cal inscriure-la dins dels canons del gust burgès i acadèmic del segle XIX.

J.C.B.

Hans Müller (Viena, 1873 – *id.*, 1937)
Fill del també escultor Franz Xavier Müller, estudià a l'Escola d'Arts Aplicades i a la Acadèmia de Belles Arts de Viena. Durant la Primera Guerra Mundial ocupà un càrrec militar que no evità que s'hi dedicués durant aquells anys. S'especialitzà en escultura monumental, aplicada a edificis i de caire funerari, segons un Realisme academicista permeable a vegades a les noves tendències que aportà la Secession vienesa. De les tres peces que exposa el MEAM, l'escultura equestre

ha tingut diverses altres interpretacions, i es diu que potser la seva iconografia caldria buscar-la en el *Llibre de la caça* de Gaston Febus; fos com fos, la vessant equestre és present en altres peces seves, com *Cangrande I della Scalla, cavaller de Verona*. Igualment, retratà a personalitats il·lustres del passat –Voltaire, Mozart o Beethoven–, però també del seu temps, com ara Richard Wagner (una versió al MNAC).

J.C.B.

Wilhelm Neuhäuser (Katzhütte, 1885 – Dachau, 1960)
Estudià en primer lloc a l'Escola d'Arts i Oficis de Coburg, Dresden i Munic, i després a l'Escola d'Art d'aquesta darrera ciutat, on fou alumne del pintor *animalier* Heinrich von Zügel. A partir de 1919, i després del seu servei militar, fou membre de la colònia d'artistes de Dachau, on visqué. La seva obra se centrà especialment en el disseny de figures d'animals i nens en ceràmica vidriada, per a diverses manufactures de porcellana. No obstant això, aquesta màscara és probablement de les seves creacions més conegudes i menys característiques. Anys després, la seva filla n'escrigué que havia estat feta per petició d'un familiar del filòsof, i que es documentà especialment amb fotografies i llegint els seus assajos. Una altra versió es conserva a l'Arxiu Schopenhauer de la Biblioteca de la Universitat de Frankfurt.

J.C.B.

Louis Henri Nicot (Rennes, 1878 – París, 1944)
Fill predilecte de la seva població natal, estudià en la seva Escola de Belles Arts, abans d'acabar la seva formació a la de París. Arribà a ser professor de l'Escola d'Arts Aplicades Olivier-de-Serres de París. Dins de la seva producció, executada segons uns paràmetres acadèmics, trobem retrats, algun monument als caiguts en la Primera Guerra Mundial, escultura aplicada a l'arquitectura (Palau de Justícia de Rennes), així com tot un seguit de figures de ceràmica, representant tipus tradicionals de la regió, dissenyades per a la manufactura Henriot de Quimper. De l'obra exposada al MEAM, típic exemple d'escultura presentada al salons parisencs, hi ha una altra versió posterior, encara que anterior a 1911, conservada al museu de belles arts de la seva ciutat.

J.C.B.

Élie Ottavy (Lyon, 1887 – París, 1951)
Recordat fonamentalment avui dia per la seva participació en monuments commemoratius, com ara diferents monuments als morts de diversos indrets de França, especialment al Rosselló, durant la seva joventut fou alumne de Mercié, Dubois i Jean Boucher. En la seva vessant d'escultor de petit format, excel·lí en la creació de bronzes de saló d'estil *Art Déco*, amb temàtiques exòtiques i amb gran ornamentació.

C.R.S.

Miroslav Pangrác (Rakovník, 1924 – *id.*, 2012)

Després d'acabar els seus estudis primaris, s'uní al taller de ceràmica de František Nonfried, a la seva ciutat natal; molt aviat començà a fer les seves primeres escultures i retrats en fang. En acabar la Segona Guerra Mundial, entrà a l'Acadèmia de Belles Arts de Praga, sota la direcció de Jan Lauda i Karel Pokorny. A més dels seus retrats de figures eminents del seu país, dominà com ningú el retrat infantil, mitjançant un estil fidel a la tradició realista txeca. En els 60, es presentà al concurs de disseny d'un monument commemoratiu al músic František Škroup. El seu projecte, una nena amb un violí, guanyà la convocatòria, i avui dia es pot contemplar al cementiri general de Crooswijk a Rotterdam (1961). De fet, l'escultura del MEAM recorda a la seva obra intitolada «*Música*» per aquest monument –si bé porta una arpa–, així com a *Noia amb violí* d'aquell mateix any, tot i que difereix la posició de l'instrument musical.

J.C.B.

Franz Peleschka-Lunard (Viena, 1873 – ?, dècada de 1930)

Escultor d'origen austríac força desconegut avui dia, se sap que vers el 1907 era actiu a Berlín. Si bé el seu bust de *Beethoven* (1904), conservat en la Casa-Museu del compositor a Bonn, és probablement la seva obra més coneguda i amb l'existència de nombroses versions, destacà fonamentalment amb *bibelots*, executats segons els paràmetres de l'*Art Nouveau*.

J.C.B.

Paul Philippe (Thorn, 1870 – París, 1930)

Tot i el seu origen polonès, el 1900 ja el trobem a París, on fou deixeble de Larroux. Ben aviat fou conegut per les seves estàtues de ballarins rusos i nus femenins en estil *Art Déco* (trets perceptibles en l'escultura exposada al MEAM, de la qual hi ha edicions en altres materials), que exposà habitualment amb èxit als salons parisencs. A més a més, en voler ampliar el seu mercat en Amèrica, exhibí igualment la seva producció a Nova York, a través de les Galeries Gorham.

J.C.B.

Alfredo Pina (Milà, 1883 o 1887 – Mesves-sur-Loire, 1966)

Si bé estudià a l'Acadèmia Brera de la seva ciutat natal, fou al París d'entreguerres on es va consagrar, sobretot després de l'èxit de la seva mostra a la Galeria Allard el 1920. Posteriorment tornà al seu país, en guanyar un concurs internacional convocat per Mussolini per al disseny d'una tomba de Dante a Roma, la seva obra mestra, malgrat que aquest projecte quedà truncat després de la Segona Guerra Mundial. El seu estil denota la influència de Rodin, de qui fou deixeble, mitjançant formes abruptes i inacabades, combinació de materials diferents, cossos retorçats de passió o dolor, i un to impenitós, perceptible especialment

en els seus nus; en ocasions, fins i tot arriba a recordar Bourdelle, amic i veí de taller el 1914, com a l'«*Hèracles arquer*». Una de les seves primeres obres importants –i més reproduïdes– és el seu «*Bust de Beethoven*», modelat a Montpeller durant la Gran Guerra, del qual n'hi ha diversos exemplars (una de les primeres foses al Musée Fabre, i una altra adquirida a la Biennale de Venècia de 1920).

J.C.B.

Albert Poels (Berchem, 1903 – Borgerhout, 1984)

Escultor, medallista i dissenyador de joies, provenia d'una nissaga d'artistes i, de fet, el seu pare fou el seu primer mestre. Estudià a les acadèmies d'art de Berchem i Anvers, aquesta última ciutat on treballà fonamentalment. Realitzà tota mena d'obres, tant retrats com monuments o escultura funerària, així com aplicada a l'arquitectura. Destacà igualment en el seu vessant d'*animalier* i el vinculat amb el folklore del seu país. Després d'una etapa en què temptejà solucions properes al Cubisme, tornà a la figuració més o menys tradicional, si bé tot donant més émfasi a la simplificació volumètrica, mitjançant formes conveses, com es pot apreciar en aquest «*Desig*» (1952).

J.C.B.

François Pompon (Saulieu, 1855 – París, 1933)

Quan es traslladà a París, aquest escultor entrà en el taller de Rodin com a ajudant seu, el 1890. De tota manera, ja tenia un bagatge, car ja havia debutat al Saló el 1879. Aquest «*Bust d'André Leproust*» (1904), que no té res a veure amb la seva coneguda faceta d'*animalier*, fou executat un any abans que tendis cap a la simplificació, que seria el tret distintiu del seu estil més característic, és a dir, superfícies polides i sense detalls anecdòtics, visibles en els seus animals. Aquí, doncs, encara es mostra tradicional, en el presumpte retrat d'aquest nen a l'edat de nou anys. Al museu de la seva ciutat natal, es conserva una màscara del mateix model i del mateix any.

J.C.B.

Louis Prost (Lyon, 1876 – París, 1935)

Escultor del qual es desconeix pràcticament tot, estigué estretament vinculat a la seva ciutat natal, on va créixer, es va formar i va arribar a ocupar llocs rellevants en diferents institucions de tipus acadèmic. És un perfecte exemple de la pervivència dels models academicistes a la perifèria francesa i, per tant, en la seva variada obra podem trobar des de retrats, monuments i escultura aplicada, fins a temes de tipus mitològic o al·legòric, com «*La mort de Narcís*» (1906) o «*Joventut*». Aquesta peça de la Fundació de les Arts i Els Artistes és paradigmàtica, doncs, de la seva manera de fer.

J.C.B.

Guglielmo Pugi (Fiesole, c. 1850 – ?, 1915)

Com Cipriani, Romanelli i d'altres, es tracta del típic escultor italià de la segona meitat del segle XIX que s'especialitzà en fer un tipus d'escultura decorativa, moltes vegades en marbre que, a mesura que s'acostava a la *fi-de-segle*, es tornà cada cop més dolça i suau, d'acord al gust *Art Nouveau*. De fet, com tants d'altres, tingué un taller molt actiu a Florència des de 1870, tot produint obres en part per a llur exportació. La seva tasca fou perpetuada a *posteriori* pels seus fills. Moltes de les seves creacions s'exhibeixen al museu de Volterra.
J.C.B.

Joseph Rivière (Tours, 1912 – Bordeus?, 1961)

Format a Bordeus, a l'Acadèmia de Belles Arts de la ciutat i al taller d'artistes locals, per més tard passar a l'Escola de Belles Arts de París. Rivière obtingué un èxit primerenc, i li foren atribuïdes diverses borses de viatge que el dugueren, entre d'altres indrets, al nord d'Espanya. Protegit de Charles Despiau, l'obra de Rivière manté paral·lelismes evidents amb la del seu mentor, tant a nivell formal com estètic. Així mateix, les formes rotundes i volumètriques recorden a Bourdelle i Franz Metzner, tot donant de resultes una reinterpretació primitivista del classicisme. Fundador del Saló de l'Escultura Jove, el seu treball com a promotor el va dur a ser nomenat Cavaller de la Legió d'Honor el 1959. A la seva mort el 1953 li foren consagrades diverses exposicions, i el 1980, una retrospectiva al Saló de Tardor.
C.R.S.

Théodore Rivière (Tolosa, 1857 – París, 1912)

Escultor academicista i anecdotista de la Tercera República, es formà a Tolosa i a París. Després de viatjar a Cartago, triomfà amb temes orientalistes, d'entre els que destaca el seu gran grup crisoelefantí «*Salambó*» (1895, Musée d'Orsay, París); amb tot, acostumava a treballar-ne en un format tipus *biblot* i amb afany clarament decoratiu, en ocasions fent ús de la policromia. Igualment conreà el retrat i el nu. A partir de 1900, tornà a l'escultura dels inicis, adaptada a monuments públics de França i Indoxina. En el cas d'aquest estudi per a un «*Monument a Ludwig van Beethoven*» –que sembla mai es dugué a terme–, Rivière ens mostra el músic amb una figura femenina vetllada, la Inspiració, mentre que a l'altra banda, dues figures masculines ajudades li xiuxiuegen a cau d'orella sense que ell ho percebi, per remarcar la seva pèrdua d'audició. D'aquesta manera, Rivière se situa en la línia d'artistes atrets per la figura d'aquest compositor, a causa de la seva genialitat i la seva vida turmentada per la sordesa. Es podria associar amb la seva estàtua en guix de «*La Música*», que presentà al Saló de 1879.
J.C.B.

Auguste Rodin (París, 1840 – Meudon, 1917)

Un dels escultors més importants de la història de l'art occidental, es formà a l'Escola especial de dibuix i matemàtiques, s'especialitzà en l'escultura amb Antoine-Louis Barye i després amb Albert-Ernest Carrier-Belleuse, de qui esdevindrà ajudant. Des dels inicis de la seva carrera, Rodin demostrà una gran independència i inquietud per proposar una modernització de l'escultura, basada en l'expressió dels sentiments i la força del material. «*L'Édat de bronze*», de 1877, fou el seu primer gran èxit, a partir del qual, obtingué un gran volum de comandes i encàrrecs oficials. Els reconeixements que rebé al llarg de la seva carrera són nombrosos: Oficial de la Legió d'Honor el 1892, President de la secció d'escultura i sots president de la Société Nationale des Beaux-Arts, etc. La seva obra revolucionà profundament l'escultura occidental i sota el seu mestratge es formaren diverses generacions d'artistes. El seu legat és protegit pel Museu Rodin, amb seu a París i a Meudon.
C.R.S.

Paul Hippolyte Roussel (París, 1867 – *id.*, 1928)

Fou deixeble de Barrias i de Coutan a l'Escola de Belles Arts de París. El 1895 aconseguí el Grand Prix de Roma amb la seva escultura «*David, vencedor de Goliath, es portat en triomf per Saül*», el que li va permetre viatjar a la Vil·la Mèdici. Durant tota la seva vida, exposà molt sovint a París i a l'estranger. A la seva carrera, trobem tant busts i monuments executats segons un estil més oficial i acadèmic, mentre que altres peces s'apropen a l'*Art Nouveau*. En aquest sentit, destaca especialment l'escultura del MEAM, per la seva la combinació luxuriosa de materials i la composició sinuosa mitjançant *coups de fouet*, a partir del moviment de la serp i del cos de la dona. Tractà en alguna ocasió el tema de Cleòpatra, amb el que manté òbvies afinitats la peça que comentem.
J.C.B.

Constant Roux (Marsella, 1865 – *id.*, 1942)

Nen prodigi, sense cap tipus d'ajuda oficial es traslladà a París per estudiar a l'Acadèmia Julian i a la de Belles Arts, on fou deixeble de Barrias i Chapu. Després de diversos intents infructuosos d'aconseguir el Grand Prix de Roma, entrà a treballar en el taller de l'escultor arlesià Jean Turcan, on va concebre «*Maleït*», en realitat un trassumpte del seu estat anímic després dels seus fracassos acadèmics: exposat al Saló de 1892, va atreure l'atenció de la crítica, que li concedí la menció d'honor. Dos anys després intentà per darrer cop aconseguir el Grand Prix amb la seva obra mestra «*Aquil·les posant-se l'armadura proporcionada per Tetis*» (o «*La còlera d'Aquil·les*») (Acadèmia de Marsella), cosa que finalment fou possible i que esdevingué, dins de la seva minsa producció, la seva obra més popular. Això motivà la realització de

nombroses versions, com la del MEAM: de fet, la reducció a bust fou concebuda pel mateix artista i l'exposà el 1931 al Saló d'Artistes Francès, on fou adquirida per l'Ajuntament de Marsella.
J.C.B.

Alphonse Saladin (Epinal, 1886 – Le Havre, 1953)

Escultor de la Lorena, fou deixeble i ajudant de Rodin, l'obra del qual promogué i donà a conèixer a través de la seva labor com a conservador del Museu de Le Havre els anys 1920 i 1930. Durant aquesta etapa professional, Saladin aconseguí obrir sales dedicades a l'art modern, amb obres de Fautrier, Foujita i Vlaminck, entre d'altres. Solia treballar directament el material, sense ajuda de modelistes, fet que confereix a la seva obra una solidesa de conjunt particular. En aquest sentit, les seves peces destaquen per la rotunditat en les seves formes, que intenten transmetre una vida interior i pensament. S'especialitzà en el tema de la dansa.
C.R.S.

Richard Scheibe (Chemnitz, 1879 – Berlín, 1964)

L'artista es formà primer com a pintor a Dresden i Munic, i a partir de 1906 s'endinsà en l'àmbit de l'escultura. És precisament aleshores que conegué el també escultor Georg Kolbe, que influí sobre la seva obra –a l'igual que ho van fer Rodin i Aristides Maillol– i amb qui mantingué per sempre una estreta amistat. Un any mes tard viatjà a Berlín i entrà en contacte amb el cercle d'artistes aplegats al voltant de Gerhard Marcks, Walter Gropius i Max Pechstein. El 1914 esdevingué membre de la Secció berlinesa. A nivell iconogràfic, Scheibe començà conreant la representació d'animals, però després s'inclinà cap al modelat del nu, emprant el moviment del cos com a vehicle d'expressió de les emocions. Des de 1925 fins al 1933, quan els nazis pujaren al poder, exercí com a professor en l'Institut d'Art Städel de Frankfurt. Va rebre diversos reconeixements durant el Tercer Reich, i, un cop finalitzada la guerra, realitzà l'execució d'una peça figurativa per al Monument a la Resistència Alemanya.
I.G.V.

Johann (Hans) Scherpe (Viena, 1855 – *id.*, 1929)

Artista format a l'Acadèmia de Belles Arts de la seva ciutat natal, la seva vida i obra seguiren el patró de l'artista acadèmic (exposicions, guardons, carrera institucional com a professor, etc.) Al principi s'especialitzà en retrats i escultura aplicada a edificis, per donar pas a l'execució de monuments, que hom pot trobar a diferents racons de la Viena moderna de la Ringstrasse. Representant per antonomàsia del Realisme en l'escultura austríaca dels anys 90, advertim amb el canvi de segle, però, certa transició cap a l'*Art Nouveau*, del qual dona mostres aquest bust.
J.C.B.

Kurt Schmid-Ehmen (Torgau, 1901 – Starnberg, 1968)

Estudià a les Acadèmies de Leipzig i Munic. Entre les seves primeres obres importants destaca el bust del famós pianista Josef Pembauer, mestre de la concertista de piano Hetty Haelssig, futura esposa seva i a la qual retratà aquí ja com a Sra. Schmid-Ehmen. Es conegueren a principis dels anys 20 i es casaren el 1929. L'entrada de Schmid-Ehmen al partit nazi tingué lloc als anys 30, gràcies a la seva amistat amb l'arquitecte Paul Ludwig Troost, de qui va rebre els primers encàrrecs i qui li presentà a Adolf Hitler. De fet, fou el creador de l'àguila imperial, emblema del règim nazi. Tot i aquesta vinculació, després de 1948 fixà la seva residència a Starnberg, on seguí treballant fent tombes, obres figuratives, però sobretot retrats, gènere que apreciava, tal com afirmà («*No hi ha res que sigui més emocionant i interessant que el rostre humà*»). En aquest bust, destaca la simplicitat de formes, que recorda a l'art egipci i el realisme de les màscares funeràries.
J.C.B.

Victor Ségoffin (Tolosa, 1867 – *id.*, 1925)

Un dels darrers continuadors de l'esperit romàntic del segle XIX. A Itàlia admirà l'obra de Miquel Àngel, Bernini i l'escultura florentina del Quattrocento: un exemple de la influència del primer és «*El geni del Mal*», amb connotacions igualment romàntiques. No obstant això, ja la seva primera obra important, «*Orfeu perdent per segon cop Eurídice*», anunciava el seu estil més característic, barroc i ple de violent dinamisme, mitjançant el tractament dramàtic de les túniques, també present en la seva obra mestra, «*La Dansa Sagrada (o Guerrera)*», concebuda originàriament el 1903 per al Palau de l'Elisi amb la seva parella, «*La Dansa Profana*». La crítica valorà el tractament ancestral d'un tema clàssic, evocat en aquesta reducció a màscara en l'expressió desencaixada del rostre. Abans d'acabar el segle, el seu estil adquirí una ascendència rodiniana, visible a «*La suplicant*»: exposada al Saló de 1901, fou editada en bronze i biscuit de Sèvres i, de vegades, se l'ha relacionat amb Camille Claudel.
J.C.B.

Stephan Sinding (Trondheim, 1846 – París, 1922)

Juntament amb Niels Hansen Jacobsen, està considerat el gran escultor danès de la seva època (encara que nascut noruec, el 1883 es traslladà a Copenhagen i obtingué poc després la nacionalitat danesa). Tot i començar dret, aviat l'abandonà per estudiar art a Christiania; poc després marxà a Berlín per formar-se com a escultor amb Albert Wolff, i finalment a París. Ja a Noruega, patí la incomprensió del seu poble, en fer una obra massa moderna amb deutes a Paul Dubois i Rodin. Moltes de les seves escultures, però, foren comprades per Carl Jacobsen i es poden veure avui a la Ny Carlsberg Glyptothek. Aquesta «*Valquíria*» és una de les seves creacions més populars –hi una versió

monumental al parc Churchill, a Copenhaguen– i, amb la seva escultura anomenada «*Dos mortals*», es tracta de les favorites del seu autor, i resum dels seus dos estils, el Simbolisme i el Realisme respectivament. Igualment, se l'ha relacionat amb el seu fris sobre el Valhalla, en el qual incidia en la mitologia nòrdica i on cridava l'atenció les expressions de violència i energia, especialment en la representació de les amazones.

J.C.B.

Charles van der Stappen

(Saint-Josse-ten-Noode, 1843 – Brussel·les, 1910)

Representant de l'escultura oficial belga del segle XIX, la seva obra abraça des de l'academicisme i el Realisme fins a l'*Art Nouveau*; de fet, la seva obra més coneguda és d'aquest últim moment, el bust crisoelefantí «*L'esfinx misteriosa*» (1897), de la qual n'hi ha diversos exemplars i obra clau de la *fi-de-segle* a Bèlgica. Les obres del MEAM reflecteixen aquest eclecticisme. La primera peça cal emmarcar-la dins de la línia més realista, present en altres obres com «*Guanyaràs el pa amb la suor del front*» o «*Els constructors de les ciutats*». De fet, és un estudi parcial de l'ambiciós projecte de finals de la seva vida, dedicat al treball –similars als de Meunier i Dalou– i que no arribà a concloure; possiblement, una al·legoria de l'Agricultura. Pel que fa a la segona, «*La tirania de la Idea Fixa*», sembla un estudi previ de l'escultura en marbre del Szépművészeti Múzeum de Budapest, i més propera al Simbolisme, per la plasmació a la part inferior de la versió final, del pensament de la retratada, que li atorga un toc pertorbador.

J.C.B.

Milly Steger (Rheinberg, 1881 – Berlín, 1948)

De nena, la seva família la ingressà en un internat a Londres, on rebé les seves primeres lliçons d'art, posteriorment complementades amb l'assistència a diverses escoles locals d'Elberfeld, on va créixer. Ja de jove, l'escultor Karl Janssen li donà entre el 1903 i el 1906 classes particulars a Düsseldorf, davant la negativa de poder assistir a l'Acadèmia d'Art d'aquesta població pel fet de ser una dona. Juntament a Georg Kolbe, que descobrí en un viatge a Florència, els seus referents estètics eren Rodin, Maillol y Minne. El 1910 el mecenes Karl Ernst Osthaus li demanà escultures per decorar la façana del teatre de la vila de Hagen, fet que li donà notorietat i li permeté viure-hi durant un temps de la seva feina. Però amb la Gran Guerra la seva situació econòmica empitjorà i hagué d'emigrar a Berlín, ciutat on la que visqué fins a la seva mort, tot donant classes a la Unió d'Artistes entre el 1927 i el 1942. Algunes de les seves obres foren considerades «*degenerades*» pels nazis.

J.C.B.

Georges van der Straeten (Gant, 1856 – id., 1941)

Jurista de professió fins al 1882, aquell any fou alumne de Jef Lambeaux, per marxar l'any següent a París. Ben aviat s'especialitzà en la creació de bustos femenins, fets en bronze o terracota, on prima el caràcter frívol i joganer de les seves dones, hereves de l'esperit del segle XVIII, i que recorden de vegades o al seu col·lega Villanis o al seu amic el pintor Jan van Beers; així doncs, el seu estil cal situar-lo entre l'anecdotisme més neorrococó del segle XIX i l'avançada de l'*Art Nouveau*, tot essent en qualsevol cas un perfecte representant de l'escultura de la *Belle Époque*. Respecte a aquest bust, l'actriu Sarah Bernhardt possiblement fou el personatge més retratat del segle XIX –un exemple és l'altre bust també present en la mostra, obra de Berthoud–. De fet, ella mateixa també fou escultora i s'autoretratà.

J.C.B.

Jan Štursa (Nové Město na Moravě, 1880 – Praga, 1925)

Un dels fundadors de l'escola moderna txeca d'escultura, ja que evolucionà des del Simbolisme, Impressionisme i *Art Nouveau* (sota el signe de Rodin), a una obra més avantguardista amb influència del Cubisme. Com Kafka, estudià primer a l'Escola d'Escultura d'Hořice i després a l'Acadèmia de Belles Arts de Praga. «*Pubertat*» (1905) marca l'inici de la seva obra més personal, de forma que a l'any següent esculpí la seva «*Noia malenconiosa*», considerada una de les obres mestres de l'escultura txeca del segle XX. «*Ferit*», una de les seves creacions més populars –gairebé un símbol per al poble txec– i de la que realitzà moltes versions, és un resum del seu pas traumàtic per la Primera Guerra Mundial (1914-1916), on serví en el front. El seu origen cal buscar-lo en dibuixos fets el 1916 i la fotografia del cos d'un jove soldat penjat d'un filferro espinós: mitjançant una pose ridícula com de ballet, Štursa volgué expressar l'absurd de la guerra com a gran carnisseria. Hi ha una versió en la Národní Galerie de Praga.

J.C.B.

Alphonse Terroir (Marly, 1875 – París, 1955)

Alumne de l'Escola de Belles Arts de París, guanyà el Grand Prix de Roma el 1902 amb la seva escultura «*Ulisses naufrag*». En el seu *corpus* destaquen les obres al·lusives, tant iconogràficament com en estil o a nivell filosòfic, al món grec, gràcies a una tècnica sintètica i polida, que recorda Puvis de Chavannes –al qual admirava i amb qui compartí espai en el Panteó de París–, i que prefigurava el que posteriorment fou el corrent de retorn a l'ordre. La peça del MEAM es tracta d'una reducció parcial d'una de les seves obres més populars, el conjunt que, presentat amb èxit al Saló de 1912, s'instal·là deu anys després a la vora del Parc del Llac dels Cignes de Metz: representa a una parella d'amants que es besen, en un marc arquitectònic de ruïnes gregues, mentre a l'altre extrem un parell de nens toquen la siringa.

J.C.B.

Josef Thorak (Salzburg, 1889 – Castell de Hartmannsberg, 1952)
Juntament amb Arno Breker, fou l'altre escultor oficial del Tercer Reich i, com a tal, inclòs en la «Gottbegnadeten-Liste» (o Llista dels beneïts per Déu, on hi havia els artistes reconeguts pels seus mèrits pel govern de Hitler). El seu estil, d'arrels classicistes, encara que amb alguna estilització de llunyana influència expressionista, ja era present quan el 1922 presentà la seva estàtua «*El guerrer moribund*», en record als morts a la Primera Guerra Mundial. És per això que poc després cridà l'atenció del règim nazi i executà diversos encàrrecs, com estàtues monumentals representant tipus tradicionals alemanys o la decoració de l'estadi olímpic de 1936. Per la seva predilecció pel nu masculí, els seus alumnes li deien en broma «Professor Thorax». En el cas de «*La Llum*» (1944), tot i ser una dona, ens trobem amb la mateixa idealització, interès per l'anatomia i estilització de la resta de la seva obra, si bé amb un component al·legòric i ascensional, que la converteixen en una obra atemporal.
J.C.B.

Marcello Tommasi (Pietrasanta, 1928 – Lido di Camaiore, 2008)
Pertanyent a una nissaga d'artistes, es llicencià en Història de l'Art, si bé ben aviat es reconvertí en pintor i escultor. Considerat l'«*hereu simbòlic del Neoplatonisme del Quattrocento*», la seva obra traspuja l'amor envers el classicisme, tant a nivell formal –l'estatuària de l'antiguitat i del Renaixement– com de contingut –els mites grecs–. Ha cultivat, però, tot tipus de temàtica, sacra i profana, com ho demostren les dues escultures exposades: *El vençut* cal situar-lo dins del seu conjunt de nus masculins dramàtics, com els que conserva el MNAC; mentre que «*Ilària*» en realitat és el retrat d'una de les seves filles, com l'estàtua «*Carolina*» (1968), de la plaça Gabriel Pierné de París. Visqué i treballa entre París i Florència, ciutat en la que tenia el seu taller, que anteriorment havia estat el del seu admirat Cellini.
J.C.B.

Pedro Torre-Isunza (Badajoz, 1892 – Madrid, 1928)
Malgrat formar-se a l'Escuela de Bellas Artes de San Fernando de Madrid, fou l'aprenentge al taller de Mateo Inurria el que li va marcar de per vida. Va viatjar a Roma i París, on fou alumne de Lorenzo Coullaut-Valera. Un dels seus primers triomfs ho aconseguí amb la seva simbolista *Art Déco* «*Salomé*», que li va valer una segona medalla en l'Exposició Nacional de Bellas Artes de Madrid de 1922. Tanmateix, el seu estil habitual es caracteritza pel respecte a la tradició realista de l'escultura espanyola que van mantenir Julio Antonio o Victorio Macho, banyat d'un cert classicisme, que recorda en ocasions a Josep Clarà. En general, la seva obra gira sobre l'univers femení, tant nus com retrats, on demostra la seva saviesa en la captació psicològica. Respec-te això, li interessà igualment la dona de raça gitana, a la qual li dedicà

nombroses obres, com l'exposada al MEAM, retrat en realitat d'Agustina, model habitual per a molts artistes de l'època quan es desplaçaven a Granada.
J.C.B.

Victor Tournier (Grenoble, 1834 – París, 1911)
Malauradament, es tracta d'un escultor del que disposem poca informació. Amic de Rodin, sembla que el seu taller estigué a l'illa de Sant Lluís i que s'especialitzà en escultura ornamental, com per exemple a l'edifici de l'Ajuntament de París i sembla que també en el Sacré-Coeur de Montmartre. Treballà sobretot a les regions de Perigús i Angulema. «*A l'aguait*» és, probablement, la seva escultura de saló més popular, ja que n'existeixen més versions, com la que es pot contemplar als jardins de l'Hospital de Santa Anna de París.
J.C.B.

Robert Ullmann (Mönchengladbach, 1903 – Viena, 1966)
Format a l'Acadèmia de Belles Arts de Viena amb el pintor Franz Cizek, Ullmann conreà el retrat i els projectes monumentals, i fou responsable igualment de la fàbrica de porcellana d'Augarten, a Leopoldstadt, als afores de Viena, per a la que dissenyà sobretot representacions d'animals. Hi treballà des de 1930 fins a finals de la dècada de 1957, essent, sense cap mena de dubte aquesta «*Meditació*» la seva composició més celebrada (n'hi ha més versions en porcellana de Meissen de 1940); de la seva popularitat dona fe el fet que l'obra es conegui també com a «*El Nu d'Ullmann*». Protegit per Albert Speer, fou un dels escultors més celebrats durant el règim nazi.
C.R.S.

André Vermare (Lyon, 1869 – Bréhat, 1949)
Fill i germà d'escultors, estudià a l'Escola de Belles Arts de París (on fou alumne d'Alexandre Falguière), tot aconseguint el 1899 el Grand Prix de Roma amb «*El dolor d'Adam i Eva davant el cadàver d'Abel*». Això li va permetre viatjar a Itàlia, on va romandre fins al 1903. A la tornada s'establí a la seva ciutat natal, des d'on va escometre comandes de tot tipus, rebudes des de tots els racons de França: des d'escultura de tipus litúrgic (el seu pare era amo d'una empresa d'art religiós, amb la qual col·laborà), fins a algunes de les seves peces més conegudes, com les diferents versions que va fer de Joana d'Arc, així com la seva sèrie sobre els rius Roine i Saona. També l'obra del MEAM és de les seves creacions més populars, amb una versió en terracota –hi ha d'altres materials–, conservada al Château-Musée de Nemours. S'ha dit que representa l'actor Georges Wague en el paper de Pierrot.
J.C.B.

Ernest Wijnants (Malines, 1878 – *id.*, 1964)

De nen treballà al costat del seu oncle, l'escultor Rik Wouters, si bé la seva formació oficial fou a l'Acadèmia de Belles Arts de Brussel·les. A l'Exposició Universal de Gant de 1913 es revelà amb «*Eco*», amb una estilització que ja recordava George Minne. Proseguí en aquesta línia, en la sèrie de figures femenines que va fer per al col·leccionista Frédéric Speth, on la seva inspiració anava des de l'escultura grega fins a la bizantina i gòtica. Aquests trets també són visibles en obres com la del MEAM, «*La colorete*» (o «*El collaret*») (1930), en què la combinació del moviment amb el vestit evoca en el seu primitivisme l'art minoic i africà; a més, el treball de la fusta ens recorda que Malines era una important ciutat fabricant de mobles, així com a l'escultura gòtica. El resultat, una obra entre la tradició i l'avantguarda. Quan morí, donà les seves obres a la seva ciutat natal. També fou pintor.

J.C.B.

Emmanuel Villanis (Lille, 1858 – París, 1914)

Després de la seva formació a l'Acadèmia de Belles Arts Albertina de Torí –on fou alumne de Odoardo Tabacchi–, Villanis es va instal·lar per sempre a Montmartre, exposant habitualment en el Saló de París entre el 1886 i el 1910. Es tracta d'un típic representant de l'escultura *Art Nouveau* (perceptible fins i tot en els títols que solen aparèixer a les peanyes de les seves creacions) i, per tant, la seva obra gira entorn de l'univers femení d'heroïnes provinents de l'òpera, la literatura o la mitologia, com les que el MEAM exposa. Treballà tota mena de materials, especialment la terracota i el bronze, i és corrent veure la seva obra en galeries i sales de subhastes.

J.C.B.

Carl Wilhelms (Svensson fins a 1920)

(Sant Petersburg, 1889 – Helsingfors, 1953)

Descendent de finlandesos, quedà orfe de nen, motiu pel qual finalment decidí canviar el seu cognom Svensson a Wilhems abans de 1920. Estudià a l'Escola Central d'Art i Disseny d'Hèlsinki i a l'Escola de Möller-Jensen de Copenhagen. En un primer moment, es dedicà a l'ensenyament i obrí una botiga d'objectes de disseny. Cap a 1920, després de viatjar a Alemanya i Itàlia, descobrí la seva passió per l'escultura, que el portà a instal·lar-se aleshores a París i ser deixeble de Bourdelle. Si bé durant els anys 20 i 30 exposà i participà molt sovint

en concursos a Finlàndia, on residia, no fou fins a finals de la dècada de 1940, i gràcies a les seves escultures de petit format, quan començà a ésser reconegut; en aquest sentit, fou clau la seva participació en l'Exposició d'Art Nòrdic a Oslo el 1946. El seu estil habitual és d'un naturalisme de tall clàssic, si bé a partir dels anys 40 les seves escultures es van fer més robustes. Treballà de vegades amb el seu germà Emil, que era arquitecte.

J.C.B.

Robert Wlérick (Mont-de-Marsan, 1882 – París, 1944)

La seva formació tingué lloc al Liceu Víctor Duruy de Mont-de-Marsan, al taller d'Ismaël Morin, i a l'Escola de Belles Arts de Tolosa, on hi va cursar classes des de 1899 fins el 1904. Dos anys més tard marxà cap a París, per recomanació del seu amic Charles Despiau, qui el posà en contacte amb el grup d'artistes aplegats al voltant de Lucien Schnegg. Atret per l'estatuària antiga i els escultors del Quattrocento que descobrí als museus, Wlérick començà a depurar el seu estil i a despullar-lo de tot detall decoratiu. El 1919 inicià una llarga trajectòria com a docent a l'Escola Germain Pilon. El 1929 impartí classes també a l'Acadèmia de la Grande Chaumière, on reemplaçà Antoine Bourdelle. Conjuntament amb aquest darrer, i també amb Louis Dejean, Charles Despiau i Aristides Maillol, Wlérick fundà, el 1923, el Saló de les Tulleries. El seu art es caracteritza per la recerca de l'equilibri, l'ordre i una serenitat de caire essencials.

I.G.V.

Serge Yourievitch (París, 1876 - Boulogne-Billancourt, 1969)

Fill d'una família benestant d'origen rus, durant un temps serví com a cavaller d'honor del tsar Nicolàs II. El 1905, però, viatjà a París, on començà a interessar-se per l'escultura, fins arribar a ser alumne de Rodin; el 1909 ja exposava als salons d'aquesta ciutat. Treballà sobretot l'escultura decorativa de jardins, com fonts, si bé el seu interès envers la psicologia –arribà a fundar l'Institut de Psicologia de París– el portà a dedicar-se al retrat, com per exemple el de Theodore Roosevelt; o en la creació de tipus, com aquest «*Cap de Pierrot*». El seu matrimoni amb una dona pertanyent a la família monàrquica italiana el portà a treballar durant un temps a Roma. També viatjà i exposà a Anglaterra i als Estats Units.

J.C.B.

ÍNDIX

Una presentació apassionada per José Manuel Infiesta _____	4	Van der Stuardo _____	65	Félix Benneteau-Desgrois _____	103
		Henryk Kossowski _____	66	R. Pujol _____	104
Una exposició de l'escultura europea del segle XX, per Jorge Egea _____	5	Emmanuel Hannaux _____	67	Julien Caussé _____	105
		Paul Roussel _____	70	Anònim _____	106
		Georges van der Straeten _____	71	Alberto Bazzoni _____	107
Un recorregut iconogràfic per l'escultura de fins de segle i el període d'entreguerres, per Irene Gras Valero i Cristina Rodríguez Samaniego _____	9	Édouard Fortiny _____	72	Pedro Torre Isunza _____	108
		Ciampi _____	73	Louis Henri Nicot _____	109
		L. Felli _____	74	Ernst Hegenbarth _____	110
		Edme-Marie Cadoux _____	75	Rich Klein _____	111
		Johann Scherpe _____	76	Bani _____	112
		Emmanuel Villanis _____	77	Ernest Henri Dubois _____	113
Catàleg general - exposició _____	28	Affortunato Gory _____	80	Claire Jeanne Roberte Colinet _____	114
		Georges Iselin _____	83	Michel-Léonard Beguine _____	116
Giovanni Maria Benzoni _____	29	Olga Behr _____	84	Henri Bargas _____	117
Albert Bartholomé _____	30	Anònim _____	85	Alphonse Saladin _____	118
Jean-Jacques Feuchère _____	35	Anònim _____	86	Victor Tournier _____	119
Aimé-Jules Dalou _____	36	Vitecomi _____	87	Alphonse Terroir _____	120
Constantin Meunier _____	40	Stanislaus Capèque _____	88	Max Blondat _____	121
Anònim _____	49	J.P. Gasq _____	89	Amadeo Genarelli _____	126
Paul Moreau-Vathier _____	50	Anònim _____	90	Louis Prost _____	134
Louis E. Barrias _____	51	Anònim _____	91	Paul Philippe _____	135
Lorenzo Bozzi – Goldscheider _____	52	Godefroid Devreese _____	92	Ernest Charles Diosi _____	136
Emmanuel Frémiet _____	53	Guglielmo Pugi _____	93	Giovanni Cipriani _____	137
Auguste Rodin _____	54	Georges Minne _____	95	Giusto V.A. _____	138
Charles Pierre van der Stappen _____	59	Hans Müller _____	96	Pierre Le Faguays _____	139
François Raoul Larche _____	61	Franz Peleschka-Lunard _____	99	Noemie Debieenne _____	143
Giuseppe Gambogi _____	62	Alexandre Descatoire _____	100	Emile Antoine Bourdelle _____	144
Anònim _____	63	Anònim _____	101	Louise Marie Blaise Latour _____	149
Theodore Louis August Rivière _____	64	Jules Jouant _____	102	Angli Hez _____	150

José Ortiz	151	August Maillard	199	Ary Bitter	264
Max Le Verrier	153	Cécile Douard	200	Enrico Mazzolani	266
Anònim	156	Naoum Aronson	201	Dagmar Dadie-Roberg	267
Louis Dejean	157	Pierre de Leonard	202	Lucien Gibert	268
Edouard Fraise	161	Elie Ottavy	203	Raymond Delamarre	269
Constant Roux	162	Paul Landovsky	204	Miroslav Pangrác	274
Raoul Lamourdedieu	164	Jacques Marin	205	Anna Bass	275
Jan Stursa	165	Jules Pierre van Biesbroeck	206	Joseph Rivière	276
Jacques Loysel	166	Georges Halbout	207	Jan et Joel Martel	279
Francis La Monaca	169	Milly Steger	208	Oskar Garvens	280
Anònim	170	François Pompon	209	Robert Godefroy	281
Alix Marquet	171	Bohumil Kafka	210	Françoise Desprat-Podrouzkova	282
Auguste Carli	173	Joseph Bernard	211	Albert Poels	283
Kastel	174	Alberic Collin	212	Raymond Martin	284
Eugene Bourgouin	175	Victor Démanet	213	Jean Maurice Carton	285
André Cesar Vermare	176	Aristide Maillol	215	René Letourneur	286
Friedrich Moritz Brodauf	177	Charles Despiau	216	Marcel Gili	287
Paul François Berthoud	178	Robert Wlérick	220	Marcel Damboise	288
Emile Fernand Dubois	179	Ernest Wijnants	221	Charles Auffret	289
Albert Heinrich Hussman	180	Oscar de Clerck	222	Raymond Corbin	290
Stephan Sinding	181	Carl Milles	223	Marie-Jo Bourron	291
Gaston Hauchecorne	182	Jean Decoën	224	Gustinus Ambrosi	292
Maurice Gottlob	183	Carl Wilhelms	226	Marcello Tommasi	293
Emile Oscar Guillaume	184	Wilhelm Neuhäuser	227		
Daniel Joseph Bacqué	185	Fritz Klimsch	228	Biografies per Juan Carlos Bejarano, Irene Gras i Cristina Rodríguez	295
René Paul Marquet	186	Josef Thorak	234		
Anònim	187	Kurt Schmid-Ehmen	235		
Albert David	188	Georg Kolbe	236	Índex	319
Edouard Drouot	189	Robert Ullmann	237		
León Ernest Drivier	190	Richard Scheibe	238		
Jean Antoine Injalbert	193	Arno Breker	239		
Leon Gobert	194	Alfred Pina	244		
Victor Segoffin	195	Charles Malfray	257		
Josue Dupon	197	Emmanuel Cavacos	262		
David Fahrner	198	Serge Yourievitch	263		

La primera edició de
**Una mica d'escultura,
si us plau!**
es va acabar d'imprimir
l'agost del
2014

